

**T.C.
GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**YANGIN GEÇİRMIŞ TARİHİ YAPILARDA
REKONSTRÜKSİYON PROJELERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ; ÜSKÜDAR İLÇESİ ÖRNEĞİ**

**TUĞBA AKTUĞ BAŞOĞLU
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI**

**GEBZE
2016**

T.C.
GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YANGIN GEÇİRMİŞ TARİHİ YAPILARDA
REKONSTRÜKSİYON PROJELERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ;
ÜSKÜDAR İLÇESİ ÖRNEĞİ

TUĞBA AKTUĞ BAŞOĞLU
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

DANIŞMANI
PROF. DR. ELİF ÖZLEM AYDIN

GEBZE

2016

T.R.
GEBZE INSTITUTE OF TECHNOLOGY
GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

**EVALUATION OF RECONSTRUCTION
PROJECTS IN HISTORICAL BUILDINGS
EXPOSED TO FIRE; THE SAMPLE OF
USKUDAR DISTRICT**

TUĞBA AKTUĞ BAŞOĞLU
A THESIS SUBMITTED FOR THE DEGREE OF
MASTER OF SCIENCE
DEPARTMENT OF ARCHITECTURE

THESIS SUPERVISOR
PROF. DR. ELİF ÖZLEM AYDIN

GEBZE

2016

GTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 19 / 01 / 2016 tarih ve 2016 / 05 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 12 / 02 / 2016 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Tuğba AKTUĞ BAŞOĞLU'nun tez çalışması Mimarlık Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE

(TEZ DANIŞMANI) : Prof. Dr. Elif Özlem AYDIN

ÜYE

: Yrd. Doç. Dr. Seda KULA SAY

ÜYE

: Yrd. Doç. Dr Mine TOPÇUBAŞI ÇİLİNGİROĞLU

ONAY

Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun

...../...../.....tarih ve ...../..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

ÖZET

Bu çalışmanın amacı yangınlar nedeniyle yok olan tescilli kültür varlıklarına ilişkin Koruma Kurulları tarafından onaylanan rekonstrüksiyon projelerinin Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları'na ilişkin 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda değerlendirilmesidir.

Çalışmada yapılan ayrıntılı tespitler ve geliştirilen öneriler İstanbul ili, Üsküdar ilçesinde 1950'lerden sonra yangın geçirmiş tarihi yapılar ile sınırlandırılmıştır. Çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemi anlatılmıştır. İkinci bölümde mimari miras kavramından ve çağdaş koruma anlayışı çerçevesinde gelişen mimari mirası koruma teknikleri üzerinde durulmuştur. Bu tekniklerden biri olan rekonstrüksiyon tekniğinin Dünyada ve Türkiye'de ortaya çıkışı ve uygulama alanlarından bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde; İstanbul'da Osmanlı Döneminden itibaren yangına yol açan ve yangınla mücadeleyi güçleştiren sebepler araştırılmıştır. Yangınları önlemek için alınan yasal önlemler ve yangın sonrası imar hareketleri üzerinde durulmuştur. Dördüncü bölümde ise; alan çalışması kapsamında Üsküdar ve sosyal durumundan bahsedilmiş, Üsküdar'da yangın geçiren yapılara ilişkin yangın raporları değerlendirilmiştir. Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun kurulduğu 1951 yılı sonrası Üsküdar'da yangın geçirmiş tarihi yapılar incelenerek, bu yapıların; il, ilçe, mahalle, cadde/sokak, pafta, ada, parsel, tescil kararı tarihi ve sayısı, koruma grubu, tapudaki niteliği, mülkiyeti, özgün işlevi, yangın geçirdiği tarihi, yangın nedeni, varsa onaylı projelerinin neler olduğu, rekonstrüksiyon projesi onay tarihi, bu projedeki işlevine ilişkin veriler saptanmıştır. Rekonstrüksiyon projesi onaylanan yapıların envanter fişleri oluşturularak rekonstrüksiyon projelerinin özgün yapı ile karşılaştırmalı değerlendirilmesi yapılmıştır. Beşinci bölümde ise sonuç ve önerilere ayrılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarihi Eser, Mimari Miras, Rekonstrüksiyon/Yeniden Yapım, Özgüne Uygunluk, Yangın, Üsküdar.

SUMMARY

The purpose of this study is evaluation of the reconstruction projects for historical buildings exposed to fire, which are approved by the Registered Cultural Assets Preservation Boards in the light of the principle decision of Cultural and Natural Assets Preservation High Council, Grouping and Maintenance of Immovable Cultural Assets dated 05.11.1999 with the number 660.

Detailed evaluations and recommendations made in the study are limited with the historical buildings that have been exposed to fire after 1950s in the city of Istanbul, Üsküdar District. The study consists of five main sections. In the first section, the purpose, the scope and the method of the study have been provided. In the second section, preservations of architectural heritage techniques with the architectural heritage concept and modern preservation concept have been explained. The reconstruction technique, which is one of these techniques, its emergence in the world and in Turkey, and its applications have been mentioned. In the third section, the reasons that led to fires and that made it difficult to fight with fire have been investigated in Istanbul after the Ottoman Era. The legal measures that have been enacted to prevent fires and the improvement measures after fires have been emphasized in this section. In the fourth section, the district of Üsküdar and its social structure have been revealed in terms of field study, and the fire reports of the buildings in Üsküdar have been evaluated. The historical buildings that have been exposed to fires in Üsküdar after the year of 1951 have been examined when Property Antiquities and Monuments High Council established, and the districts, neighborhoods, streets/alleys, map sections, parcels, registration dates and numbers, preservation groups, qualifications in the title deed offices, ownerships, specific functions, dates of the fires, the reasons of the fires stated, the projects approved -if any-, the approval dates of the reconstruction projects, and the functions in the projects have been determined. The inventory receipts of the buildings whose reconstruction projects have been approved have been evaluated by comparing these projects with the original buildings. The fifth section have been reserved for the results and recommendations.

Key Words: Historical Building, Architectural Heritage, Reconstruction, Original Eligibility, Fire, Üsküdar.

TEŞEKKÜR

Başta, yüksek lisans eğitimimde ve akademik hayatımda desteğini ve yardımlarını esirgemeyip bilgisi ile bu çalışmanın oluşmasının yolunu açan danışmanım Prof. Dr. Elif Özlem Aydın'a,

Çalışmam kapsamında İstanbul 6 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu arşivini kullanmamda ve kaynak bulmamda yardımcı olan Kurul müdürüm Ahmet Hamdi Bülbül'e ve tüm arşiv çalışanlarına, yüksek lisans eğitimi almam için beni destekleyen eski müdürüm Serdar Tuğrul'a, değerli yorumlarda ve eleştirilerde bulunan İhsan Sarı'ya ve yangın geçirmiş yapılar ile ilgili arşiv çalışmalarını benimle paylaşan ve yapıların haritalarını çıkartmamda yardımcı olan iş arkadaşım Sinan Pehlivanoğlu'na,

Bütün çalışmam boyunca yanımda olan, çalışmamı ve hayatımı kolaylaştıran desteğini ve anlayışını esirgemeyen eşim Berkay Başoğlu'na,

Ve son olarak okul yaşantımın başından beri her zaman her konuda yanımda olan en büyük destekçim annem Fatma Aktuğ'a ve tüm sevdiklerime sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	v
SUMMARY	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	viii
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı	1
1.2. Çalışmanın Kapsamı	1
1.3. Çalışmanın Yöntemi	2
2. REKONSTRÜKSİYON (YENİDEN YAPIM) TEKNİĞİ VE UYGULAMA ALANLARI	5
2.1. Mimari Miras Kavramı	5
2.2. Çağdaş Koruma Anlayışı Çerçevesinde Gelişen Mimari Mirası Koruma Teknikleri	6
2.3. Rekonstrüksiyon (Yeniden Yapım) Tekniği	7
2.3.1. 19. Yüzyıldan Bu Yana Rekonstrüksiyon Tekniğinin Dünyadaki Uygulama Alanları	9
2.3.2. Rekonstrüksiyon Tekniğinin Türkiye'deki Uygulama Alanları	21
3. İSTANBUL'DAKİ YANGIN ÖNLEMLERİ VE YANGIN SONRASINDAKİ UYGULAMALAR	30
3.1. Yangına Yol Açan ve Yangınla Mücadeleyi Güçleştiren Sebepler	31
3.2. Yangınları Önlemek İçin Alınan Yasal Önlemler ve Yangın Sonrası İmar Hareketleri	32
4. YANGIN GEÇİRMİŞ TARİHİ YAPILARIN REKONSTRÜKSİYON PROJELERİNİN İNCELENMESİ, ÜSKÜDAR ÖRNEĞİ	42
4.1. Üsküdar Senti ve Sosyal Durumu	42
4.2. Yangın Raporlarının Değerlendirilmesi	44
4.3. 1951 Yılı Sonrası Üsküdar'da Yangın Geçirmiş Yapılar	46

4.4. 1951 Yılı Sonrası Üsküdar'da Yangın Geçirmiş Tarihi Yapılar	49
4.4.1. Yerine Herhangi Bir Proje Yapılmayan Parseller	50
4.4.2. Rölöve ve Restitüsyon Projelerinden En Az Biri Onaylanmış Parseller	50
4.4.3. Restorasyon Projesi Onaylanmış Parseller	51
4.4.4. Rekonstrüksiyon Projesi Onaylanmış Parseller	51
4.5. Rekonstrüksiyon Projeleri Onaylanmış Parsellerin Değerlendirmesi	52
4.5.1. 1999 Yılından Önce Onaylanan Projeler	54
4.5.1.1. Üst Yapı Açısından Özgüne Uygunluğun Değerlendirilmesi	55
4.5.1.2. Kat Adedi ve Gabari Açısından Özgüne Uygunluğun Değerlendirilmesi	57
4.5.1.3. Cephe Elemanları Açısından Özgüne Uygunluğun Değerlendirilmesi	60
4.5.1.4. Bölüm Bulguları	64
4.5.2. 1999 Yılından Sonra Onaylanan Projeler	65
4.5.2.1. Üst Yapı Açısından Özgüne Uygunluğun Değerlendirilmesi	66
4.5.2.2. Kat Adedi ve Gabari Açısından Özgüne Uygunluğun Değerlendirilmesi	68
4.5.2.3. Cephe Elemanları Açısından Özgüne Uygunluğun Değerlendirilmesi	71
4.5.2.4. Konum Açısından Özgüne Uygunluğun Değerlendirilmesi	75
4.5.2.5. Plan Şeması ve Kontur Açısından Özgüne Uygunluğun Değerlendirilmesi	76
4.5.2.6. Taşıyıcı Sistem Açısından Özgüne Uygunluğun Değerlendirilmesi	79
4.5.2.7. Bölüm Bulguları	81
4.6. Değerlendirme	82
4.6.1. 1999 Yılı Sonrası Onaylanan Rekonstrüksiyon Projelerinin Değerlendirilmesi	82
4.6.2. 1999 Yılı Öncesi ve Sonrası Onaylanan Rekonstrüksiyon Projelerinin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi	83
5. DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER	85
KAYNAKLAR	91
ÖZGEÇMİŞ	95
EKLER	96
Diğer Ekler (CD)	

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

Simgeler ve Açıklamalar

Kısaltmalar

- GEEAYK : Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
- ICOMOS : International Council on Monuments and Sites (Uluslar Arası Anıtlar ve Sitler Konseyi)
- ICCROM : Uluslararası Kültürel Varlıkları Koruma Araştırma Merkezi
- KTVKK : Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu
- KTVKYK : Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu
- KVKBK : Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
- TKTVYK : Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu
- TMMOB : Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
- UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
(Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>Sekil No:</u>	<u>Sayfa</u>
2.1: Paris Notre Dame Katedrali.	10
2.2: Birinci Dünya Savaşı sonrası Ypres/Belçika, 1917.	13
2.2: Varşova.	16
2.3: Varşova.	16
2.4: Varşova kent merkez.	16
3.1: İstanbul Aksaray yangın yeri planı.	35
3.2: İstanbul Hocapaşa yangın yeri planı.	36
3.3: Tayyare Apartmanları.	39
3.4: Pervititch, Üsküdar Sigorta Haritası, No:3.	39
4.1: Çatı çeşidinin değerlendirilmesi.	55
4.2: Çatı kaplamasının değerlendirilmesi.	56
4.3: Çatı saçağının değerlendirilmesi.	57
4.4: Kat adedinin değerlendirilmesi.	58
4.5: Bodrum katın değerlendirilmesi.	58
4.6: Değiştirilmiş bodrum katın değerlendirilmesi.	59
4.7: Çatı katının değerlendirilmesi.	59
4.8: Gabarinin değerlendirilmesi.	60
4.9: Kapıların değerlendirilmesi.	61
4.10: Pencereilerin değerlendirilmesi.	61
4.11: Süslemelerin değerlendirilmesi.	61
4.12: Silmelerin değerlendirilmesi.	62
4.13: Kaplamaların değerlendirilmesi.	62
4.14: Cumbaların değerlendirilmesi.	62
4.15: Balkonların değerlendirilmesi.	63
4.16: Korkulukların değerlendirilmesi.	63
4.17: Furuşların değerlendirilmesi.	63
4.18: Saçakların değerlendirilmesi.	64
4.19: 1999 yılı öncesi onaylanan rekonstrüksiyon projelerinin değerlendirilmesi.	65
4.20: Çatı çeşidinin değerlendirilmesi.	66

4.21:	Çatı kaplamasının değerlendirilmesi.	67
4.22:	Çatı saçağının değerlendirilmesi.	67
4.23:	Kat adedinin değerlendirilmesi.	68
4.24:	Bodrum katın değerlendirilmesi.	69
4.25:	Değiştirilmiş bodrum katın değerlendirilmesi.	69
4.26:	Çatı katının değerlendirilmesi.	70
4.27:	Gabarinin değerlendirilmesi.	70
4.28:	Kapıların değerlendirilmesi.	71
4.29:	Pencerelerin değerlendirilmesi.	72
4.30:	Süslemelerin değerlendirilmesi.	72
4.31:	Silmelerin değerlendirilmesi.	72
4.32:	Kaplamaların değerlendirilmesi.	73
4.33:	Cumbaların değerlendirilmesi.	73
4.34:	Balkonların değerlendirilmesi.	73
4.35:	Korkulukların değerlendirilmesi.	74
4.36:	Furuşların değerlendirilmesi.	74
4.37:	Saçakların değerlendirilmesi.	74
4.38:	Konumun değerlendirilmesi.	75
4.39:	Odaların değerlendirilmesi.	76
4.40:	Islak hacimlerin değerlendirilmesi.	77
4.41:	Merdivenlerin değerlendirilmesi.	77
4.42:	Sofaların değerlendirilmesi	77
4.43:	Yangın duvarlarının değerlendirilmesi.	78
4.44:	Konturların değerlendirilmesi.	79
4.45:	Taşıyıcı sistemin değerlendirilmesi.	80
4.46:	1999 yılı sonrası onaylanan rekonstrüksiyon projelerinin değerlendirilmesi.	81
5.1:	1999 yılı sonrası onaylanan rekonstrüksiyon projelerinin değerlendirilmesi.	88

1. GİRİŞ

Koruma olgusunda amaç; doğru ve bilimsel yöntemlerle eskiyi korumaktır. Korumanın temel sorunlarından biri ise neyin nasıl korunacağıdır. Günümüzde anıtların korunmasındaki temel yaklaşım ise sürekli bakımlarının sağlanmasıdır. Anıtların onarılması için genel olarak; sağlamlaştırma, bütünleme, yenileme, yeniden yapma/rekonstrüksiyon, temizleme ve taşıma tekniklerinden yararlanır. Bu çalışmanın konusu olan rekonstrüksiyon ise 19. yüzyıldan itibaren en çok tartışılan restorasyon uygulaması olmuştur [Ahunbay, 1996].

Koruma açısından rekonstrüksiyon en son başvurulmak istenen bir onarım tekniğidir. Savaş, yangın, doğal felaketler (deprem, sel vb.), vandalizm gibi nedenlerle yok olan yapıların, toplumsal bilinci yeniden oluşturmak için rekonstrüksiyonunun yapılmasına izin verilir [Ersen, 2012a].

Ancak ülkemizde bu uygulama biraz farklıdır. Herhangi bir nedenden dolayı yok olan tarihi yapıların boş kalan parsellerinde mevcut imar şartlarına göre uygulama yapılamaz. Yapılacak uygulama yalnızca yok olan tarihi yapının rekonstrüksiyonudur.

Çalışma kapsamında yangınlar nedeniyle yok olan tescilli kültür varlıkları İstanbul ili, Üsküdar ilçesi ölçeğinde incelenmiştir. Söz konusu yapılar için hazırlanan rekonstrüksiyon projelerinin özgün yapıya uygunluğu saptanmaya çalışılmıştır.

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada; Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun kurulduğu 1951 yılından sonra yangın geçiren eski eserlerin rekonstrüksiyon projeleri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda değerlendirilerek söz konusu projelerinin özgün yapıyı ne kadar yansıttığının incelenmesi hedeflenmiştir.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Çalışma kapsamında mimari miras kavramı tanıtılmış, çağdaş koruma anlayışı çerçevesinde gelişen mimari mirası koruma teknikleri üzerinde durulmuştur. Bu

tekniklerden biri olan rekonstrüksiyon (yeniden yapım) tekniğinin Dünyada ve Türkiye’de uygulama alanlarından bahsedilmiştir.

Çalışma kapsamında yangınlar sonucu rekonstrüksiyon projelerinin değerlendirilmesinin sebebi yangınların etki alanlarının büyük olması ve yangın sonrası rekonstrüksiyonu konu alabilecek yıkımların meydana gelmesidir. Bu nedenle tarihsel süreç içerisinde yangına yol açan ve yangınla mücadeleyi güçleştiren sebepler araştırılmış, ardından yangınları önlemek için alınan yasal önlemler ve yangın sonrası imar hareketlerinden bahsedilmiştir. Bu imar hareketlerinde rekonstrüksiyonun yeri sorgulanmıştır.

1951 yılından sonra yangın geçiren yapıların seçilmesinin nedeni Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun bu yılda kurulmuş olması ve arşivinin varlığıdır.

İstanbul’un Üsküdar semtinin alan çalışması olarak seçilmesinde ise Üsküdar’ın ahşap yapı ve korunması gerekli kültür varlığı yoğunluğunun fazla olması etkili olmuştur. Üsküdar sur dışında kalmasına rağmen önemli bir yerleşim yeridir. Ayrıca Üsküdar İlçesi’ne ilişkin ilgili Koruma Bölge Kurulu’ndaki arşiv sisteminin dijital olması da büyük rol oynamıştır.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Alan çalışması kapsamında Üsküdar İlçesine ilişkin, 1951 yılından günümüze kadar geçen süreçte belgelenmiş olan İstanbul 6 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu dijital arşivlerindeki yangın raporlarının tamamı taranmıştır.

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kurulduktan sonra yangın geçiren yapılar için hazırlanan yangın raporları, ilgili Belediyeleri tarafından tescilli olmaları veya tapularında ahşap kaydı bulunması nedeniyle ilgili Koruma Kuruluna gönderilerek söz konusu yapılara ilişkin imar durumu düzenleneceği ve bu sebeple tescil kaydının olup olmadığı hususunun belirtilmesi istenmiş, tescil kaydı yoksa korunması gerekli kültür varlığı olup olmadığı hususunda gereğinin yapılmasını talep etmişlerdir. Bu talepler doğrultusunda kimi yapıların zaten tescilli olduğu yazı ile belirtilmiş, kimilerinin tescil kaydının bulunmadığı ve belediyesi tarafından işlem yapılabileceği doğrultusunda, kimilerinin ise tescil kaydının düşürülmesi doğrultusunda kararlar alınmıştır. İstanbul 6 Numaralı KVKBK arşivinde Üsküdar’a

ait 78 tane yangın raporu bulunmaktadır. Bu raporlardan toplamda 137 tane yapının ve bir ağacın yangın geçirdiği anlaşılmaktadır. Söz konusu 137 yapı incelenerek tescil kaydı olan ve tescil kaydı olmayıp Kurulca işlem yapılan 93 parsel tespit edilmiştir. Bu yapıların 16 tanesi yangından önce tescil kaydı olmayan ve yangın geçirdikten sonra ilgili belediyesi tarafından tapu kayıtlarında ahşap kaydının bulunması nedeniyle eski eser olup olmadıklarına ilişkin bilgi belge talep etmesi üzerine tescil edilmesinin uygun olmadığına karar verilen yapılardır. İki tane yapının tescil kaydı yangın sonrası düşürülmüştür. Kalan 74 yapının ve bir ağacın korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edildiği tespit edilmiştir.

Üsküdar'da bulunan ve 1951 yılından sonra yangın geçirmiş tüm yapıların İstanbul 6 Numaralı KVKBK arşivindeki dosyaları incelenerek il, ilçe, mahalle, cadde/sokak, pafta, ada, parsel, tescil tarihi, koruma grubu, adı/niteliği, mülkiyeti, özgün, projedeki işlevleri, yangın geçirdiği tarihi, yangın raporunda belirtilen yangın nedeni, varsa onaylı projeleri, tescilli parsellere ilişkin eski ve güncel fotoğrafları ve parselin son durumuna ilişkin veriler saptanmıştır. Bu saptamaya göre yangın sebepleri olarak; dikkatsizlik, şüpheli (kasıt vb.), elektrik kontağı, tedbirsizlik, inşaat hatası, bilinmeyen sebepten (tespit edilemedi) gibi yangın nedenleri tespit edilmiştir.

Toplamda 74 tane tescilli yapıdan 15 tanesi için ise uygulamaya yönelik herhangi bir işlem yapılmadığı, 12 tane yapının rölöve veya restitüsyon projelerinde en az birinin onaylandığı, 9 tane yapının restorasyon projesinin onaylandığı, geriye kalan 38 tane yapının ise rekonstrüksiyon projelerinin onaylandığı tespit edilmiştir.

Söz konusu 38 yapının varsa yangın öncesi verileri, yangın raporları, onaylanan rölöve, restitüsyon ve rekonstrüksiyon projeleri karşılaştırmalı olarak incelenerek Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları'na ilişkin 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda aşağıda verilen başlıklar açısında rekonstrüksiyon projelerinin özgün yapıyı ne kadar yansıttığı tespit edilmeye çalışılmıştır;

- Üst Yapı Açısından
- Kat Adeti ve Gabari Açısından
- Cephe Elemanları Açısından
- Plan Şeması ve Kontur Açısından
- Taşıyıcı Sistem Açısından
- Konum Açısından

Tespitler yapılırken yöntem olarak söz konusu 6 başlık için toplamda 100 puan üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Tüm başlıklara eşit puan verilmesi hedeflenmiştir. Ancak “Plan Şeması” başlığına “Kontur” ve “Kat Adedi” başlığına da “Gabari” eklendiğinden bu başlıklar 20’şer puan, diğer başlıklara da 15’er puan olarak hesaplanmıştır. Son olarak her başlık için saptanan başarı puanları toplanarak “toplam başarı puanı” belirlenmiştir. Söz konusu başarı puanlarından 70 puanın altında kalan rekonstrüksiyon projeleri başarısız olarak değerlendirilmiştir. Orta değer üzerinde olması için bu puan sınır olarak kabul edilmiştir.

Rekonstrüksiyon projesi 1999 yılından önce onaylanan yapıların 660 sayılı ilke kararı öncesinde onaylandığı için kendi dönemlerindeki ilke kararları doğrultusunda değerlendirilmesi açısından öncelikle “Üst Yapı Açısından”, “Kat Adedi ve Gabari Açısından” ve “Cephe Elemanları Açısından” incelenmiş ve bu doğrultuda bir değerlendirme yapılmıştır. Ardından uygulama hassasiyeti ve çalışma bütünlüğü açısından “Plan Şeması ve Kontur Açısından”, “Taşıyıcı Sistem Açısından” ve “Konum Açısından” da özgün yapıyı ne kadar yansıttığının tespiti için incelemeler yapılmış ancak bu kriterler doğrultusunda değerlendirmelere yer verilmemiştir. Yapılan incelemeler sonucu toplam başarı puanları belirlenerek 1999 yılı sonrası onaylanan rekonstrüksiyon projelerinin toplam başarı puanları ile kıyaslama yapılmıştır.

2. REKONSTRÜKSİYON (YENİDEN YAPIM) TEKNİĞİ VE UYGULAMA ALANLARI

Bu bölüm kapsamında mimari miras kavramı açıklanmış, çağdaş koruma anlayışı çerçevesinde gelişen mimari mirası koruma tekniklerine değinilmiş ve bu tekniklerden biri olan rekonstrüksiyon tekniğinin 19. yüzyıldan bu yana dünyadaki ve Türkiye'deki uygulama alanları üzerinde durulmuştur.

2.1. Mimari Miras Kavramı

Avrupa Konseyi tarafından (Ekim 1975) kabul edilen Avrupa Mimari Miras Tüzüğü'ne göre mimari miras; kültürün zenginlik ve çeşitliliğinin yeri doldurulamaz bir dışavurumu olarak tanımlanmıştır. Tüzüğe göre mimari mirasta somutlaşan geçmiş, dengeli, eksiksiz bir yaşam için gerekli olan ortamı sağlar. Bu miras, insanoğlunun önemli bir parçası olarak özgün haliyle ve olanca çeşitliliğiyle gelecek nesillere aktarılmalıdır. Aksi halde insanoğlunun kendi devamlılığının bir parçası yok olacaktır [Web 1, 2015].

ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesinde (2013) ise mimari miras; insanlığın ortak malı olan ve günümüze ulaşmış özgün nitelikleriyle geleceğe aktarılması gereken, farklı ölçek ve nitelikte olan ve tüm değerleriyle, bütünlük koruma ilkelerine göre korunması gereken yapı ve yapı grupları olarak tanımlanmıştır [Web 2, 2016].

“Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi”nde ise mimari miras aşağıda belirtilen kalıcı varlıkları kapsamaktadır [Web 3, 2015].

“1. Anıtlar: Tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal ve teknik bakımlardan önemleri nedeniyle dikkate değer binalar ile diğer yapılar ve bunların müstemilatı ile tamamlayıcı kısımları;

2. Bina Grupları: Topografik olarak tanımlanabilecek birimleri oluşturmaya yeterince uygun olan ve tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik bakımlardan önemleri nedeniyle dikkate değer, kentlerde veya kırsal bölgelerdeki homojen bina grupları;

3. Ören Yerleri (Sitler): Topografik olarak tanımlanabilecek derecede yeterince belirgin ve mütecanis özelliklere sahip, aynı zamanda tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik bakımlardan dikkate değer, kısmen inşa edilmiş, insan emeği ile doğal değerlerin birleştiği alanlar.”

2.2. Çağdaş Koruma Anlayışı Çerçevesinde Gelişen Mimari Mirası Koruma Teknikleri

Sözlük anlamı bir varlığı tehlike ve dış etkilere karşı güvence altına almak olarak belirlenen koruma kavramını Hasol, tarihi ve sanat değeri taşıyan yapıların ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli önlemleri almak olarak tanımlamıştır [Hasol, 2014]. Binan ise, korumanın dünya üzerinde tekrar üretilmeyen sınırlı kaynakları, yani doğal ve insanoğlunun yarattığı kültür ürünlerinin tümünü içeren bir kapsam olarak ortaya çıktığından bahseder [Binan, 1999].

ICOMOS Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu İçin İlkeler'de (2003) mimari mirasın korunması, güçlendirilmesi ve restorasyonu disiplinler arası bir yaklaşım gerektirdiğinden bahseder [Web 4, 2016]. Mimari değer taşıyan tarihi yapıların özel durumları, karmaşık geçmişleri, tıp alanındakine benzer bir araştırma ve öneri geliştirme süreci gerektirdiği belirtilmiştir. Analiz, teşhis, tedavi ve kontrollerle önemli veriler ve bilginin derlenmesi, bozulma ve hasar nedenlerinin belirlenmesi uygun tedavi yöntemleri arasından seçimin yapılması ve uygulanan müdahalelerin başarısının denetlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesinde (2013) mimari mirasa müdahale biçimlerinin yapının sahip olduğu değerlere ve koruma ilkelerine göre belirlendiği belirtilmiştir [Web 2, 2016]. Koruma müdahalelerinde özgün niteliklerin korunması ve en az müdahale esas olduğu belirtilerek müdahale ölçekleri, müdahale biçimleri ve müdahale yaklaşımları sıralanmıştır. Gerekli durumlarda bu yaklaşım ve biçimlerden biri ya da birkaçına bütüncül bir anlayışla başvurulabileceği vurgulanmıştır. Müdahale ölçekleri sırası ile bakım, basit onarım ve esaslı onarım olarak belirlenmiştir. Müdahale biçimleri acil koruma önlemleri, koruma, sağlamlaştırma, bütünleme-reintegrasyon, yapısal iyileştirme ve güçlendirme olarak belirlenmiştir. Müdahale yaklaşımları ise sağıklaştırma-rehabilitasyon, yeniden kullanım-yeniden işleve uyarılama, taşıma, anastylosis ve yeniden yapım olarak belirtilmiştir. Çalışma kapsamında müdahale biçimlerinden yeniden yapım-rekonstrüksiyon irdelenmiştir.

2.3. Rekonstrüksiyon (Yeniden Yapım) Tekniği

19. yüzyıldan itibaren en çok tartışılan restorasyon uygulaması rekonstrüksiyon yöntemi olmuştur. Hasol, rekonstrüksiyonu, bir yapının özgün biçimiyle yeniden kurulması olarak tanımlar [Hasol, 2014]. Ahunbay ise, tümüyle yıkılmış, yok olmuş ya da çok harap durumda olan bir anıtın veya sitin elde bulunan bilgilere dayanılarak yeniden yapılması olarak tanımlamaktadır [Ahunbay, 1996]. Yapıların, yapı gruplarının ve kentsel tarihi sitlerin yeniden inşası, doğal afetler veya savaş tahribatıyla yok olmaları durumunda gerekebilir. Ancak yeniden inşa edilen yapıların patinaları ve yaş değerleri yok olduğundan, tarihi belge değerleri yoktur. Rekonstrüksiyonlar da bütün ölçekleriyle gerçek ve doğru belgelere dayanmalı, analogi ve varsayımlardan uzak olmalıdır. Rekonstrüksiyonun, özgün yerinde, özgün malzeme yapım teknikleri ve taşıyıcı sistemle yapılması, detaylarının hassasiyetle projelendirilmesi gerekmektedir. Kültürel değerlerin yitirilmesi kaygısı ve çevresel riskler nedeniyle de yeniden inşalar yapılabilmektedir. Mevcut ancak harabe haline gelmiş bir tarihi yapının rekonstrüksiyonu, çok özel ve yapının onarım, restorasyon aşamalarını yitirmiş olması veya strüktürel ve malzeme bozulmalarının, zayıf malzeme kullanımı, yanlış taşıyıcı sistemle tasarlama, kötü işçilik gibi iç nedenli bozulma süreçleri sonucunda harabe haline gelmesi durumunda düşünülebilir. Ancak yine, restorasyon ve rekonstrüksiyonun bütün ilkeleri geçerlidir [Ersen, 2011].

Ahunbay, rekonstrüksiyonun ancak özel durumlarda kabul edilen bir uygulama olduğundan bahseder. Yeni yapı, yerine yapıldığı anıtın tarihi dokusuna, özgün malzeme ve işçiliğine sahip değildir. Bir kopya, tarihi yapının kütle ve mekanlarının ancak biçimsel olarak canlandırabilir, anıtın yerini alması olanaksızdır; kısaca tarihi değer taşımaz. Bazı durumlarda yeniden yapıma gitmek kaçınılmaz olabilir. Bir kentin silüetinin önemli parçası, tarihi bir kompozisyonun ögesi olan yapıların yeniden yapılması gerekebilir. Rekonstrüksiyonun gerçekleşebilmesi için yeniden yapımla olanaklı kılacak teknik verilerin, fotoğraf, rölöve ve benzeri grafik belgelerin var olması gerekir. Yıkılan yapıya/yapılara ait korunmuş parçaların, kapı, pencere, tavan bezemesi, silmeler vb. özenle ayrılarak saklanması sağlanabilen tüm özgün parçaların yeni yapılarda kullanılması rekonstrüksiyonun tarihi yapıyla ilişkilerini güçlendireceğinden yararlıdır [Ahunbay, 1996].

Ahunbay, koruma açısından rekonstrüksiyonu (yeniden yapımı) en son başvurulmak istenen bir onarım tekniği olduğundan bahseder. Tarihî eserler, yapıldıkları dönemle ilgili tarihî, estetik ve teknik bilgiler taşırlar. Bu bilgiler onların malzemesinde, strüktüründe, iç mekânında ve görünüşündedir. Yani tüm yapı ve ayrıntıları, zengin bir tarihsel ve sanatsal veri kaynağıdır. Yeniden yapılan binalar ise görünüşte eskiye benzeseler de, bugünün ürünüdür ve tarih bileşeninden yoksundur. Onun için koruma açısından ilginç bulunmaz ve öğreticiliği sınırlı olan bir kopya olarak değerlendirilirler [Ahunbay, 2012].

Venedik Tüzüğü'nde (1964) yalnızca arkeolojik kazılar için ilk kez rekonstrüksiyondan bahsedilmiştir [Ahunbay, 1996]. Bütün yeniden inşa işlemlerinin peşinen vazgeçilmelidir denilmiş olup yalnız anastylosis'e yani mevcut fakat birbirinden ayrılmış parçalarının bir araya getirilmesine izin verilebileceği notu düşürülmüştür.

Ersen, rekonstrüksiyonun yapılma nedenlerini; kimlik, aidiyet kaygıları, spiritüel ve sembolik, estetik ve sembolik, kent dokusu ve silueti tasarımı, sosyal ve politik nedenler olarak sıralamıştır. Genel koruma kuramı kavramlarında, savaş, doğal felaketler, vandalizm gibi nedenlerle yok olan yapıların rekonstrüksiyonu kabul edilmektedir. Ancak Dünya Kültür Mirası listesine girmiş olan sit alanları ve anıtların özgün değerlerinin korunması çok önemli olduğundan politik nedenli rekonstrüksiyonların yapılması istenmemektedir [Ersen, 2012a].

ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesinde yeniden yapım; kültür varlığı değerlerini taşıyan ve toplumsal hafızada güncelliğini korumakla birlikte herhangi bir nedenle yitirilmiş olan yapının, gerek kültür varlığı niteliği, gerekse kültürel çevreye olan tarihsel katkıları ve toplumsal açıdan vazgeçilmezliğinin tanımlanması durumunda başvurulacak yöntem olarak bahsedilmektedir. Yapının içinde bulunduğu kentsel bağlamın değişmemiş, bu değişikliğin toplumsal hafızada yer bulmamış olduğu, eldeki mevcut belgelerin varsayımları en aza indirgeyecek düzeyde olduğu durumlarda (yapı kalıntısı, rölöve, fotoğraf, her türlü özgün yazılı - sözlü, görsel arşiv belgesi vb.) kapsamlı restitüsyon etüdüne dayalı ve kendi parselinde daha önce bulunduğu yapı oturum alanında, özgün mimarisi, malzeme ve yapım tekniğiyle ilk durumuna uygun olarak projelendirilmesi ve uygulanması yöntemi olduğu belirtilmiştir [Web 2, 2016]. Bir yapının rekonstrüksiyonunun yapılma kararı verildikten sonra projelendirme aşaması gelir. Bunun için sırasıyla rölöve ve restitüsyon projeleri hazırlanır. Yapı tümüyle yıkılmadan, harap duruma gelmeden ya

da yok olmadan önce alınmış rölöveleri var ise onlardan yararlanılır. Ancak yok ise mevcut durumu yansıtan genelde kalıntıları gösteren rölöveler alınır. Eğer parselde görünürde herhangi bir yapı kalıntısı yok ise; bu durumda temel kalıntılarına ulaşabilmek için öncelikle ilgili Koruma Bölge Kurulundan izin alınarak temel araştırma kazısı yapılır. Bu kazı sonucunda ortaya çıkarılan temel izlerinin rölövesi alınır. Bu rölöve, restitüsyon projesinin oluşturulması için kullanılan temel verilerdendir. Ayrıca yapının eski fotoğrafları (en az iki cepheyi gösteren dış ve iç fotoğraflar), eski haritalar (Alman Mavileri, Sigorta Haritaları -Pervititch- vb.), İl Özel İdare kayıtları, hava fotoğrafları, geçirmiş olduğu tadilat verileri, aynı dönemde yapılmış diğer yapı örnekleri incelenerek restitüsyon projesi oluşturulur. Ardından restitüsyon projesine dayalı rekonstrüksiyon projesi oluşturulur.

Rekonstrüksiyon projesi, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları'na ilişkin Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararında Müdahale Biçimleri başlığının Yeniden Yapma (Rekonstrüksiyon) alt başlığında;

“...kendi parsellerinde, daha önce bulunduğu yapı oturma alanında, eski cephe özelliğinde, aynı kitle ve gabaride, özgün plan şeması, malzeme ve yapım tekniği kullanılarak, kapsamlı restitüsyon etüdüne dayalı ...”

denildiğinden bu maddelere dikkat edilerek hazırlanır.

2.3.1. 19. Yüzyıldan Bu Yana Rekonstrüksiyon Tekniğinin Dünyadaki Uygulama Alanları

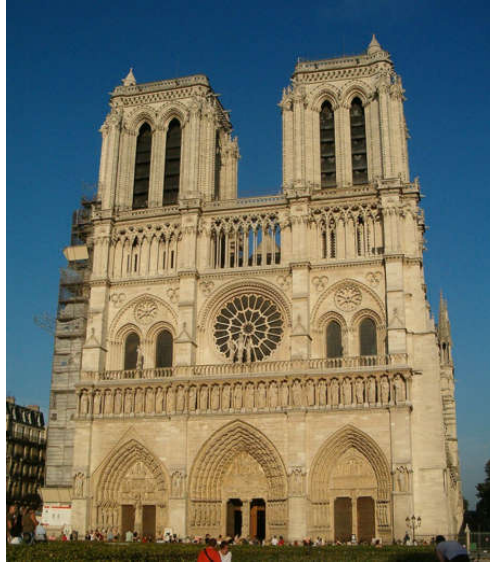
Tarihi yapıların restorasyon ve rekonstrüksiyonları yapılarak korunmaları anlayışı; 1789 Fransız Devrimi'ni takip eden dönemde aristokrasiye ait yapıların kasıtlı yıkımı ve Endüstri Devrimi'nden sonra ortaya çıkan yeni yapı malzemeleri ve yapım teknikleri ile betonarme ve cam/çelik yapıların, o devre kadar inşa edilmiş kent dokusuna uyumsuzluğu ve motorlu trafiğin gerektirdiği düz ve geniş yolların yapımının neden olduğu yıkımlar karşısında, kendiliğinden ortaya çıkmaktadır [Ersen, 2012b].

Koruma olgusunun kavramsal evrimine bakıldığında, tarihsel belge değerine ilişkin tartışmaların mimar, mühendis, sanat tarihçisi, eğitimci, jeolog, etnograf, dekoratör, eleştirmen Emmanuel Viollet Le Duc (1814-1879) uygulamaları ile ivme

kazandığı görülür. Viollet Le Duc, bir taraftan mimarlık kuramı üzerindeki çalışmaları, ortaçağ mimari tarihi araştırmaları ve restorasyonlarıyla 19. yüzyılın en etkili restorasyon kuramcısı kabul edilmektedir. Diğer taraftan, Viollet Le Duc;

“...Bir yapıyı restore etmek, belki de hiçbir zaman olmamış bir bütünlük içinde onu ayağa kaldırmaktır...”

anlayışı ile bir dizi yapıda tarihsel belge niteliğine ciddi zararlar veren uygulamaların mimarı olarak da anılmaktadır. Viollet Le Duceori olarak her yapının veya yapı kısmının kendi stilinde onarılması, tamamlanması gerekliliğini savunmuş ve restorasyon uygulamalarında, örneğin 12. yüzyılda yapımına başlanmış olan Paris Notre Dame Katedrali'nin (Şekil 2.1) [Web 5, 2016], 19 yüzyıldaki restorasyonunda, 13. yüzyıl pencerelerini kaldırmakta hiçbir bir sakınca görmemiştir [Alioğlu, 2013]. Ayrıca Fransız Devrimi'nden sonra askeri işlevini kaybeden ve taşları devşirme malzeme olarak kullanılan harap durumdaki Carcassonne surlarını 13. yüzyıl sonundaki durumlarına getirme iddiasıyla çok geniş çaplı rekonstrüksiyonlar yapmıştır. İmparator III. Napoléon büyük ölçüde yıkılmış olan Pierrefonds Şatosu'nu yazlık rezidansı olarak yeniden yaptırmak isteyince, başlangıçta gönülsüz olsa da iş Viollet-le-Duc'e verilmiş ve mimar, yalnız yıkık dökük yapıları değil, tüm heykel, bezeme ve mobilyaları da yeniden inşa etmiştir [Mazlum, 2014].

Şekil 2.1: Paris Notre Dame Katedrali.

Tüm Avrupa’da ve Dünya’da giderek yaygınlaşan “stilistik restorasyon” olarak adlandırılan bu uygulamalar birçok yapıda, yerleşmede geri dönülemez tahribata neden olmuştur. Bununla birlikte stilistik restorasyon eleştirilere, tepkilere neden olarak koruma yöntemlerinin tartışılmasını da sağlamıştır [Alioğlu, 2013].

Viollet Le Duc benzer görüşte olan Sir Gilbert Scott (1811-1878), İngiltere’nin Fransız ekolünden etkilenmiş en önemli restorasyon mimarıdır. Restorasyon çalışmalarında müdahale ettiği yapıların tarihsel otantikliklerini yok etmesine yol açmış, yaptığı restorasyonlar 1840’larda eleştirilmeye başlanmıştır [Ersen, 2012b].

Tito Vespasiano Paravicini (1832- 1899) anıtları tarih bilimi için gerekli olan belgelere benzetmekte ve yok olmaları durumunda, bunun insanlık tarihinde boşluklar meydana getireceğini söylemekteydi. Paravicini iki farklı restorasyon anlayışı olduğunu, bunların: İdealistler, şairler ve tarihselciler tarafından savunulan, üslup bütünlüğü ve rekonstrüksiyonlara dayanan, Viollet Le Duc’un önderliğini yaptığı “Stilistik Rekompozisyon” yani “Üslup Birliği” ve arkeologların savunduğu; anıtlara koruyucu bakımla, hiçbir müdahalede bulunmadan ve insanlık tarihinin sayfalarından biri olarak en ufak bir değişiklik yapmaksızın korumak isteyen, “Konservatif Yaklaşım” olduğunu söylemekteydi. Bu iki zıt yaklaşım; o yıllarda çevre koruma ve ikinci derece anıtların korunması henüz gündemde olmadığından, kale, şato, kilise, katedral gibi yapılarda gerçekleştirilen restorasyonların niteliği konusunda çatışmaktaydı. Uzun tartışmalar sonucunda daha sonraları, bu iki zıt düşüncenin sentezi olarak “Bilimsel Restorasyon” ilkeleri ortaya çıkacaktır [Ersen, 2012b].

John Ruskin (1819- 1900), *The Seven Lamps of Architecture* adlı kitabında, “romantik görüş” olarak adlandırılan koruma anlayışını,

“...Anıtlarınıza iyi bakınız; O zaman restorasyona gerek kalmayacaktır. Zamanında çatıya koyulan birkaç kurşun levhası, yağmur oluklarından zamanında alınan birkaç dal ve yaprak, hem çatıyı, hem de duvarları hasardan kurtaracaktır...”

ifadesi ile tanımlamaktadır. Kuşkusuz taşınmaza müdahalenin minimum olması gerektiğini savunan bu görüş rekonstrüksiyon niteliği yüksek olan stilistik restorasyona karşı şiddetli bir itirazı barındırmaktadır [Alioğlu, 2013].

Yaygınlaşan bu karşı görüş William Morris'in (1834-1896);

“...düşünüyoruz ki eğer şu an yapılmakta olan işlemler böyle sürerse gelecek kuşaklar bu eserleri araştırmaya değer bulmayacaklar...”

ifadesi ile rekonstrüksiyonların özgünlükler için nasıl tehdit olduğunu bir kez daha yinelemiştir. Bu ortamda, doğru bir restorasyon için ölçütler oluşturma çabaları yaygınlaşmıştır [Alioğlu, 2013].

Camillo Boito (1836- 1914) ise;

“...Anıtlar tüm insanlığın tarihini belgelerler. Bu nedenle onlara saygılı davranılması gerekir. Yapılacak herhangi bir değişiklik yanıtıcı sonuç ve hükümlere yol açabilir. İlk tasarımdan sonra, değişik dönemlerde yapılan ekler anıtın bir parçası olarak kabul edilmeli; başka bir öğeyi kapatma ya da bozma gibi zararlı etkileri olmadığı takdirde korunmalıdır...”

ifadesi ile taşınmazın özgünlüğüne yeniden dikkat çekilir. Restorasyon Tüzüğü/Carta Del Restauro'da (1931) bu yaklaşım anıtı oluşturan farklı dönemlerin hiçbirinin yok edilmemesi, bilim adamlarını yanıtacak eklemelerin yapılmaması biçiminde yer alarak, 1931 yılında İtalya'da yasal nitelik kazanmıştır [Alioğlu, 2013]. Camillo Boito (1836-1914) gerekli olmadıkça güçlendirme dışında bir müdahalenin yapılmaması gerektiğini savunmaktadır. Onarım ile ilgili olarak, kötü onarımlarda bir şekilde çıkan ürün kötü olduğu için müdahaleler belirlenebilirken, iyi onarımlarda yeninin eskiye benzetilebilmesi nedeniyle müdahalelerin belirginliklerinin kaybolduklarını belirtmekte, onarımda başarı arttıkça, sahtekarlığın da arttığı vurgulanmaktadır [Okar, 2012].

Stilistik restorasyon anlayışını eleştirenlerin başında Luca Beltrami (1853-1933) sayılabilir. Beltrami'ye göre başka yapıların analizi sonucu elde edilen veriler ile yapıların ele alınmasının sahtekarlık olarak değerlendirildiği görülmektedir [Okar,2012]. Her türlü restorasyonu belgelere dayandırmanın önemi üzerinde duran, bu nedenle yaklaşımına “tarihi restorasyon” denilen Beltrami, Milano'daki Sforza Şatosu'nun, yaklaşık 40 yıl ayakta durduktan sonra 1521'de yıkılan Filarete Kulesi'ni arşiv belgelerine (çizim, maket, tablo) dayanarak yeniden inşa etmiştir (1893-1905) Bir Rönesans kulesinin rekonstrüksiyonu olan bu uygulamada Beltrami, belli bir esnekliğin kabul edilebilir olduğu görüşündedir. Ona göre, asıl etki bütünün tasarımında ve kütlelerin genel hareketinde kendini gösterecektir [Mazlum, 2014].

Bütün bu tartışmalar, kültürel mirasın zaman içinde kazandığı nitelikli bütünlüğün onun özgünlüğünü oluşturduğu, bütünün her parçasının taşıdığı değer de yapının bizzat özgünlüğü olduğu kabul edilmiştir. Tarih boyunca, çeşitli coğrafyalarda, çeşitli süreçlerden geçerek günümüze ulaşmış kültürel mirasın tüm unsurlarının özgün durumunun olabildiğince korunması temel amaç olmuştur. Geri dönülemez biçimde yapılarda, yerleşmelerde tahribata neden rekonstrüksiyon uygulamalarının önüne geçilmeye çalışılmıştır [Alioğlu, 2013].

Ancak, Avrupa’da, 20. yüzyılın ilk yarısında gerçekleşen iki dünya savaşı sonrasında çok sayıda bina yıkılmış, kasabalar, kentler yerle bir olmuştur. Savaş sonrasında ne yazık ki tarihsel belge niteliğindeki taşınır ya da taşınmaz çoğu şey bir daha kullanılmayacak durumdadır. Bütünü ile yok olan yapıların yerleşmelerin imarı söz konusu olduğunda ise savaş öncesi fiziki çevrenin yeniden inşası tercih edilmiştir. Başka bir deyişle rekonstrüksiyon kaçınılmaz olarak çoğunlukla kullanılan koruma yöntemi olmuştur. [Alioğlu, 2013].

1. Dünya Savaşı (1914-18) sonrasında Orta Avrupa’da yoğun hava bombardımanına maruz kalan yerleşmeler önemli ölçüde tahrip olmuştur. Fransa’da bazı yıkılmış yapıların onarılmayıp “savaş anısı” olarak tutulması istenmiştir [Alioğlu, 2013]. Bazı diğer yapılarda ise koruma olgusunun katı kuralları bir kenara bırakılarak hasarlı yapıların yıkılmış kısımlarının yeniden yapılması gerekliliği kabul edilmiştir. Bu süreçte koruma ilkelerinin ve kullanılan tekniklerin gözden geçirilmesi gerekmiş, yeniden yapımların çoğunda betonarme kullanılmıştır. Verdier, on yıllık bir süreçte 700 yapının restore edildiğini ya da yeniden yapıldığını belirtmiştir. Ağır hasar gören Belçika’da ülkenin içinde bulunduğu durum bir mezarlığa benzetilerek ülkenin bu şekilde kalamayacağına karar verilmiştir (Şekil 2.2) [Okar, 2012]. Bu nedenle yıkılan kamu yapılarının yerine muadili olabilecek yeni yapıların yapılmasına, anıtların ise savaş öncesi durumlarına göre yeniden yapılmasına karar verilmiştir [Okar,2012].

Şekil 2.2: Birinci Dünya Savaşı sonrası Ypres/Belçika, 1917.

Mimari rekonstrüksiyonun II. Dünya Savaşı(1939-45) öncesinde ender olarak başvurulan bir teknik olduğu söylenebilir. 1931 yılında Atina’da toplanan I. Uluslararası Koruma Mimar ve Teknisyenleri Kongresi’nin Atina Kartası diye anılan sonuç bildirgesinde rekonstrüksiyon terimi hiç yer almamakta, “in toto” yani toptancı restorasyonlardan kaçınılması tavsiye edilmektedir. Mimari restorasyon ilkelerinin yoğun bir biçimde tartışıldığı dönem, çok ağır kayıplara yol açan II. Dünya Savaşı’nı izleyen dönemdir. On binlerce tarihî yapının büyük hasar gördüğü bir dünyada, restorasyonun yalnız belgesel ve tarihî anlam üzerinde durmasının kabul edilemeyeceği, estetik, yaratıcı ve soyut değerlerin de hesaba katılması gerektiği dile getirilmektedir [Mazlum, 2014].

İkinci Dünya Savaşı sonrası havadan üstelik yangın da yaratabilen bombardımanlar, Avrupa’nın Londra, Berlin, Dresden, Hildesheim, Varşova, Saint Malo, Floransa gibi önemli tarihsel kentlerini çok büyük ölçekte bir kez daha yakıp, yıkmıştır. Örneğin Fransa bütününde 460.000, Berlin’de 600.000 bina, Varşova’da ise kentin %85’i yıkılmıştır. İlkinde olduğu gibi savaş sonrası restorasyonlar ve rekonstrüksiyonlar ile yerleşmelerin fiziki görünümüleri toplumun hafızasındaki gibi inşa edilmiştir [Alioğlu, 2013].

Savaş sonrası yaşanan yıkımlar İtalyanları derinden etkilemiştir. İlk tepki yıkılan tarihi yapıların ve tarihi şehirlerin restore edilmesi ve her ne kadar o zamana kadar savunulan koruma anlayışının dışında da olsa yeniden yapılmasıdır. 1948 yılında Perugia’da yapılan bir toplantıda tarihi yapıların gördüğü, savaşın neden olduğu hasarlar; az hasarlı, ağır hasarlı ve hemen hemen yıkılmış olmak üzere üç ana başlık altında toplanmıştır. Özellikle ağır hasarlı kategorisi ile ilgili sıkıntılar olmuştur. Sonuç olarak ağırlık kazanan iki görüş ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri önceki formlara sadık kalarak restore etmek ya da yeniden yapmak, diğeri ise önceki formu devam ettirmeyen, elde kalan kalıntıları koruyarak yok olmuş kısımların tekrar yorumlanarak yeniden yapılmasıdır [Okar,2012].

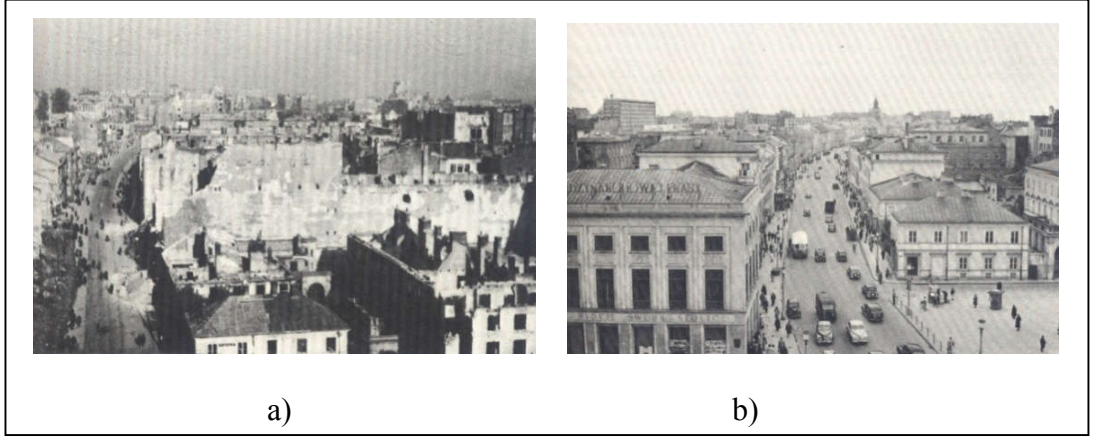
Almanya’nın Dresden kentinin ünlü Frauenkirche’si böyle bir çaba ile ayağa kaldırılmıştır. Kilisenin yerinde korunan parçaları, etrafa dağılan taşları derlenmiş; kilise malzeme ve strüktür açısından titizlikle incelenerek değerlendirilmiş; görkemli anıt özenli bir işçilikle, eski güzelliğine yakın bir görünüşle ayağa kaldırılmıştır. Kentin içindeki harabe tekrar hayata dönmüş, Alman halkı bu sonucu bilim ve inancın zaferi olarak kutlamıştır [Ahunbay, 2012]. Ülke, daha önce bu ölçüde bir kayıp ve aslında bu ölçekte bir yeniden başlangıç yaşamamıştır. Bugün ayakta bulunan

binaların büyük bir kısmı 1948'den sonra yapılmışlardır. Almanya'nın bir Zümrüt-ü Anka gibi yeniden, cehennem benzeri bir ortamdan dirilmesi başka bir duruma da sebep olmuş, ülkede bulunan tarihi yapıların yüzde otuzluk bir bölümü, yeniden yapım seferberliğiyle, yerlerine yenilerinin yapılması için ortadan kaldırılmıştır. Yeniden yapım süreci 1980'lerde, Berlin Duvarı'nın yıkımı ve ülkenin başarılı bir şekilde yeniden birleşmesi ile başlayan yeni yapım dalgasından önce, sona ermiştir [Okar, 2012].

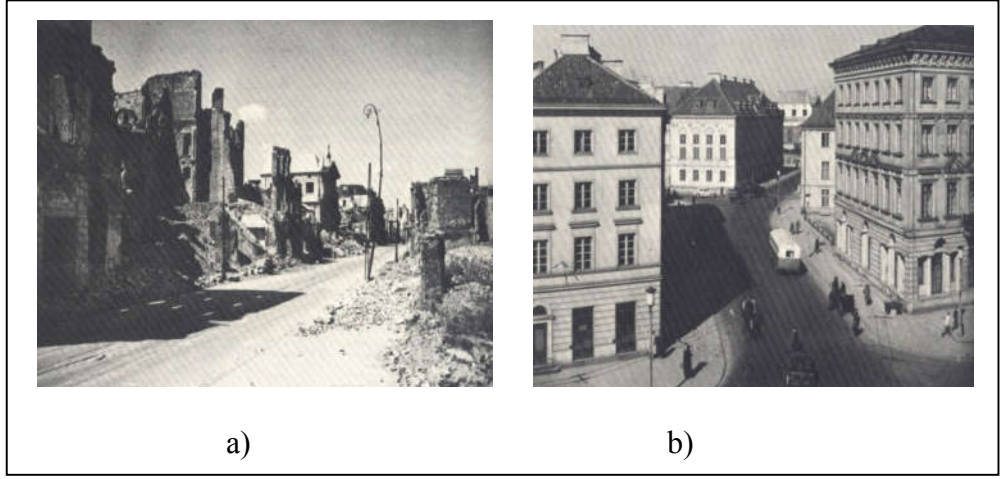
Varşova örneği ise her zaman özel bir örnek olarak değerlendirilmiştir. Bütün şehir yerle bir edilmiş ve yeniden yapım için başlangıç noktası olarak ele alınabilecek yapım detayları ile ilgili bütün örnekler kaybolmuş durumdadır (Şekil 2.3, 2.4) [Fitch, 2001]. Fakat bütün Varşova halkının desteği ile beraber Kale ve tarihi şehir o dönem hala kaybolmamış işçilik ve halkın eskiyi tekrar canlandırma arzusu ile yeniden yapılmıştır (Şekil 2.5) [Tanyeli, 1979]. Bu çalışma sırasında daha sonra Polonya Ulusal Müzesi olarak kullanılacak olan eski Saray yapısı, ulusal kimliğin oluşturulması ve yapıların yeniden yapımı sırasında örnek olarak alınmıştır. Farklı sebeplere dayansa da Münih'te bulunan Bavyera Ulusal Müzesi'nin yapımı sırasında da benzer bir durum yaşanmıştır [Okar, 2012]. Varşova enkazı karşısında benimsenen;

“...Eğer Varşova toplumu yeniden meydana getirilecekse ve bunun çekirdeğini eski Varşovalı'lar oluşturulacaksa, onlara eski Varşova belirli bir oranda, ancak kabul edilebilir bir şekilde değiştirilmiş olarak verilmeli ki bu topluluk kendisini eski Varşova'nın içinde hissedebilsin. Yani aynı noktada farklı bir şehir değil ancak eski Varşova'nın oldukça benzer bir versiyonu kurulmalı. Unutulmamalı ki Eski Form'lara bireylerin yerleştirilmesi sosyal birliktelik/ sosyal uyumun etkenlerinden biridir...”

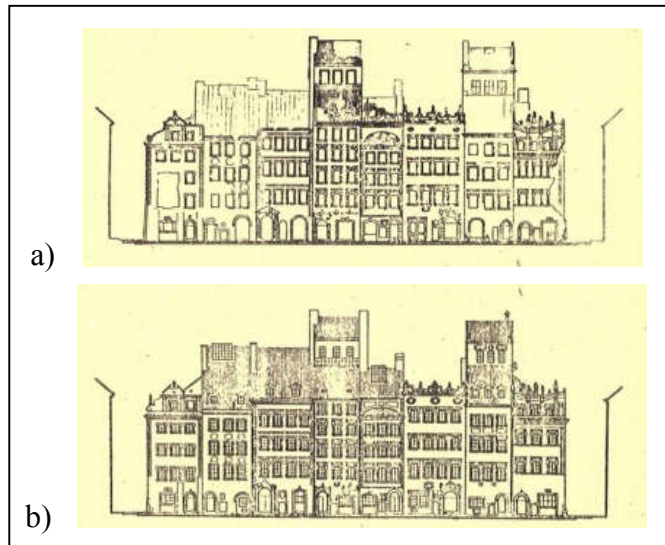
argümanı dönemin rekonstrüksiyonlarının temel amacını çok açık verebilmektedir. Diğer taraftan, savaş öncesi hazırlanmış ayrıntılı rölövelerin, bombardıman sonrası çevreye yayılmış yapı elemanlarının bir arkeolojik alanda çalışma titizliği içinde değerlendirilmesi ile rekonstrüksiyonlar olabilecek en doğru biçimde yapılmaya çalışılmıştır [Alioğlu, 2013].

Şekil 2.3: Varşova. a) Birinci Dünya Savaşı'nda Varşova, b) Rekonstrüksiyon sonrasında Varşova.

Şekil 2.4: Varşova. a) Birinci Dünya Savaşı'nda Varşova, b) Rekonstrüksiyon sonrasında Varşova.

Şekil 2.5: Varşova kent merkezi. a) Savaş sırasındaki durumu, b) Rekonstrüksiyon uygulamaları sonrasındaki durum.

Varşova kent merkezindeki büyük çaplı çalışmanın tek amacının, kentin tarihselliğinin vurgulanması olduğu söylenebilir. Bir anlamda da, yok edilmeye çalışılmış bir ulusun, tarih bilincinin güçlendirilmesine yönelik bir girişim diye nitelendirilebilir. Böyle bir girişimde, korunan her yapının üstün bir sanatsal değer taşıması gerekmez. Önemli olan, Polonya tarihinin bir bölümünün içinde yer aldığı kentsel çevrenin yaşatılması, "bildiri" haline dönüştürülmesidir [Tanyeli, 1979].

ICOMOS 1980 yılında bir araya gelen büro toplantısında büyük tarihî anlamı olan olaylarla bağlantılı bir kültür varlığının, son derece başarılı ve aslına sadık rekonstrüksiyonunun bir simgesi olarak Varşova'nın Dünya Miras Listesi'ne kaydedilmesi yönünde tavsiyede bulunur. Ancak büro raporunda;

“Gelecekte, rekonstrüksiyon ürünü olan başka kültür varlıklarının listeye alınması söz konusu olamaz.”

cümlesi de yer almıştır. Başka bir deyişle, Varşova'ya istisnai bir yaklaşım gösterilmektedir. Dünya Mirası Komitesi, büronun tavsiyesine uyarak 1980'de Varşova'ya Dünya Mirası statüsünü verir [Mazlum, 2014].

II. Dünya Savaşı'nın yıkımı sonrası rekonstrüksiyonlarına yıkım öncesine ait yeterli bilgi, belgeler olduğu halde, uygulamalarda yeniden yapılan kısımların yalın bırakıldığı, yeni olduğunun vurgulandığı göze çarpar. Savaşın neden olduğu kayıpların yoğunluğunu azaltmak için, olabildiğinde, kimi mekânlarda, ayrıntılarda çağdaş sanata yer verilerek yeniden yapılan anıtlara ruh ve renk katılmasına çalışılmıştır [Ahunbay, 2012].

Savaş ertesinde, restorasyon kuramına değerli katkılar getirmiş İtalyan Cesare Brandi'ye (1906-1988) göre [Mazlum, 2014];

“Bir malzeme bir yapıda bir kez kullanıldı mı, insan emeğinin bir sonucu olarak tarihselleşir. Aynı taş ocağından aynı mermeri iki kez almak (önce yapı yapılırken, sonra da restore edilirken) kimyasal açıdan aynı malzeme demek olsa da, bu iki mermerin hem tarihî açıdan anlamı farklıdır, hem de işlenme ve görünüm açısından. Bu nedenle de, bir rekonstrüksiyonun özgün olanla aynı anlama geldiğini öne sürmek mümkün değildir. Tam tersine, hem tarihî olarak, hem de estetik açıdan her rekonstrüksiyon sahtedir.”

Brandi'nin restorasyon konusundaki görüşleri, koruma alanında çok yaygın ve uzun bir etkisi olan metinlerin başında gelen Venedik Tüzüğü için de bir referans sayılmıştır. 16 maddesiyle tüzük 1964'te ikinci bir uluslararası koruma kongresinin

ardından yayımlandığında, tüm geçmiş kuramsal tartışmaların vardığı uzlaşmayı özetleyen bir belgeye dönüşmüştür [Mazlum, 2014]. Tüzüğün kazılar başlıklı 15. Maddesinde;

“...Bütün yeniden yapım işlemlerinden peşinen (a priori) vazgeçilmelidir. Yalnız anastylosis’e, yani mevcut fakat birbirinden ayrılmış parçaların bir araya getirilmesine izin verilebilir.”

denilerek rekonstrüksiyona özel durumlarda izin verilebileceğinin sinyalleri verilmiştir [Ahunbay, 1996]

Daha sonraki yıllarda dünyanın çeşitli bölgelerindeki deprem, savaş vb afetler sonrasında da bu tür uygulamalar hep aynı nedenle gündeme gelmiştir. Dubrovnik, Beyrut, Mostar, Belfast, Kobe gibi yerleşmeler aynı nedenle bu türden bir yöntemle korunmuştur. Cracov Tüzüğü’nde belirtildiği gibi, rekonstrüksiyon ancak böylesine olağanüstü koşullarda başvurulması gereken kültürel mirasın koruma yöntemlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Çeşitli etkenlerle önemli ölçüde tahrip olmuş ya da tümü ile yok olmuş bir yapının, yapı grubunun, mahallenin ya da kentin rekonstrüksiyonu ancak belgelere bağlı olarak kabul edilebilir bir uygulamadır. Temel neden ise toplumsal bir travmaya engel olmak, aidiyet duygularını yeniden oluşturabilmektir [Alioğlu, 2013].

UNESCO’nun 1976’da Kenya’nın başkenti Nairobi’de düzenlenen Genel Konferansı sırasında onaylanan tavsiye kararı, Tarihî Alanların Korunması ve Çağdaş Rollerini hakkındadır. Kararın giriş bölümünde;

“Bütün dünyada büyüme ve modernleşme adı altında, neyi yok ettiğini bilmeden yıkmamanın, irrasyonel ve uygun olmayan rekonstrüksiyonların tarihî mirasa ciddi zararlar verdiği”

belirtilmiştir. Karar metninde genel ilkeler sıralanırken, özgünlüğün korunması üzerinde de durulmuştur [Mazlum, 2014].

ICOMOS Avustralya Milli Komitesi tarafından 1979’da kaleme alınan, daha sonra, izleyen 20 yıl içinde birkaç kez gözden geçirilen Burra Tüzüğü’nün “Rekonstrüksiyon” başlıklı 20. maddesinde de;

“Bir yer ancak bozulma ya da değişim nedeniyle bütünlüğünü kaybetmişse ve dokunun eski durumunu yeniden üretmek için yeterli veri varsa rekonstrüksiyon uygun olur.”

denilmektedir. Bir yerin kültürel anlamını kaybetmemesi için de bu müdahalenin “ender olarak” kabul edilebileceği, ancak her durumda, yakından incelendiğinde yapının özgün değil, yeniden yapılmış olduğunun ayırt edilebilir olması gerektiği belirtilmiştir [Mazlum, 2014].

Tümüyle yeniden yapılara ayrılmış ilk deklarasyon, 1982’de ICOMOS Alman Demokratik Cumhuriyeti Milli Komitesi’nin çağrısıyla Dresden’da 11 ülkenin katılımıyla düzenlenen sempozyumun ardından kaleme alınmıştır. Savaşın Harap Ettiği Anıtların Rekonstrüksiyonu Hakkında Dresden Deklarasyonu başlığını taşıyan bu metinde, savaşın insanlar ve kültür varlıkları için ne denli büyük acı ve kayıplara yol açtığı belirtilerek tartışma sonuçları 12 madde halinde özetlenmiştir. Deklarasyonda, bir savaş ertesinde anıt ve yerleşmelerin rekonstrüksiyonuna girişmenin, hem entelektüel, hem de siyasi olarak soyut değerlerin de tanınması isteğinden doğduğu belirtilmekte, bir anıtı anlamı ve etkisi nedeniyle geri kazanmanın kabul edilebilirliği üzerinde durulmaktadır. Son derece titiz, bilimsel bir metodolojinin yanı sıra, teknoloji, sanat ve ustalık anlamında becerilerin de arttığına değinilerek, rekonstrüksiyonun yüksek bir profesyonel düzeye ulaştığı ve yeni bir kültürel boyut kazandığı belirtilmiştir. Dresden Deklarasyonu bir anlamda, savaşta yıkılmış ya da ağır hasar görmüş tarihî yapıların ve yerleşmelerin yeniden inşasına bir meşruiyet kazandırma misyonunu üstlenmiştir [Mazlum, 2014].

Venedik Tüzüğü’nün 15. maddesinde arkeolojik alanlar için peşinen ve tartışmasız reddedilen rekonstrüksiyonlar, 1990 yılında ICOMOS tarafından ilan edilen Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü’nde belli ilkelere bağlanmıştır. Tüzüğün 7. maddesine göre [Mazlum, 2014];

“...yeniden yapımlar deneysel araştırma ve yorum gibi iki önemli işleve hizmet ederler. Mevcut arkeolojik verilere zarar vermemeleri için çok özenle yapılmalı; özgün nitelikleri yakalayabilmek için bütün kaynaklarda mevcut bilgilerden yararlanılmalıdır. Mümkün ve uygun olduğunda, yeniden yapımlar doğrudan arkeolojik kalıntılar üstünde yapılmamalı; yeniden yapım oldukları anlaşılabilir.”

Özgünlük konusundaki en kapsamlı metin, UNESCO, ICCROM ve ICOMOS’un işbirliğiyle 1994’te Japonya’nın Nara kentinde düzenlenen konferans sonrasında kaleme alınan Nara Özgünlük Belgesi’dir. Toplantının Japonya’da düzenlenmesi bir rastlantı değildir. Doğu Asya’ya özgü koruma modelleri Batı’da formüle edilen ilkelere göre değerlendirildiğinde, özgünlüğün çok da hesaba

katılmadığı yönünde bir görüş vardır. Japonya’da yüzyıllardır süregelen bir uygulama olarak ahşap tapınakların belirli zaman aralıklarıyla tümüyle sökülmesi ve hasarlı mimari elemanların yenileriyle değiştirilmesinden sonra yeniden kurulması, Batılı gözüyle özgünlüğe saygı göstermeyen bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Her ne kadar bir koruma eylemi değil, dinsel bir ritüel olarak gerçekleştirilse de, Ise Tapınaklarının 7. yüzyıldan beri, her 20 yılda bir, tüm detayları aynen tekrarlanarak yapılan rekonstrüksiyonu da, yeniden yapımı Japon kültüründe kabul gören bir uygulama haline getirmiştir. Yaşatılan, yapıların maddi varlığı değil, bu yapıları meydana getirme teknik, yöntem ve becerileridir [Mazlum, 2014]. Nara Özgünlük Belgesi’nde tüm ülkelerin kültürel ve toplumsal değerlerine saygılı bir özgünlük kavramından bahsedilerek kültür mirasının korunması uygulamalarında da, özgünlüğün dikkate alınmasıyla en büyük katkı, insanlığın ortak belleğinin tüm yönlerine saygı göstermek ve onu aydınlatmak biçiminde kendini göstermiş olduğu vurgulanmıştır.

Amerika Birleşik Devletlerinde NPS (National Park Service) tarafından tarihi değerlerin korunması konusunda 1995 yılında hazırlanan standartlardan Yeniden Yapım Standartları’nın 3. maddesinde rekonstrüksiyon uygulamalarında yapıdan geriye kalan özgün malzeme ve özelliklerin tümüyle korunması üzerinde durulmaktadır. 5. maddede, uygulamalar sonucu ortaya çıkan ürünün çağdaş bir yapı olarak ayırt edilebilmesi istenir [Aydın, 2004].

2000 yılında Riga’da bir araya gelen Estonya, Letonya, Litvanya, Belarus ve Ukrayna delegasyonları, “Kültür Mirasının Özgünlüğü ve Tarihî Rekonstrüksiyonu Hakkında Riga Tüzüğü’nü ilan etmiştir. Bu tüzükte, ICOMOS ile UNESCO’nun önceki yıllardaki ilgili metinlerinde istisnai koşullar dışında kültür mirasının rekonstrüksiyonuna karşı durulduğu belirtilmekte ve bir felaket nedeniyle kaybedilmiş bir anıt, bölge tarihi ve kültürleri için üstün sanatsal, simgesel ya da çevresel bir anlam taşıyorsa ve eksiksiz rölöveleri ve tarihî belgeleri varsa, rekonstrüksiyonun bir müdahale biçimi olarak kabul edilebileceği savunulmaktadır [Mazlum, 2014].

FEMA (Federal Emergency Management Agency) tarafından Amerika Birleşik Devletleri’nde 2000 yılında hazırlanan standartlarda, tarihi yapıların yıkılan bölümlerinin bütünlemesi sırasında: yeni eklenen strüktürel elemanların gizlenmesi veya tam aksine yapının bünyesine yeniden katıldığını gösterecek şekilde sergilenmesi şeklinde iki yaklaşımdan bahsedilmektedir. Bu konunun koruma uzmanlarının kararına bırakılması uygun görülmüştür [Aydın, 2004].

Çağdaş koruma anlayışı çerçevesinde ortaya çıkan rekonstrüksiyon tekniği ile ilgili ilke, tüzük ve yasalarda rekonstrüksiyon yapılma kararının oluşmasında etkili olan durumlar savaş, toplum kültürünün devam etmesi kaygısı, kent silüet gibi nedenler olarak görülmektedir.

2.3.2. Rekonstrüksiyon Tekniğinin Türkiye'deki Uygulama Alanları

Ülkemizde tarihi yapıların restorasyon ve rekonstrüksiyonları yapılarak korunmaları anlayışının yasal mevzuat içerisinde oldukça geç tarihlerde yer bulabilmiştir.

1. Dünya Savaşı sırasında çıkan bir yangınla İzmir'in önemli bir bölümü yok olmuş, 20-25 bin civarında yapı yanmıştır. Alansal olarak, İzmir'in 2 milyon 600 bin metrekaarelik yerleşim parçası yok olmuştur. İzmir'in önemli öğelerden birisi olan I. ve II. Kordon da büyük tahribata uğramış, eski İzmir'den sadece şehrin kenarları ve ortada tamamı yanmış koca bir delik açılmıştır. İzmir'in imarı için 1925 yılında yurt dışından uzmanlar getirilmiştir. Bu uzmanlar, yeşil alanları, düzenli sokakları, bahçe içinde iki katlı evleri, geniş ve ortası ağaçlıklı bulvarları hedefleyen, Avrupa kentleri tarzında bir imar planı hazırlanmıştır. Hazırlanan bu plan, iki katlı bahçeli konutlar dışında, 1929 dünya ekonomik bunalımı nedeniyle uygulanamamıştır. 1927 yılında İzmir Fuarı için yer aranırken, İzmir'in imarı da göz önünde bulundurulmuş ve yangın yeri 1936'da "Kültürpark" olarak imar edilmiş ve İzmir Fuarı, bu kent parkında düzenlenmeye başlanmıştır. Yangın yerlerinin imar çalışmaları sırasında yapılacak kamusal binaların mimarisinde, erken Cumhuriyet dönemi mimarisi oluşturulmaya çalışılmıştır [Web 6, 2016].

Yine 1. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru, 31 Mayıs 1918 gününde, savaşın kentte yarattığı yıkımın üzerine çıkan ve 7500 yapının yanmasına neden olan Fatih yangını sonrasında, kentin beşte ikisi zarar görmüştür. 1918'de Cibali, Fatih ve Altımermer yörelerini yok eden büyük yangında evlerini ve varlıklarını yitiren aileleri barındırmak amacı ile yangın yerlerine ilk çok katlı, sosyal yaşam konutu örneği olan Harikzedegan Apartmanları inşa edilmiştir [Yıldırım, 2009].

1. Dünya Savaşı yıkımları sonrası dünyadaki uygulamalarda olduğu gibi yok olan mimari mirasın rekonstrüksiyonu yerine şehir yeniden imar edilmiştir.

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında yeni ulusun inşası için gerçekleştirilen imar etkinliklerinin yanı sıra, zorunlu terklerle ihmal edilmiş, harap durumdaki anıtsal binaların onarılarak yeniden işlevlendirilmesi de söz konusu olmuştur. Atatürk ve bir uzman grubu 1930 yılı sonunda çok yönlü bir araştırma yapmak üzere bir geziye çıkmış ve 22 Mart 1931’de Konya’dan Başvekil İsmet İnönü’ye Selçuklu mirası ile arkeolojik eserlerin uzmanlar eliyle korunması gerektiğini vurgulayan bir telgraf yollamıştır. Atatürk’ün yollamış olduğu telgrafi takiben gerçekleşen gelişmeler, tarihi yapıların bakım, onarım ve korunmaları için harekete geçilmesini sağlar. 1933 yılında kurulan “Asar-ı Atika Komisyonu”nun (Abideleri Muhafaza Heyeti) ilk uygulamaları Orta Anadolu’daki anıtsal yapılara yöneliktir [Coşkun ve Binan, 2013].

Türkiye’de koruma alanında söz sahibi ilk resmi kurul olan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’nun 1951’deki kuruluşuna dek geçen dönemde anıtsal yapıların güçlendirilerek ayakta tutulmalarına yönelik bazı kararlar alınmıştır. Evkaf Umum Müdürlüğü tarafından hazırlanan “Camiler ve Çevre Yapıları Tamir ve İnşaatına ait Şartname” (1936), bunlara örnek maddeler içerir. Erken Cumhuriyet Dönemi’nde anıtsal yapıların korunması konusunda verdikleri kararlar ve uygulama sürecinde etkin rol oynayan Vakıflar Fen Heyeti Üsküdar Şemsi Paşa Külliyesi’nin 1940-1942 yıllarındaki rekonstrüksiyonunu gerçekleştirmiştir [Coşkun ve Binan, 2013]. Vakıf sisteminin hakim olması sivil mimarlık örneği geleneksel konutların ikinci planda kalmasına neden olmuştur.

Ülkemizde, kültür mirasının korunmasına ilişkin ilk yasal düzenleme, 1951 yılında çıkarılan 5805 sayılı Kanunla yapılmıştır [Durukan, 2004]. Yurtiçinde bulunan yalnızca mimari ve tarihi anıtların korunması, bakımı, onarımı ve restorasyon işlerinde uygulanacak ilkeleri belirlemek, bilimsel görüş vermek ve sorunlara çözüm üretmek amacıyla, bu Kanunla oluşturulan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu taşınmaz kültür varlıklarının korunması ile ilgili ilk hizmetleri başlatmıştır.

Özellikle 1950’lerden sonra hızlı kentleşme sonucu yıkıma uğrayan eski eserleri koruma çabaları gündeme gelmiş, imar faaliyetleri sırasında ortaya çıkabilecek imar ve eski eserler sorunlarını çözmek ve korunmalarını denetlemek üzere oluşturulan Yüksek Kurulun kuruluş amacı, yurt içindeki kültür varlıklarının korunması, bakımında uyulacak ilkeleri, bunlarla ilgili programları saptamak, uygulanmasını izlemek, denetlemek, anıtlarla ilgili her türlü konu ve anlaşmazlıklar üzerinde bilimsel görüş bildirmektir. Bu kurula verilen geniş yetkilere karşın kararlarını uygulayacak ve denetleyecek bir yardımcı örgütün olmaması, yetersiz ve eskimiş bir eski eser

mevzuatı ile çalışma zorunluluğu etkili bir politika geliştirilmemesine sebep olmuştur. Bütün bunlara karşın sorumsuz imar çabalarına karşı koyan ve taşınmaz eski eserleri belgelemekle görevlendirilen tek kurum olarak Türkiye’de koruma tarihinin en önemli kuruluşu olmuştur [Aladağ,2010].

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’nun 11.09.1970 tarih ve 5505 sayılı ilke kararında, İstanbul ve Boğaziçi’nin tarihi karakterini korumak adına bir zonlama planının uygulanması için yapılan çalışmalar neticesinde; Boğaz içinde o dönemde mevcut yalıların üç grup altında toplama kararı alınmıştır [Okar, 2012]. Bunlardan 1. Grup olanlar; oldukları gibi korunması gerekli olan ve yapılacak her türlü işlemden (onarım, restorasyon, fonksiyon verme vb.) Kurul kararı alınması gerekli yapılar olarak adlandırılmıştır. Dış mimarileri bakımından korunması gerekli olan yapılar olarak adlandırılan 2. Grup yapılarda ise eski eser olmakla birlikte imar mevzuatına göre dış mimarileri korunmak şartı ile işlem yapılabileceği ve rölövelerinin Belediye Eski Eserler Bürosu tarafından uygun bulunduktan sonra bilgi amaçlı Kurula gönderilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. Bu iki grubun ardından sahiplerinin 2. Grup gibi işlem yapılmasını kabul etmedikleri takdirde kesin kararın oluşturulması için rölövelerinin Kurula iletilmesi istenen yapılar 3. Grup olarak adlandırılmıştır. Bu ilke kararı ile aslında iki grup oluşturulmak istenmiş, ancak mal sahiplerinin tepkileri de göz önünde bulundurularak bir diğer grup olan 3. Grup yapıların önü açılmıştır. Böylece tamamen koruma altında olan 1. Grup yapılar, yalnızca dış görünüşü korunması gerekli 2. Grup yapılar ve 2. Grup yapılar içerisinde mal sahiplerinin itirazıyla 3. Grup olan yapılar meydana gelmiştir.

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’nun 15.07.1972 tarih ve 6555 sayılı prensip kararı kazaen veya kasten yanan yıkılan eski eserlerin yerine yapılacak inşaat hakkındadır [İ4KVKBK, 2015]. Söz konusu kararda korunması gerekli eski eserlerin ortadan kaldırılması halinde yerinde mevcut dokümanlara göre 2. Grup yapılar gibi hiçbir belge olmadığı takdirde ise eski eser gabarisi içinde inşaat yapılmasına karar verilmiştir.

Cumhuriyet döneminin ilk koruma mevzuatı olma özelliğini taşıyan 06.05.1973 tarihinde yayınlanan 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu ile tarihi eserlerin korunmasına ciddi ilk adım atılmıştır. Bu yasanın 15. maddesinde mal sahibi ve ya kullanan kişiler Milli Eğitim Bakanlığının bakım ve onarım hususunda vereceği emir ve talimatlara uygun bakım ve onarımları yerine getirdikleri sürece parasal ve teknik destek sağlanabileceğinden, kanun hükümlerine aykırı bulunmayan bütün yetkileri

kullanabileceğinden bahsedilmiştir. Böylece yapıyı kullananlar veya mal sahipleri tarafından yetki ve sınırlar içerisinde yapıya müdahale olanağı sağlanmıştır. Ancak bunu destekleyecek kaynak işlerliğe kavuşturulamamıştır [Kejanlı vd., 2007].

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 11.01.1974 tarih ve 7625 sayılı ilke kararında ise;

“...1710 sayılı kanuna göre tespit ve tescil edilinceye kadar bilgisizlik yüzünden yıkılıp yok olan eski İstanbul köşklerini korumak için, İstanbul’da bahçe içinde yapılmış ahşap ve kargir binalara yıkım müsaadesi verilmeden önce, içten ve dıştan çekilmiş yeterince fotoğrafları ile birlikte Kurul’dan müsaade alınmasının gerekli olduğuna...”

denmektedir [Okar, 2012]. Böylece eski eser olma niteliği taşıyabilecek yapıların yok olmalarından önce müdahale edilerek görsel verilerinin arşivlenmesi istenmiştir. Bu verilere daha sonra rekonstrüksiyonun gerektiği koşullarda kullanılabilecek verilerden biri olması açısından önemlidir.

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 14.12.1974 gün ve 8172 sayılı kararıyla İstanbul’da Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı'nı tespit ve ilan etmiş, 24.06.1983 gün ve 15175 sayılı genel kararı ile “Öngörünüm ve Geri Görünüm ve Etkilenme” bölgelerinin sınırları belirlenmiş ve bu bölgelerde genel tesciller yapmış ve yapılaşma adına bazı sınırlamalar getirilmiştir. 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı uygun bulunan Öngörünüm Bölgesi sınırları içerisinde kalan alanlarda ancak toplumun yararlanacağı dinlenme, gezinti ve turizm tesisleri imar planlarına uygun olmak şartı ile yapılabilir. Öngörünüm bölgelerinde olup da üzerinde yapı bulunmayan parseller yeşil alan statüsü olarak değerlendirilir. Bu nedenle bu parsellere belirlenen şartlar dışında yapı yapılması mümkün değildir. Öngörünüm bölgesindeki mevcut yapıların yıkılması halinde ise o parsel artık yeşil alan olarak kabul edilir. Ancak, tescilli eski eserlerin bulunduğu parsellerde istisna söz konusudur. Şu an için boş olan ancak zamanında üzerinde tarihi eser niteliğinde yapı bulunduğu, eski haritalarla, cephe fotoğraflarıyla ve yapılacak arkeolojik temel kazısıyla, Koruma Bölge Kurullarına ispat edilen yapılar rekonstrüksiyon ile yeniden inşa edilme yöntemi uygulanır.

23.07.1983 tarihinde yürürlüğe giren 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun uygulamaya konulmasıyla 1710 sayılı Eski Eser Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır. Bu kanun ile taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili

tanımlar geliştirilmiştir. Kanununun amaçları; korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmek olarak belirtilmiştir. Kanunun 18. maddesinde taşınmaz kültür varlığı parseline inşa edilecek yapılarla ilgili düzenlemeler getirilmiş, karar ve denetim mekanizması olarak koruma kurulları oluşturulmuştur. Mahalli idarelerin taşınmaz kültür varlığı parseline ek veya eklenti suretiyle yapılacak veya yeni inşa edilecek yapılara Bölge Kurulunca verilen kararlarda veya onaylanmış kültür varlığı projelerinde değişiklik yapılamayacağı, yalnızca fen ve sağlık şartlarının mevzuata uygunluğunun kontrol edebileceği belirtilmiştir. Kanunun 65. maddesinde korunması gerekli kültür varlığının yıkılmasına, bozulmasına, tahribine, yok olmasına veya her ne suretle olursa olsun zarar görmesine kasten sebebiyet verenler ile koruma bölge kurullarından izin alınmaksızın inşaat ve fiziki müdahale yapanlar veya yaptırımlar ve bu Kanuna aykırı olarak yıkma veya imar izni verenler hakkında hapis ve para cezaları öngörülerek tescilli parsellerde rekonstrüksiyon veya yeni imar amacıyla yok etme çabalarının önüne geçilmeye çalışılmıştır.

06.01.1984 tarih ve 56 sayılı (KTVYK) ilke kararında; yapılar maili inhidam (tehlike arzeden) durumunda olsalar dahi yıkılmayarak onarılması bu yöntemle Türk mimarisinin değerli eserlerinin ortadan kaldırılmasının önlenmesi yönünde, 58 sayılı ilke kararında; Kurul kararı alınmadıkça yapıların tehlike arz etmesi gerekçesiyle yıkılamayacağı yönünde karar alınmıştır [Okar, 2012]. Bu kararlar da yine yapıların kontrolsüzce ortadan kaldırılmasının önlemek amacıyla alınmış kararlardır.

Aynı tarihli ve 59 sayılı ilke kararı ise rekonstrüksiyona yönelik alınmış ilk ilke karardır [Okar, 2012]. Söz konusu kararda;

“Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı, sivil mimarlık örneklerinin kazaen veya kasden ortadan kalkması (yanması, yıkılması) halinde, mutlak surette sebep olanlar hakkında kanuni kovuşturma açılmasına, korunması gerekli kültür varlığı parseline ise, mevcut dokümanlardan (rölöve, fotoğraf, temel kalıntıları) yararlanmak suretiyle, eski cephe özelliğinde ve aynı gabaride inşaata müsaade edilebileceğine, yok olan korunması gerekli kültür varlığına ait hiçbir dokümanın temin edilemediği Kurulumuza belgelenmesi ve özel müsaade alınması kaydıyla yok edilen korunması gerekli kültür varlığı alanı ve yüksekliği içinde yeni inşaata müsaade edilebileceğine karar verildi.”

denmektedir. Bu karar ile eldeki dokümanlar ile eski cephe özelliği ve aynı yükseklikte inşaata izin verilebileceğinden bahsedilirken, yapı oturum alanı, yapım

tekniki, malzemeye yönelik bir sınırlama getirilmemiştir. Ayrıca doküman bulunmadığı takdirde parselde yapılacak yeni yapı için sınırlamalar getirilmiş ancak aynı alan ve yükseklikte yeni inşaat için izin verilmiştir.

Aynı tarihli 61 sayılı ilke kararında ise yapılar yeniden üç ana grupta toplanmıştır [Okar, 2012]. Bunlardan 1. Grup yapılar; daha önceki 11.09.1970 tarih ve 5505 sayılı (GEEAYK) ilke kararında belirtilen 1. Grup yapılar gibi içi ve dışı ile olduğu gibi korunması gerekli yapılar olarak adlandırılmıştır. 2. Grup yapılar yalnızca dış görünüşleri ve gabarileri ile korunması gerekli yapılar olarak nitelendirilmiş ve yedi alt bölüme ayrılmıştır. 3. Grup yapılar ise yıkılarak imar nizamına göre uygulama yapılabilecek yapılar olarak adlandırılmış ve iki alt bölüme ayrılmıştır. Ancak 3. grup yapılar için yıkılmadan önce rölöveleri ve fotoğrafları istenerek arşivleme çalışması yapılmak istenmiştir. Bu gruplandırmalardan 1. Grup yapılar aynen korunması gerekli yapılar, 2. grup yapılar ise rekonstrüksiyon için dolaylı (II.A-2, II.A-3 ve II.A-4 grup yapılar) veya doğrudan (II.B-1, II.B-2 ve II.B-3 grup yapılar) yollarla izin verilen yapılar ve 3. Grup yapılar ise yürürlükteki imar mevzuatına göre işlem yapılmasına izin verilmiş yapılar olarak değerlendirilmiştir.

Aynı tarihli 71 sayılı ilke kararında; kültür varlığı olarak tescil edilen yapıların yıkılmaları, yanmaları, Kurul kararı alınmadan yıktırılmaları durumunda imar mevzuatı doğrultusunda yeni inşaat izni verilemeyeceği doğrultusunda karar alınmıştır [Okar, 2012]. Bu karar da 58 sayılı ilke kararında olduğu gibi özellikle kasıtlı olarak ortadan kaldırılma durumlarının önüne geçilmesi için ortaya çıkan yaptırımlardan biridir.

04.03.1988 tarih ve 14 sayılı “Korunması gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Koruma Gruplarının Belirlenmesi” isimli (KTVKYK) ilke kararında ise yapı grupları yeniden değerlendirilmiş ve dört grup altında toplanmıştır [Okar, 2012]. 1. Grup yapılar daha önceki ilke kararlarında olduğu gibi aynen korunması gerekli olan ancak zorunlu tesisatın eklenmesine veya mevcut olanın değiştirilebilmesine izin verilen yapılar olarak adlandırılmıştır. 2. Grup yapılar gabari ve cephesinde değişiklik yapılmaması kaydı ile müdahale edilebilecek yapılar, 3. Grup yapılar cephe özelliklerine sadık kalınmak koşuluyla gabarisine dahi müdahale edilebilecek yapılar, 4. Grup yapılar ise fotoğrafları ve rölöveleri iletildiği takdirde Kurul kararı ile yıkıldıktan sonra yine Kurul kararı ile imar uygulamaları yapılabilecek yapılar olarak adlandırılmıştır.

Aynı tarihli 16 sayılı (KTVKYK) ilke kararında ise, bir şekilde yok olmuş (yıkılmaları, yanmaları, Koruma Kurulundan izin alınmadan yıktırılmaları vb.) tescilli kültür varlıklarına bunu yapanların cezalandırılacağı, eldeki verilerden (rölöve, fotoğraf, temel kalıntıları v.b.) yararlanılarak eski cephe özelliğinde ve aynı gabaride inşaata izin verileceği, eğer hiçbir veri yok ise yapı alanı ve gabarisinde Koruma Kurulunun önereceği yapılanma koşullarıyla yeni inşaata izin verileceği belirtilmektedir. Bunun için tek ön şartın yasal kovuşturmanın sonuçlanması olduğu da bu ilke kararında belirtilmiştir [Okar, 2012].

30.11.1993 tarih ve 338 sayılı (KTVKYK) ilke kararında; Kentsel Arkeolojik Sit alanlarında mevcut yıkıntı temelleri üzerinde önceden var olan yapı korunması gerekli kültür varlığı niteliği taşıyorsa restitüsyon projesi düzenlenerek ve Kurulca onaylanarak, eski yapının yeniden ihya edilebileceğine yani rekonstrüksiyonunun yapılabileceğine yönelik bir karar alınmıştır [Okar, 2012].

04.08.1994 tarih ve 6949 sayılı (İstanbul 3 Numaralı KTVKK) Ek B’de verilen karar ile Boğaziçi kıyı şeridinde rekonstrüksiyon projeleri öngörülen ve öngörülmeyen yapıların listesini oluşturulmuştur. Söz konusu kararda; Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’nun 24.06.1983 gün ve 15175 sayılı genel kararı ile Öngörünüm bölgesinde yeni yapı yapılamaması ve tek yapılanmanın ancak tarihi yapılar için söz konusu olması şeklinde bir kural getirilmesi; bir yandan henüz yaşayan eski evlerin değerini büyük ölçüde arttırıp gelecek rantı attırmamak için eski yapı hacmi içinde giderek artan bir alan yaratma isteğini de beraberinde getirdiği gibi, sağlıklı bir restorasyon için gerekli normal koşullar tümüyle değiştiğinden bahseder. Kararın 5. maddesinde tarihi çevrenin az veya çok rekonstrüksiyonuna olanak veren 'restitüsyon' kararlarını çevresel karakteri korumak ya da oluşturmak için dikkatli kullanmak gerektiği vurgulanmıştır. Olmayan bir yapının restitüsyonunun tümüyle reddedilmesi, ya da kabul edilmesi tartışmaya açık ve verilmesi zor bir karar olduğundan bahsedilmiştir. Tümüyle reddedilemeyeceğine karar verilen restitüsyonların aslında restitüsyon adı altındaki rekonstrüksiyon uygulama isteğinin olduğu belirtilmiştir.

28.02.1995 tarihi ve 378 sayılı ve “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Koruma, Bakım ve Onarımlarına İlişkin İlke Kararı” isimli (KTVKYK) kararda yapı gruplarına ilişkin gruplandırma yeniden yapılmıştır [Okar, 2012]. Bunlar; tarihi, anı ve estetik nitelikleriyle korunması zorunlu özgün işlevi konut olan ve özgün işlevi konut olmayan olarak ikiye ayrılan 1.grup yapılar ve Kent ve çevre kimliğine katkıda

bulunan, giderek yok olan geleneksel ve yöresel yaşam biçimini yansıtan 2. Grup yapılarıdır.

Aynı ilke kararında “Yok Olan Tescilli Yapılara İlişkin İşlemler” başlığı altında; korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilen yapıların herhangi bir şekilde (yıkılmaları, yanmaları, koruma kurulundan izin alınmadan yıktırılmaları vb.) yok olmalarına sebep olanlar ile aslına uygun olarak bakım ve onarımlarını yaptırmayanlar hakkında ceza mahkemelerinde yasal soruşturma açılacağından bahsedilmiş ve yapının yeniden ihyasında yarar görülüyorsa, mevcut belgelerden (yapı kalıntısı rölöve, fotoğraf, her türlü özgün arşiv belgesi vb.) yararlanmak suretiyle parselde daha önce bulunduğu yerde ve yapı oturma alanında, eski cephe özelliğinde aynı gabaride, özgün malzeme ve yapım tekniği kullanılarak kapsamlı bir restitüsyon etüdüne dayalı bir rekonstrüksiyon uygulaması için koruma kurulu kararı doğrultusunda izin verilebileceğinden bahsedilmiştir. Böylece ilk kez rekonstrüksiyon tekniğinin nasıl yapılacağına ilişkin kapsamlı bir açıklama getirilmiştir [Okar, 2012].

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararı ile yapılar yeniden 2 grup altında toplanmıştır. Buna göre;

“1. Grup Yapılar

Toplumun maddi tarihini oluşturan ve kültür verileri içinde tarihsel, simgesel, anı ve estetik nitelikleriyle korunması zorunlu yapılarıdır.

2. Grup Yapılar

Kent ve çevre kimliğine katkıda bulunan kültür varlığı niteliğindeki yöresel yaşam biçimini yansıtan yapılarıdır.”

olarak belirlenmişlerdir.

Aynı ilke kararında yapıya müdahaleler; bakım, onarım ve yeniden yapma (rekonstrüksiyon) olmak üzere 3 ana başlıkta toplanmıştır. Bu başlıklardan üçüncü başlık olan Yeniden Yapma (Rekonstrüksiyon) başlığında ise;

“Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilen ve tescil edilmesine ilişkin gerekli özellikleri taşımasına rağmen elde olmayan sebeplerle tescili yapılmamış ve / veya herhangi bir nedenle yitirilmiş olan yapının, gerek kültür varlığı niteliği, gerekse kültürel çevreye olan tarihsel katkıları açısından, eldeki mevcut belgelerden (yapı kalıntısı, rölöve, fotoğraf, her türlü özgün yazılı - sözlü, görsel arşiv belgesi vb.) yararlanmak suretiyle kendi parsellerinde daha önce bulunduğu yapı oturma alanında, eski cephe özelliğinde, aynı kitle ve gabaride, özgün plan şeması, malzeme ve yapım tekniği kullanılarak, kapsamlı restitüsyon etüdüne dayalı rekonstrüksiyon uygulamasının koşulsuz sağlanmasına,

-Ancak uygulama gerçekleşinceye kadar parsellerde her türlü inşai ve fiziki müdahalenin yasaklanmasına, (otopark, fuar, sergileme vb.) yeni bir işlev ile kullanma ve aynı parselde tescilli yapı yerinde veya diğer boş alanlarda başka bir yeni yapılaşmaya izin verilmeyeceğine,

-Tüm bu uygulamalar için koruma kurulu kararının alınması gerektiğine”

denilerek rekonstrüksiyon standartları belirlenmiştir.

Ayrıca “IV. Yok Olan Tescilli Yapılara İlişkin İşlemler” başlığında tescil edilen yapıların herhangi bir şekilde (yıkılmaları, yanmaları, koruma kurulundan izin alınmadan yıktırılmaları vb.) yok olmalarına sebep olanlar hakkında ceza mahkemelerinde yasal soruşturma açılması gerektiğinden bahsedilmiştir. Böylece yıkılmaları, izinsiz yıktırılmaları veya yanmaları gibi sebeplerle yok olan kültür varlıklarının buldukları parseller koruma altına alınmıştır. Ancak 04.03.1988 tarih ve 16 sayılı “Korunması gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Koruma Gruplarının Belirlenmesi” isimli (KTVKYK) ilke kararında olduğu gibi yasal kovuşturmanın sonuçlanması rekonstrüksiyonun gerçekleşmesi için bir ön şart olarak verilmemiştir.

1951 yılından sonra geçen süreç içerisinde alınan çeşitli ilke kararlarıyla yapılar gruplara ayrılmıştır. Bu ilke kararlarının tamamında 1. Grup olanlar olduğu gibi korunması gerekli olan yapılar olarak adlandırılmıştır. 1. Grup dışındaki yapılar için ise çeşitli ilke kararlarında müdahale biçimleri belirlenmiştir. Bu müdahaleler ile de rekonstrüksiyonun önü açılarak bu tekniğin nasıl uygulanması gerektiğine dair kararlar alınmıştır.

Türkiye’de son yıllarda rekonstrüksiyon bir koruma tekniği olarak kabul görmüş ve sıkça başvurulan bir yöntem olmuştur. Koruma bilincinin oluşmaması ve rant gibi nedenlerden korunması gerekli kültür varlığı niteliği taşıyan yapılar ortadan kaldırılarak mevcut imar kanunu ve mevzuatı doğrultusunda yeni yapı yapılmasını önlemek amacıyla koruma kanunu ile bu parseller koruma altına alınmış ve söz konusu parsellerde bulunan yapıların herhangi bir şekilde (yıkılmaları, yanmaları, koruma kurulundan izin alınmadan yıktırılmaları vb.) yok olmalarına sebep olunması durumunda yok olan yapı dışında başka bir yapı yapılması önlenmiştir [Ahunbay, 2012].

3. İSTANBUL'DAKİ YANGIN ÖNLEMLERİ VE YANGIN SONRASINDAKİ UYGULAMALAR

Yangın Osmanlı döneminde deprem, kuraklık, kıtlık, salgın hastalık gibi afetlerin yanı sıra İstanbul'u tahrip eden ve daha çok maddi zarara sebep alan bir felaketti [Şafak, 2007]. Bu yüzden halk arasında "İstanbul'un yangını, Anadolu'nun salgını" diye bir deyim dahi çıkmıştır.

Çavdar, 1863 yılından sonra yayınlanmaya başlayan bilim dergisi Mecmua-i Fünun'da yayınlanan ve Münif Efendi tarafından yazılan "Harik-i İstanbul" yani İstanbul yangınları adlı yazıda İstanbul'daki yangınların adeta bir afet özelliği taşıdığı belirtildikten sonra bunun doğal bir afet olmadığı, nedenlerinin ve önlenmesinin insanların elinde bulunduğu kaydedildiğini belirtmiştir. Resmi incelemelere göre 1859 yılından 1869 sonuna kadar Dersaadette 160 kere yangın meydana gelip 2844 konut, 1246 dükkan ve mağaza, 23 han, hamam ve mescit vb. bir sürü "hümayun" ki hepsi 4114 yerin yandığı belirtilmektedir. Bu yangınların sonucunda yanan ve kaybolan menkul eşya hasar toplamının 275 220 keseye ulaştığının görüldüğünden bahsedilmektedir [Çavdar, 1982].

1908 yılından 1917 yılına kadar geçen süre içinde, İstanbul'da, 79 büyük yangın olmuştur. Ergin'in kayıtlarına göre 500'ü Vefa, 885'i İshak paşa, 1325'i Cihangir, 1500'ü Çırçır, 2400'ü Aksaray, 7500'i Fatih, olmak üzere yaklaşık 25000 bina yanmıştır [Yıldırım, 2009].

1. Dünya Savaşı'nın son günlerine doğru İstanbul, tarihin sonuncu büyük yangınına tanık olmuş, 13 Haziran 1918 gecesi Sultanselim'de Çeraği Hamza Mahallesi'nde çıkan yangının bir kolu Cibali'ye, bir kolu Fatih'e ilerlemiştir. Bir çok semtte tahribata neden olmuştur. 7.500 yapı bu yangınla kül olmuştur [Sakaoğlu, 1994].

Cumhuriyetin ilanından sonraya bakıldığında 1926 yılındaki Kartal-Maltepe yangınında 110 bina, 1927 yılındaki Üsküdar Toptaşı yangınında 201 bina, 1929 yılındaki Kurtuluş yangınında 207 bina, 1942 yılındaki Kapalıçarşı yangınında 202 dükkan, 1954 yılındaki Kapalı Çarşı yangınında 1364 dükkan, 1957 Şehzadebaşı yangınında 44 bina, 1965 Üsküdar yangınında 17 bina, aynı yıl Kuledibi yangınında 56 bina yanmıştır [Gülersoy, 1999].

3.1. Yangına Yol Açan ve Yangınla Mücadeleyi Güçleştiren Sebepler

Osmanlı kentlerinde ve özellikle de İstanbul'da sıklıkla baş gösteren yangınlara yol açan ve yangınla mücadeleyi güçleştiren sebepler; itfaiye arabası noksanlığı ve itfaiye teşkilatının aksaklıkları, suyun miktar ve dağılım açısından yetersizliği, binaların yapım malzemeleri (ahşap ve bitişik nizam konutlar), kentsel gelişme ve planlama pratiği -özellikle sokakların dar ve çıkmaz olması-, kundaklama ve kasıtlı yangınlar, ekonomik, demografik ve toplumsal sebepler, Tanzimat'la birlikte petrol, petrol türevleri ve hava gazının yaygınlaşmaya başlaması olarak sıralanmıştır [Özgür ve Azaklı, 2001].

Osmanlı Devleti'nin özellikle İstanbul bölgesinde evlerin ahşap olması burada sık sık yangınların çıkmasına ve mücadelelerin zorlaşmasına sebep olmuştur. Osmanlı'da binaların ahşap olmasının yanında, yangınlarla mücadeleyi güçleştiren başka nedenler de vardır. Evlerin saçak ve çardak gibi çıkıntıları, binaların bitişik olması, ev aralarında yangın duvarı bulunmaması, kentin bir yarımada üzerine kurulması, nispeten kuvvetli rüzgarın ve fırtınanın varlığı, yangınlarla mücadeleyi güçleştiriyordu [Sakaoğlu, 1994].

Osmanlı Devleti'nde insanların ahşap yapı tercih etmelerinin çeşitli sebepleri vardır. Her şeyden önce ahşap, ekonomik yönden maliyeti az ve zevke göre işlenebilir bir özelliğe sahiptir. Daha önemlisi, ahşap yapıların esneme kabiliyetinden dolayı depremlerden az hasarla kurtulma ihtimali söz konusudur [Korkmaz, 2010].

Osman Nuri Ergin, yangınla ahşap binalar arasındaki ilişkinin anlaşılmasına rağmen, İstanbul'da binaların ahşaptan yapılmasına izin verilmesinin en önemli sebebi olarak ahşap binanın kagir binaya göre yapımının daha ucuz olması, böylece fakir fukaranın ev sahibi olmasının kolaylaştırılması gibi sebepleri vurgulamaktadır [Ergin, 2010].

Günümüzde genellikle tarihi yapılardaki yangınlar, ısıtma ve aydınlatma sistemlerinden kaynaklanmakta veya restorasyon çalışmaları sırasında yapılan hatalardan meydana gelmektedir. Gerekli önlemler alınmayan mutfaklar, sobalar veya kalorifer daireleri, elektrikli ısıtıcılar ve bacalar önemli yangın kaynakları arasındadır. Özellikle eskimiş elektrik tesisatından meydana gelen yangınlar büyük bir oran tutmaktadır. Aydınlatma amacıyla kullanılan elektrik tesisatlarında kullanılan

malzemelerinin uluslararası standartlara uygunluğu çok önemlidir. Eski yapılarda mikroorganizmalar, böcekler ve özellikle kemirici fareler elektrik kablolarında kısa devre olmasına neden olabilmektedir. Tarihi yapılarda; çalışan, ikamet eden veya ziyaretçilerin dikkatsizlikleri, ihmalleri veya beklenmeyen kazalar en büyük yangın riskleri arasındadır [Web 7, 2015].

Tarihi yapılarda yangının genişlemesine perdeleme yapılmadan tek bir hacim olarak yapılan ve birbiriyle bağlantılı olan çatılar, iç kısmında yavaş yavaş ilerlemesine ve beklenmeyen bir noktadan yangını diğer bölümlere geçmesine olanak veren bağdadi duvar ve tavanlar, yangın kaynağına uzak bir noktaya dahi yangının taşınmasını sağlayabilen bacalar ve tesisat şaftları neden olmaktadır [Kılıç, 2013].

3.2. Yangınları Önlemek İçin Alınan Yasal Önlemler ve Yangın Sonrası İmar Hareketleri

Özgür ve Azaklı (2001), yangınların Osmanlı kentsel gelişmesine yön veren, kentsel planlama ve çeşitli belediye hizmetleri açısından olumlu ve olumsuz etkileri olan bir olgu olduğundan bahsetmiştir. Bir başka deyişle de yangınların, özellikle İstanbul'da şehir yönetimini etkilediğinin de söylenebileceğini belirtilmiştir. Yangın sonrası uygulamalara yön vermek ve kentsel planlama amacıyla Osmanlı döneminden bu güne çeşitli yasalar çıkarılmıştır. Bu yasalar doğrultusunda imar hareketleri ve koruma uygulamaları yürütülmüştür [Özgür ve Azaklı, 2001].

Kanuni döneminde Mimarbaşı Sinan'a gönderilen bir hüküm ile özellikle anıt niteliğinde yapılarla sur duvarlarının yangından korunması için, bunlara bitişik ev yapılmaması, konut dokusu ile aralarında belirli uzaklıklar bırakılması da çeşitli hükümlerle ilgililere duyurularak gereğinin yapılması istenmiştir. İstanbul Surlarının yangından korunması için üzerinde ve bitişikindeki evlerin yıktırılması, bir hana yapılan tehlikeli ahşap eklerin kaldırılması, büyük camilerin etrafına belli bir mesafe dahilinde yapı yapılmamasına ilişkin sultan hükümleri de bu kapsamda değerlendirilebilir. Genel olarak cami ve mescitler civarında en az 5zira (3.80 m) uzaklık içinde inşaat yapılamamıştır. Örneğin Ayasofya Camisi için bu mesafe 35 zira (26.5 m) olarak belirlenmiştir. Bu yöreler içinde yaptırılan yapılar hemen yıktırılmıştır [Madran, 2009].

2. Selimin saltanatının son yılı içerisinde (1574) Topkapı sarayının mutfaklarında bir yangın çıkmış, ateş mutfaklardan hademe odalarına ve helvahaneye

de sirayet etmiştir. Yangının harem tarafına sirayeti önlenmiştir. Yangından birkaç gün sonra Mimar Sinan yanan yerlere yenilerinin inşası için planlar hazırlamış, bu planlarla mutfakları genişletmiştir [Cezar, 1963].

Yangınla mücadelede padişah fermanları ile de uyarılar yapılmıştır. Sultan III. Murat'ın fermanı ile yangın güvenlik önlemleri olarak su fiçileri ve çatıya yetişecek merdiven zorunluluğu getirilmiştir [Kılıç, 2010].

Afet niteliğindeki yangın ve depremler sonrasında, çok iyi bir örgütlenme ve para akışı sağlanarak kentlerin zarar gören bölümlerinin ivedilikle yenilediği bilinmektedir. 1509 tarihli İstanbul depreminde kentte bulunan her evden 20 akçe toplanması, 1718 tarihli İstanbul yangınında yanan yapıtların bir dökümünün yapılarak cami ve mescitlerden yenilenircesine yapılması, olağan dışı durumlarda olağan dışı önlemler alındığını gösterir. Doğal afetlerden sonra onarım malzemelerinin değer artışlarını önlemek için önlem alınmakta, malzemenin yeterli olması için olağan inşaatların yapımına izin verilmemektedir. 1729 Balat büyük yangınında yangın öncesi fiyatların geçerli olduğu, yangından zarar gören evler yenilenmeden yeni evler yapılamayacağı Divan tarafından hükme bağlanmıştır [Madran, 2009].

Padişah fermanlardan biri de yangın duvarları ile ilgilidir. 1233 (1817-1818) tarihli fermanda;

"Ehl-i İslamdan olsun, reayadan olsun zi-kudret olanlar iki hane beyninde çatıdan bir zira mikdarı terfî olunarak kargir duvar yapmak ve iş bu yapılacak kargir duvarının inşasına suhulete medar olmak için biliştirak mesarîf verilerek sirayet-i harike mani olacağı"

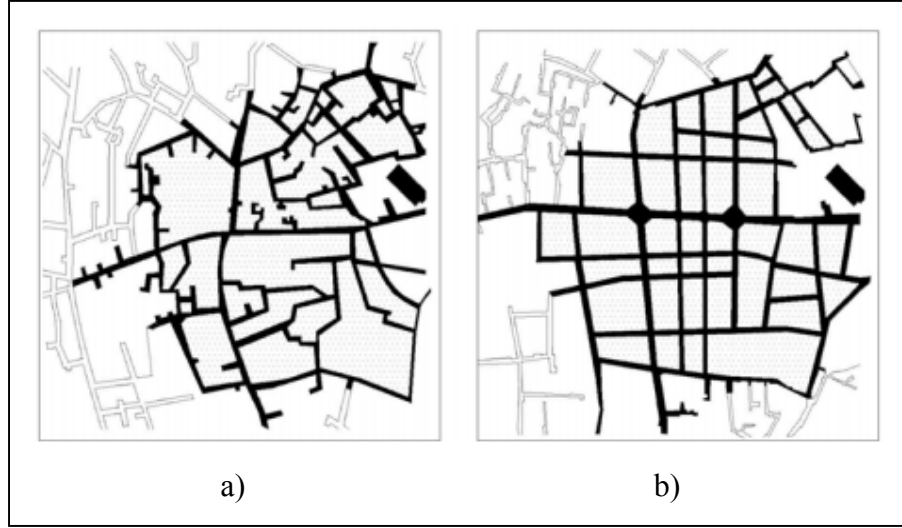
zikredilmektedir [Şafak, 2007].

İstanbul'da ilk imar planlama çalışmaları ise 1836-1837 yıllarında başlamıştır. Daha sonra çok ün kazanacak olan Moltke, İstanbul'un planını yapmıştır. 1839'da bir ilmühaber haline getirilerek yayınlanan bu planın kararlarına göre, İstanbul'da yapılacak yeni binaların mutlak kagir, geometrik kurallara sahip olacak ve çıkmaz sokaklar yapılmayacaktır [Özgür ve Azaklı, 2001]. Von Moltke 1836-1837 döneminde 1/25.000 ölçekli İstanbul plânı ile 1/100.000 ölçekli Boğaziçi hâlihazır haritasını hazırlamıştır [Özcan, 2006]. 3 Kasım 1839'da okunan Tanzimat Fermanı'yla kent dokusu bir değişim sürecine girmiştir. Bu dönemde, yangın yerleri Avrupa'dan esinlenen kent planlaması ilkelerinin uygulamaya konduğu deney alanları haline gelmiştir. Deneme alanları olarak yangınlar sonucu oluşan boş alanlar kullanılmış, bu

bağlamda sık sık yangınlarla yok olan ve yeniden inşa edilen ahşap evlerin yerini taş yapılar almaya başlamıştır [Çobancaoğlu vd., 2015].

Daha sonra yayınlanan 5 Mayıs 1848 tarihli Ebniye Nizamnamesi'nin 11. maddesinde, ahşap tarzında dükkan ve ev inşa edecek olanların, yapının iki tarafına yangın duvarları yapmaları; buna güçleri yetmediği takdirde söz konusu duvarı on yapıda bir kere yinelemeleri gerektiği belirtilmiştir [Korkmaz, 2010]. Aynı nizamnamede kamulaştırma, binalara ruhsat verilmesi, sokak genişlikleri, inşaatların denetimi ve bina yükseklikleri hakkında kurallar vermektedir. Ebniye Nizamnamesinde çıkmaz sokakların yaptırılması ve yangına karşı alınacak önlemler hakkında önlemler de vardır [Özgür ve Azaklı, 2001]. Örneğin, Nizamname'nin 4. maddesi, yangın yerlerinde onarılabilecek nitelikteki yapıların yolları genişletmek amacıyla geriye çekilmesini, bir başka deyişle tümüyle yıkılarak yeniden yapılmasını öngörmektedir. Aksine davranışlarda, onarım ruhsatı verilmeyecek, gerekiyorsa kamulaştırmaya gidilecektir. Bu önlemin, özellikle İstanbul'da yeni ve yeterli genişlikte yol açabilmek için alındığı bilinmektedir [Madran, 2009].

İstanbul'da gerçekleştirilen ilk plânlama faaliyetinin Aksaray–Yeşil Tulumba yangın yeri için hazırlanan ifraz plânı olduğu anlaşılmaktadır. 1856 yılına tarihlenen Aksaray–Yeşil Tulumba yangın yeri plânı, daha önce İzmir'de görevlendirilen İtalyan mühendis Luigi Storari tarafından 9,50 metre genişlikte birinci derece ve 7,60 ile 6,00 metre genişlikte ikinci derece sokaklardan oluşan yol ağı kurgusu kapsamında, 45 ızgara plân ve dik açılı yol şeması esasına göre hazırlanmıştır (Şekil:3.1) [Özcan, 2006].

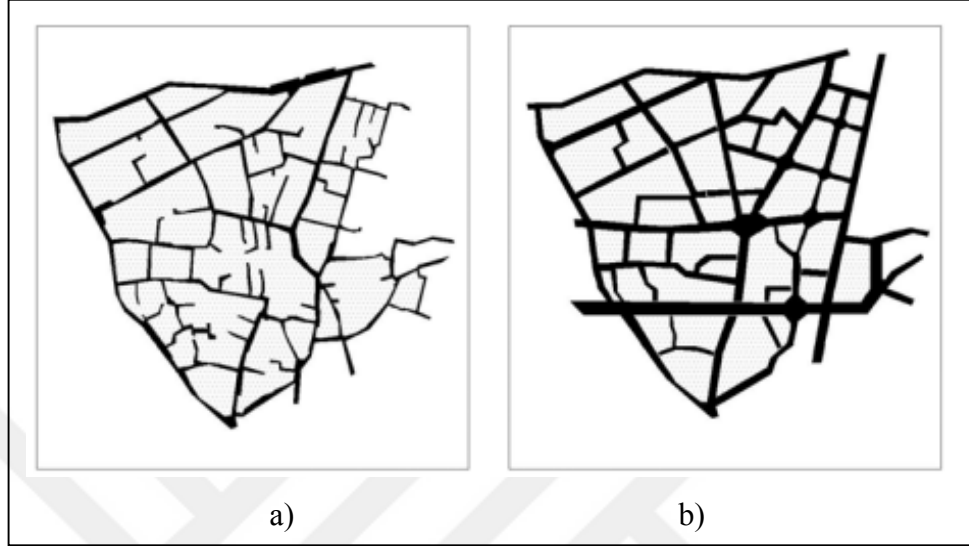

Şekil 3.1: İstanbul Aksaray yangın yeri planı. a) Aksaray yangın yeri, b) Storari'nin Aksaray yangın yeri planı.

1863 yılında 49 maddeden oluşan “*Turuk ve Ebniye Nizamnâmesi*” hazırlanmıştır. Nizamnamenin en önemli hükümlerinden biri, yangın mahallerine yeniden bina yapılmadan önce haritasının çıkarılmasının zorunlu hale getirilmesidir (Madde 12,13). 24–29. maddeler yangın tehlikesine karşı alınacak önlemlerle ilgilidir. Han fırın, hamam, mahzen ve fabrika duvarları mutlaka kargır yapılacak, ahşap bina yapımını devlet veya belediye meclisleri yasaklayabilecektir [Korkmaz, 2010]. 36. madde mevcut yapıların dış onarımlarında (cephe kaplaması, saçak, kepenk vb.) ahşap kullanılmasını yasaklamıştır. Aynı maddede, yola çıkıntı yapan merdivenlerin ve 5 arşına kadar uzayan şahnişinlerin, diğer bazı maddelerde de yerden 4 arşın yükseklikteki dükkan saçak ve kepenkler ile yapı ileride geri çekilmek durumundaysa herhangi bir katının onarımı yasaklanmıştır. Bu önlemler, yangından korunmayı sağlamakla beraber, yapıların özgünlüğünü bozmakta ya da onarılamadıkları için harap olmalarına neden olmaktadır. 48. madde ise, harap ve tehlikeli durumda bulunan yapıların mal sahibi ya da Belediye tarafından ivedilikle yıktırılmasını öngörmektedir [Madran, 2009].

1864'teki Sirkeci-Hocapaşa yangını sonrasında bölgenin yeniden yapılandırılması için Sultan Abdülaziz Han tarafından görevlendirilen Fuad Paşa başkanlığında “İslâhat-ı Turuk Komisyonu” adı altında temel işlevi yangına maruz kalan bölgedeki yol ağının ıslahı ve genişletilmesi üzerine odaklanan bir komisyon kurulmuş ve Hocapaşa yangın bölgesinin yeniden yapılandırılmasına yönelik olarak yangınzedelerin geçici iskânı, kargır yapı yapılması ve kamulaştırma oranlarının belirlenmesi gibi düzenlemeleri içeren bir dizi rapor hazırlanmıştır. Bu

komisyonun ilk faaliyeti, Hocapaşa yangın yerinin kanalizasyon ve yol şebekesi gibi altyapı tesislerinin Lağımcı Başı Ali Ağa'ya yaptırılması ve Türk mühendislerinden Es-Seyyid Mehmed Kemaleddin Bey'e de bir ifraz planı hazırlanması olmuştur (Şekil: 3.2) [Özcan, 2006].

Şekil 3.2: İstanbul Hocapaşa yangın yeri planı. a) İstanbul Hocapaşa yangın yeri, b) Mehmed Kemaleddin Bey'in İstanbul Hocapaşa yangın yeri planı.

1870 yılında Beyoğlu yangınında diğer büyük yangınlarda olduğu gibi sadece ahşap binalar değil kargir binalar da zarar görmüştür. Bilhassa Kalyoncu kulluğu civarlarında ve dükkanlarının kargir oluşuna güvenen bazı kimseler pencerelerinin demir kapaklarını kapayıp içerde kalmışlardır. Alevlerin şiddetinden bu binaların çatıları tutuşmuş veya başka bir türlü evlerin içindeki eşyalara ateş sirayet etmiş, neticede de ev halkı şaşırarak bodrumlara koşmuş veya dumanlardan boğulmuştur [Cezar, 1963]. Yangın sonrası evsiz kalan Levantenler ve gayrimüslimler Harbive çevresinde inşa edilen kargir binalara taşınmışlardır [Aksel, 1994].

Büyük Beyoğlu yangını ile 3000 kadar bina yanmış ve bu durum sigorta şirketlerini Osmanlı piyasasına çekmenin yolunu açmıştır. Yangından özellikle yabancı nüfusun ve onlarla yakın ilişkideki yerli çevrelerin etkilenmesi ve yangının büyüklüğü nedeniyle İstanbul'da sigortanın gereği ve faydaları ile ilgilenilmeye başlanmıştır. Ahşap yapılar dolayısıyla ortaya çıkma ihtimali yüksek olan ve nüfusun tamamını ilgilendiren yangın riskine karşı koruma sağladığından, yabancı şirketler bu alanda faaliyetlerini artırdıkça sigorta ifadesi piyasada özellikle yangın sigortasını çağırıştırır hale gelmiştir [Baskıcı, 2002].

1870 Beyoğlu yangını sigorta şirketlerini Osmanlı piyasasına çekmenin yanında İstanbul'da modern bir itfaiye teşkilatının kuruluşuna da yol açmıştı. Yangın sigortası şirketlerinin çıkarına olduğu halde yeni teşkilat istenen gelişimi sağlayamadığından, şirketler meseleyi üstlenerek kendileri bazı tedbirler almaya başladı. 1870 yangınında mevcut teşkilatın (tulumbacılar) yetersiz kalması ve tazminat ödeyen sigorta şirketlerinin dönemin Dahiliye Nazırı'ndan İstanbul'da modern bir itfaiye donanımı istemeleri üzerine hükümet İstanbul'daki teşkilatın modernleştirilmesine karar vermiş ve 1874 yılında Kont Szechenyi adlı subay itfaiye uzmanı olarak İstanbul'a getirilmiştir [Baskıcı, 2002].

5 Kasım 1882 yılında altı bölüm ve 98 maddeden oluşan yeni bir “*Ebniye Kanunu*” yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun 3. (20-25. maddeler) ve 6. (38-48.maddeler) bölümleri yangın mahallerinin düzenlenmesi ve yangınlara karşı alınacak tedbirleri içermektedir. Bu yeni kanunun yangınla ilgili hükümleri, daha önceki nizamname ile benzer özellikler taşımaktadır [Korkmaz, 2010]. Arsaların dörtte biri yol genişletilmesi ve yangın yeri düzenlemeleri için parasız kamulaştırılmıştır [Tapan, 1998].

Devlet ahşabın kullanılmaması ve kargir yapıya geçişin zorunlu kılınması yönünde yasal düzenlemeler yapsa da bu düzenlemeler uygulama alanı bulamıyordu. Mesela Üsküdar Yeni Mahalle'de yangın enkaz yerinde yani boş arsada ahşap bina inşasına izin verilmediğinden on sekiz sene yeni bina yapılamadı. Üsküdar Kaptan Paşa ve Sultan Tepesi yangınzedeleri, yanan evlerinin yerine ahşap ev yapılmasına müsaade edilmesini talep etmişlerdi. Mahalle halkına, yangın duvarı yapılması şartıyla ahşap bina inşaat izni verilmiştir [Şafak, 2007].

Sigorta şirketleri tarafından 1900'de gerçekleşen toplantıda “*İstanbul'da Faaliyette Bulunan Yangın Sigorta Şirketleri Sendikası*” adı altında bir birlik kurulması yönünde bir karar alınmıştır. Sendika üyesi şirketler yangınlara en kısa sürede müdahale etmek, kurtarma işlerine yardım etmek, yangının nedeni hakkında soruşturma yapmak gibi işler için aralarında ekipler oluşturmuş ve masraflarını üstlenmiştir. İtfaiye teşkilatının iyileştirilmesi için bir komisyon kurulması sağlanmıştır. Komisyonda İstanbul itfaiye şefi, Harbiye Nezareti ve Şehremaneti temsilcileri bulunuyordu. Komisyon hükümete, yangın anında itfaiyecileri ve tulumbacılar taşımak üzere *Şirket-i Hayriye*'nin sürekli olarak harekete hazır bir vapur bulundurmasını kabul ettirmiştir [Baskıcı, 2002].

Ayrıca yabancı sigorta şirketleri tarafından sigorta bedellerinin tespit edilmesi amacıyla hazırlattırılan yangın sigorta haritaları sayılabilir. Bu sigorta haritaları, 1904–

1906 döneminde Charles Edward Goad tarafından kurulan İngiliz Goad Sigorta Şirketi'nin hazırlattığı Sur içi, Beyoğlu–Galata ve Kadıköy bölgelerini kapsayan elli beş parça paftadan oluşmaktadır. Bu haritalar, Cumhuriyet dönemi öncesinde İstanbul'un son hâlihazır ya da analitik haritaları olmasının ötesinde, gerek kentsel alan kullanım biçimleri gerekse yol sistemine ilişkin verileri ile Cumhuriyet dönemi plânlama deneyimlerine analitik haritalar olarak katkı koymasından önemlidir [Özcan, 2006].

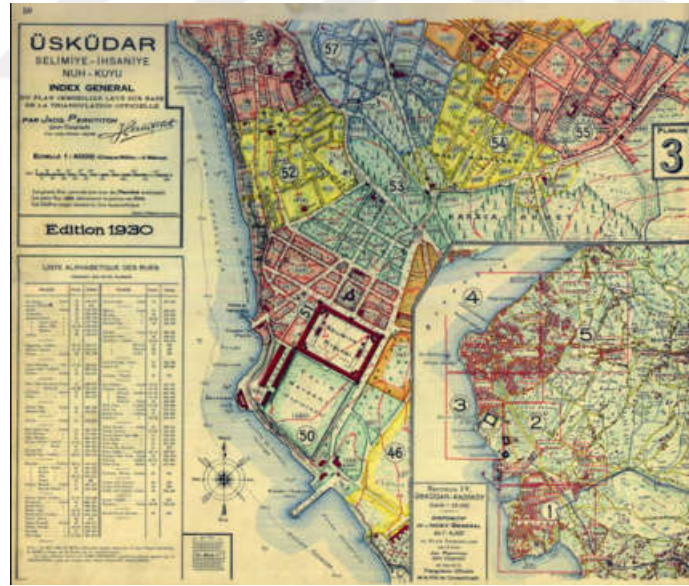
Birinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru, 31 Mayıs 1918 gününde, savaşın kentte yarattığı yıkımın üzerine çıkan ve 7500 yapının yanmasına neden olan Fatih yangını sonrasında, kentin beşte ikisi zarar görmüştür [Yıldırım, 2009]. 19. Yüzyılın ikinci yarısından sonra büyük yangın görülen hemen her semtte yardımlaşmayı örgütlemek amacıyla bir “*harikzedegan komisyonu*”¹ oluşturulmuştur [Şafak, 2007]. Fatih yangınından sonra da evleri yanan ve yardıma muhtaç aileler için İstanbul'da “*Harikzedegana Muavenet*” adı ile bir komisyon kurulmuş ve bu aileler için yapılan bağışlar Osmanlı Bankası'nda toplanmıştır. Bir komisyon kurularak, 1918'de Cibali, Fatih, Altımermer yörelerini yok eden büyük yangında evlerini ve varlıklarını yitiren aileleri barındırmak amacı ile evlerin inşaatına başlanması için harekete geçilmiştir. Mimar Kemalettin Bey tarafından 1919 yılında tasarımına başlanan ve 1922 yılında tamamlanan apartmanlara Harikzedegan Apartmanları adı verilmiştir. Ancak apartmanlar yapıldıktan sonra hiçbiri yangınzedelere verilmemiş, Tayyare Cemiyeti'nin eline geçmiş ve bu cemiyet dairelerin kiralardan faydalanmıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra da Harikzedegan Apartmanlarının adı Tayyare Apartmanları olarak anılmaya başlanmıştır (Şekil: 3.3) [Yavuz, 1994]. İstanbul'da betonarme sistemle gerçekleştirilen ve ilk çok katlı, sosyal yaşam konutu örneğidir.

¹Bu komisyonlar yangın sonrası mağduriyet yaşayan halkın zararını asgariye indirmeye yöneliktir. Binalar o dönemde ahşap olduğundan yangından sonra birçok insan evsiz kalmış, bunlardan varlıklı olanları kendi imkanları ile ev bulup yerleşirken fakir olanlar devletten yardım beklemiştir. Örneğin “Üsküdar Harikzedegan Komisyonu” 1887 yılında kurulmuştur. Aynı yıl ağustos ayında meydana gelen yangın sonrasında 370 hane halkı kendi imkanlarıyla bir yerlere yerleşirken 135 hane (599 kişi) ise Selimiye Kışlasında münasip koşullarda misafir edilmiştir [Şafak, 2007].

Şekil 3.3: Tayyare Apartmanları.

Yangın sigortası plânları yapım işi erken Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Bu süreçte (1922 –1943) Jacques Pervititch tarafından İstanbul'un çeşitli bölgelerine yönelik 1/375'den 1/4.000 ölçeğe dek uzanan farklı ölçeklerde sigorta plânları hazırlanmıştır[Özcan, 2006]. Bu planlardan Üsküdar'a ait olan 3 nolu harita Şekil: 3.4'te [Pervititch, 2000] verilmiştir.

Şekil 3.4: Pervititch, Üsküdar Sigorta Haritası, No:3.

Cumhuriyet'in ilan edilmesi ve Ankara'nın başkent oluşuyla, ulus-devletin kuruluşunu izleyen ilk yıllar İstanbul için gerileme yılları olmuştur. Yine de bu dönemin şehremanleri kentin ulaşımına ve yangın alanlarının imarına yönelik uygulamalar yapmışlardır. Bu dönemde Şehremaneti'nde bir imar komisyonu

kurulmuş, Cemil Paşa'nın da yer aldığı bu komisyon imar etkinliğini yönlendirmiştir. 1918 Cibali-Fatih yangını ile yanan alanlar bu dönemde düzenlenmiş; bu kapsamda Fatih'ten Edirnekapı'ya uzanan Fevzi Paşa Caddesi, 1925-1928 yılları arasında 30 metre genişliğinde bir tramvay caddesi olarak açılmış, bu operasyon sırasında Fatih Külliyesi'nin güneyindeki Tetümme Medreseleri yıkılmıştır. Doğu Roma'dan itibaren İstanbul'un ana akslarından birini oluşturmuş olan bu güzergah, bugün de kentin morfolojisinde sürekliliği olan düz bir aks olarak dikkati çekmektedir. Nüfusu azalan İstanbul'da, büyük yangın alanlarıyla yıkıntı alanına dönüşmüş ve tarihi yarımada terk edilmeye başlanmıştır. Tekeli'ye göre, yangın alanlarının ortasından bu caddenin geçirilmesi, bu alanın çok düşük gelir grubundan kişilerin derme çatma yaptığı evlerle dolmasını engellemeyi ve yeni emlak yatırımları için çekici kılınmasını amaçlanmıştır [Birsnel, 2011].

İstanbul'da modern anlamda ilk nazım planı ise 1939 yılında Henry Prost tarafından yapılmıştır. Bu plan ile yangın alanları da düzenlenmiştir [Tapan, 1994]. Prost bu planla, daha çok mezarlıklarda veya tarihi yarımadaadaki eski yangın yerlerinde konumlanan 18 park tasarlamıştır [Akpınar ve Gümüş, 2012].

1940'lı yılların sonlarında başlayan kırsal göç ve hızlı kentleşme, bu değişime tümüyle hazırlıksız yakalanan kentlerde konut sorununu ön plana çıkartmış, koruma konusu geri plana itilmiştir. Özellikle 50'li yılların ikinci yarısından sonra İstanbul sur içinde büyük caddelerin açılması için yapılan yıkımlar, yangın sonrası ifrazlardan kurtulmuş olan dokunun hemen hemen tümünü ve bu arada birçok eski eseri yok etmiştir [Yerasimos, 2005].

1951 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu oluşturulmuş ve yapılar koruma altına alınmaya başlanmıştır. 1950'lerden sonra yaşanan hızlı ve plansız kentleşme hareketleri sonucu ortaya çıkan rantların kısa vadede elde edilme çabası kültür ve tabiat varlıklarının hızlı tahribine neden olduğu görülmektedir. Gerçekleşen arazi rantı ve Kat Mülkiyeti Kanununa dayanan tamamen yıkılıp yeniden yapılanan kentleri ve kentsel gelişmeyi ifade etmektedir [Özgür ve Azaklı, 2001]. 1970'ten sonra İstanbul'daki yoğun nüfus artışı ve yapılaşma sürecinde, bu kez yeni bir yangın olgusu ortaya çıkmış, mülk sahipleri ya da satın alanlar kentin eski köşklerini, yalılarını, tarihi yapılarını yakarak arsalarına apartmanlar modern yapılar yapmaya başlamışlardır. Sakaoğlu, Boğaziçi yalılarının büyük bir kısmı bu süreçte ve genellikle "elektrik kontağı"na bağlanarak yok edilmiş olduğundan bahseder [Sakaoğlu, 1994].

20. yüzyılın ikinci yarısındaki kundaklama ve kasti yangınların ana nedeni, anıtsal yapı veya sit alanı ilan edilen yerlerde normal yollardan yıkılmayan binaları yok ederek yerine çok katlı apartmanlar veya iş hanları dikmektir. Arsa fiyatlarının hızla yükselişi ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurullarınca birinci ve ikinci derece korunması gerekli kültür varlığı ilan edilen yapılar ile mahallelerde artan kentsel ranttan pay almak için yıkılması mümkün olmayan tarihi bir çok bina veya kentsel alanın kasten yakılması durumuyla karşı karşıya kalınmıştır [Özgür ve Azaklı, 2001].

1973 yılında çıkartılan Eski Eserler Yasa'sı ile sit kavramı ortaya çıkmıştır. Süleymaniye külliyesi çevresinde kırk hektarlık bir alan 1977 yılında Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından koruma altına alınmıştır.

Daha sonraki süreçte “2.3.2. Rekonstrüksiyon Tekniğinin Türkiye'deki Uygulama Alanları” başlığında bahsedilen Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 15.07.1972 tarih ve 6555 sayılı prensip kararı, 06.01.1984 tarih ve 59 sayılı (KTVYK) ilke kararı, aynı tarihli 71 sayılı ilke kararı, 04.03.1988 tarih ve 16 sayılı (KTVKYK) ilke kararı ve 28.02.1995 tarihi ve 378 sayılı “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Koruma, Bakım ve Onarımlarına İlişkin İlke Kararı” gibi kararlar alınarak tarihi yapıların yanarak veya yıkılarak yok olmalarının önüne geçilmeye çalışılmış ve çeşitli yaptırımlar uygulanmıştır. Bu yaptırımlardan biri de yok olan kültür varlığı parseline imar mevzuatına göre yeni yapı yapılmaması, sadece eski yapının rekonstrüksiyonun yapılmasına izin verilmesidir. Son olarak 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı (KTVKYK) kararının “3) Yeniden Yapma (Rekonstrüksiyon)” başlığında; korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilen ve tescil edilmesine ilişkin gerekli özellikleri taşımasına rağmen elde olmayan sebeplerle tescili yapılmamış ve / veya herhangi bir nedenle yitirilmiş olan yapının, gerek kültür varlığı niteliği, gerekse kültürel çevreye olan tarihsel katkıları açısından, eldeki mevcut belgelerden (yapı kalıntısı, rölöve, fotoğraf, her türlü özgün yazılı - sözlü, görsel arşiv belgesi vb.) yararlanmak suretiyle kapsamlı restitüsyon etüdüne dayalı rekonstrüksiyon uygulamasının koşulsuz sağlanmasına karar verilmiştir.

4. YANGIN GEÇİRMİŞ TARİHİ YAPILARIN REKONSTRÜKSİYON PROJELERİNİN İNCELENMESİ, ÜSKÜDAR ÖRNEĞİ

Alan çalışması olarak seçilen Üsküdar ilçesi için İstanbul 6 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun dijital arşivinden yararlanılmıştır. Söz konusu arşiv sisteminin adı KEYOP'tur². Bu sistem İstanbul 6 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nda 2009 yılından itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Bu sistem ile birlikte arşivde ada, pafta ve parsel bilgilerine göre ayrılmış tüm dosyalar dijital olarak taranmıştır. Tarama işlemi gelen evrak, giden evrak, kurul kararı, raportör raporu, rölöve, restitüsyon, restorasyon, imar durumu, tapu, yangın raporu vb. evrakın niteliği belirtilerek yapılmıştır. Bu sistemde ada, parsel bilgileri veya dosya numarası girilerek ulaşılan bir dosya içerisinde kronolojik sıra ile işlem dosyasındaki tüm evraklara dijital olarak ulaşmak mümkündür.

Çalışma kapsamında bu sisteme girilmiş ve arama sekmesinden "yangın raporu" niteliği seçilerek arama yapılmıştır. İstanbul 6 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun görev alanı Üsküdar, Beykoz ve Şile İlçelerini kapsamaktadır. Bu ilçelere ilişkin Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun kurulduğu 1951 yılından beri, arşivde bulunan tüm yangın raporlarına ulaşılmıştır. Söz konusu yangın raporlarına bakıldığında ilçeler arasından en çok Üsküdar İlçesine ilişkin yangın raporunun olduğu tespit edilmiştir.

4.1.Üsküdar Semti ve Sosyal Durumu

Üsküdar, Marmara Denizi ile Boğaz sularının birleştiği yerde Kocaeli Yarımadası'nın ucunda Kadıköy, Beykoz ve Ümraniye ile sınırı olan, iki yakası tepelerden oluşan derin ve denize açık bir vadi içinde kurulmuştur. İlçenin yüz ölçümü 36 kilometrekaredir. Üsküdar toprakları doğudan batıya doğru geniş sırtlar ve tepeler halinde hafif eğimlerle kıyıya yaklaşarak İstanbul Boğazı'na iner. Kıyı şeridi genellikle dardır. İskelelerin bulunduğu, kamuya açık alan dışındaki kıyı şeridi ya denize dik ya da özel yapılarla kapatılmış şekildedir [Web 8, 2015].

---

²Süreç Bazlı Kent Yönetimi ve Bilgi Paylaşım Platformu.

İklim yönünden Marmara Bölgesi'nin karakteristik özelliğini gösterir. Bir yandan Marmara'nın ılıman havası öte yandan Balkanlar'dan gelen soğuk hava ilçeyi etkisi altında bulundurur. Yazları sıcak ve kurak, ilkbahar, sonbahar ve kış ayları ise genelde yağmurlu geçer. Yıllık ortalama sıcaklık 15 derecedir. Yıllık ortalama yağış miktarı metrekare başına 650-700 kilogramdır. Nem oranı yüksektir. Ortalama nispi nem %75'tir [Web 8, 2015].

1930'lu yıllarda 60 bine yakın nüfusun meskûn olduğu şehir 1960'lı yıllardan itibaren göç alarak hızlı bir nüfus artışına maruz kalmıştır. Yeniden katılan bu nüfus eski iskân alanında yoğun yapılaşma sonucu çoğalan meskenlerde ikamet ettiği gibi iskân dışı kırsal alanlar iskâna açılarak yeni mahalleler oluşmuştur. Yeni oluşan mahallelerde ise Karadeniz Bölgesi illerindeki nüfus ağırlıklı olmak üzere Doğu ve İç Anadolu'dan gelen nüfusla birleştikleri ve halen kendi bölgelerinin şiveden giyime kadar bir kısım kültürel değerlerini muhafaza ettikleri gözlenmektedir. Çeşitlilik arz eden bir zenginlik mevcuttur. Genel olarak Üsküdar'ın idari hudutları içerisinde geçmiş asırlarda olduğu gibi bugün de muhafazakâr insanlar ikamet etmektedir. Sosyal yapı içinde ideolojik ve etnik açıdan herhangi bir intibaksızlık ve ihtilaf mevcut değildir. Şehirleşmenin genel tezahürü olarak son çeyrek asırda gözlenen çekirdek aile Üsküdar'da da hâkim durumdadır. Göç sırasında büyük aileler şehre yerleştikten sonra dağılarak yeni meskenler kurmaktadır. Halkın gelir düzeyi orta derecede olup, işçi memur ve esnaf ağırlıktadır. Üsküdar, kültür yönünden de oldukça zengindir. Tarihi mirasının zenginliği sayesinde zaman içinde kendine mahsus bir Üsküdar kültürü oluşmuştur. Bu kültür, Türk hoşgörüsü merkezinde çok kültürlü bir yapı gösterir. Günümüzde de özelliklerini kısmen koruyan bu kültürel görünüm şehirli bir karakter içindedir. Kültür zenginliği açısından Üsküdar, sadece sakinlerinin sahip olduğu kültürel değerlerin çeşitliliği yönünden değil, kültürel birikiminin zenginliği açısından da öne çıkmaktadır. Bu itibarla kimi zaman, hattatlar şehri, kimi zaman şairler şehri olarak nitelendirilmiştir [Web 9, 2015].

4.2. Yangın Raporlarının Değerlendirilmesi

Çalışma kapsamında, KEYOP sisteminden Üsküdar İlçesi'ne ilişkin yangın raporları seçilmiştir. Üsküdar'a ait 78 tane yangın raporuna rastlanmıştır. Bu raporlar incelendiğinde; raporların "yangın geçiren mahallin adresi" kısmında kapı numarası belirtilen toplamda 137 tane yapı olduğu tespit edilmiştir.

Bu yapılardan 3 tanesinin (11 ada, 80 parsel, 525 ada, 14 parsel ve 747 ada, 12 parsel) ikişer kez yangın geçirdiği tespit edilmiştir.

Yangın sebepleri olarak yangın raporlarında dikkatsizlik, şüpheli (kasıt vb.), elektrik kontağı, tedbirsizlik, inşaat hatası, bilinmeyen sebepten (tespit edilemedi) gibi yangın nedenleri tespit edilmiştir. Şüpheli görünen yangınlar için adli makamlarca çözülmesi istenmiştir.

Yangın raporu incelendiğinde ise tarihsel süreç içerisinde içeriklerinde bazı değişiklikler olduğu tespit edilmiştir. Ancak genel olarak; yangının tarihi ve saati, adresi, kim tarafından ne zaman ihbar edildiği, itfaiyenin saat kaçta, kaç kişi ve araç ile hareket ettiği, yangın mahalline ne zaman ulaştığı, yangının söndürülüşü ve dönüş saati, itfaiyenin yangın yerine ulaştığı zamanki yangın yerinin durumu, yardımcı birimlerin araç ve personel sayısı, yangına ne ile müdahale edildiği (su, köpük, kuru toz vb.), yangına ilk defa su verilmeye ne zaman başlandığı, verilen suyun nereden alındığı, suyun kafi gelip gelmediği, grubun yangında sarf ettiği akaryakıt miktarı, yangına maruz kalan bina, eşya vb. sigorta durumu, yanan şey bina ise yapı malzemesinin cinsi, kat sayısı, daire sayısı ve kullanım amacı, zarar miktarı, yanan şeyi kullananların hukuki durumu (mal sahibi, kiracı, bekçi vb.), yanan şeyin kime ait olduğu, yangında kazaya uğrayanın (halktan, itfaiyede, zabıta veya askerden) olup olmadığı ve varsa isimleri, yangın çıkış nedeni, yanan şeyin son durumu, yanan şeyin kime teslim edildiği, yangın çıkış nedeni gibi bilgiler yer almaktadır.

Arşivde yapılan taramalar sonucu Üsküdar'a ait yangın raporlarından en eskisi 29.03.1953 tarihinde düzenlenmiştir. Bu rapor Üsküdar ilçesi, Kuzguncuk Mahallesi, 545 ada, 7 parsel ile ilişkili Ek C1 ve C2'de verilen yangın raporudur. En yenisi ise, 14.06.2015 tarihinde düzenlenmiş olan Üsküdar ilçesi, Çengelköy Mahallesi, 876 ada, 14 parsel ile ilişkili Ek D'de verilen yangın raporudur.

Bu iki rapor kıyaslandığında; öncelikle 1953 yılında itfaiyenin İç İşleri Bakanlığı Seferberlik Müdürlüğü, İtfaiye Şubesine bağlı olduğu, günümüzde ise Belediye

Başkanlığı, İtfaiye Müdürlüğüne bağlı olduğu görülmektedir. Raporların formları birbirinden farklıdır. 1953 yılında düzenlenen raporun başlık kısmında no, il ve ilçe bilgilerinin yanı sıra “Yalnız halka mahsus çeşitli bina yangınları yazılacaktır.” notu düşürülmüştür. 2015 yılında düzenlenmede ise İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına ait olduğu için ayrıca il bilgisi verilmemiş, ilçesi, raporun sayısı, raporun düzenlendiği tarih ve konu belirtilmiştir. Konu kısmına “tarihi bina (konut)” denilmiştir. 1953 yılında düzenlenende öncelikle yanan binanın cinsi, zarar miktarı, sigorta bedeli ve yangın sebebi (Bu sebepler; baca yangını, elektrik kontağı, kaza ve kast olarak sıralanmıştır.) belirtilmiştir. Bu bilgilerin ardından her iki raporda da sıralama farklı olsa da ihbar edenin kim olduğu veya telefon numarası, yangın yerinin adresi, yangın tarihi ve saati, itfaiyenin ulaşım saati, ulaşıldığında yangın mahallinin durumu, yangının ne zaman söndürüldüğü, yangın sebebi, itfaiyenin dönüş saati, yanan şeyin kime ait olduğu, ölen veya yaralananların bilgisi gibi bilgiler verilmiştir. Farklı olarak ise; 1953 yılında düzenlenen raporda suyun verilme zamanı, nereden alındığı, kafi gelip gelmediği, failinin yakalanıp yakalanmadığı gibi bilgilere yer verilmiştir. 2015 yılında düzenlenen raporda ise; yangına yardımcı birimler ve araçlar (Diğer itfaiye birimlerinde bahsedilmiştir.), grubun yangında sarf ettiği akaryakıt miktarı, yanan şeyin kime ait olduğu bilgisinin yanında yanan şeyi kullananların hukuki durumu, olayda zarar gören araç, gereç ve malzemenin durumu, yanan şeyin kime teslim edildiği, yanan bina ise yapı malzemesinin cinsi, kat ve daire sayısı, kullanım amacı, yanan şeyin son durumu gibi bilgilere yer verilmiştir.

İki raporda dikkati çeken, yangınların önceleri sadece su ile söndürüldüğünden bu suyun nereden alınıp yeterli gelip gelmediğinin sorgusu yapılırken günümüzde kaç araçla müdahale edildiği sorgusu yapılmıştır. Ayrıca günümüzde rapora bakıldığında 1953 yılından farklı olarak daha çok ayrıntıya girildiği tespit edilmiştir. Özellikle yanan bina ise yapı malzemesinin cinsi, kat ve daire sayısı, kullanım amacı, yanan şeyin son durumu gibi bilgilere çalışma kapsamında çok başvurulmuştur. Bu bilgiler doğrultusunda işlem yapılan parselin Kurul arşivindeki bilgileri ile yangın raporundaki bilgiler kıyaslanmıştır.

4.3. 1951 Yılı Sonrası Üsküdar'da Yangın Geçirmiş Yapılar

Yangın geçiren yapılara ait yangın raporlarının bir kısmı ilgilisi tarafından tescilli yapılarının yangın geçirdiği belirtilerek iletilmiş, bir kısmı ise Üsküdar Belediyesince söz konusu yapı veya yapıların tescilli olması veya tescilsiz olup ahşap kaydı olması nedeniyle gönderilmiştir. Ancak Kurul veya Müdürlük tarafından söz konusu 137 yapının tamamına işlem yapılmamıştır. Yalnızca başvurularda işlem yapılması talep edilen yapılar için işlem tesis edilmiştir.

Bu doğrultuda işlem yapılan tüm yapılar belirlenerek listelenmiştir. Ayrıca yangın raporunda belirtilen ancak işlem yapılmayan diğer yapılar da incelenmiştir. Yangın raporlarında yangın yerinin adresi ve yangın geçiren yapıların kapı numaraları belirtilirken kadastral bilgilerine yer verilmemiştir. İşlem yapılmayan diğer yapıların da incelenebilmesi için öncelikle bu yapıların kadastral bilgilerine ulaşılmıştır. Kapı numarası ve kadastral bilgisi bulunan yapılar referans alınarak diğer yapılar tespit edilemeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda aynı sokak veya yapı adası içerisinde bulunan yapıların kapı numaralarından kadastral bilgilerine ulaşmak için internet üzerinden "Üsküdar Kent Haritası" sistemi, bu sistemde kapı numarası belirtilemeyen diğer yapılar için de "Mobil Üsküdar" (Üsküdar Belediyesi Coğrafi Bilgi Sistemi- versiyon 4.0) yazılımı kullanılmıştır. Söz konusu her iki sistemde de kadastral bilgileri girilen parsellerin ve çevresinin haritadaki yerlerinin gösterilmesinin yanında ve kapı numaraları da gösterilmektedir. Kadastral bilgisi belli olan yapıların bilgileri sisteme girilmiştir. Sistemde gösterilen parselin komşuluğunda bulunan ve kapı numaraları belli olan parsellerden yangın raporundaki kapı numaraları karşılaştırılarak, raporda bahsedilen diğer yapıların kadastral bilgilerine ulaşılmaya çalışılmıştır.

İşlem yapılmayan ve kadastral bilgilerine ulaşılan parseller incelendiğinde aralarında tescil kaydı olan parsellerin olduğu tespit edilmiştir. Bu parseller de listeye dahil edilmiştir.

Örneğin 14.03.1983 tarihli Ek E1 ve E2'de verilen yangın raporu 126 pafta, 766 ada, 5 parselin işlem dosyasında bulunmaktadır. Ancak yangın raporu kontrol edildiğinde 64 nolu yalı, 60 nolu ev ve İskele Camii'nden bahseder. 126 pafta, 766 ada, 5 parseldeki yapının kapı numarası 64 olduğu Kurul arşivindeki işlem dosyasından anlaşılmaktadır. Bahsedilen caminin 126 pafta, 766 ada, 4 parselde bulunan Hamid-i Evvel Cami olduğu tespit edilmiştir. 60 nolu evin ise 766 ada, 6 parselde ise apartman

olduğu ve tescil kaydının bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle 766 ada, 4 parsel listeye eklenmiş, tescil kaydı bulunmayan 766 ada, 6 parsel listeye eklenmemiştir.

Ayrıca bazı parsellerin kapı numaraları değiştiğinden tespitleri yapılamamış, bazılarının ise kapı numaralarının sıralı gitmesinden dolayı kadastral bilgileri tahmini olarak tespit edilmiştir. Örneğin Ek C1'deki yangın raporu 545 ada, 7 parselin işlem dosyasında bulunmaktadır. Raporda yangın mahallinin adresi “Baba Nakkaş (Nakkaş Baba) Sokak no: 22, 24, 26 ve 28” olarak verilmiştir. “Üsküdar Kent Haritası” sisteminden bakıldığında “22 nolu yapı; 545 ada, 6 parsel”, “24 nolu yapı; 545 ada, 7 parsel”, “26 nolu yapı; 545 ada, 8 parsel” olarak gösterilmiş, 8 parselin komşusu 9 parselde ise kapı numarası belirtilmemiştir. Ancak parsellerin ve kapı numaraların sıralı olması ve 545 adada 28 kapı numarasında başka yapının sistemde görünmemesi nedenleriyle “28 numaradaki yapının; 545 ada, 9 parsel” olduğu kanaatini doğurmuştur. Söz konusu 9 parsel günümüzde boş olup tescil kaydı yoktur. Bu nedenle listeye eklenmemiştir. Ayrıca 22 ve 26 numaralı yapıların da tescil kayıtları bulunmamakta olup Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinden bakıldığında tapudaki vasıfları “bahçeli kagir apartman” olarak görüldüğünde listeye eklenmemiştir. Yalnızca tescilli 545 ada, 7 parsel listeye eklenmiştir.

Bazı yapıların ise yangın raporunda adres kısmında belirtilen kapı numaraları ile günümüzdeki kapı numaraları arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Örneğin 24.06.1962 tarihli Ek F'de verilen yangın raporunun adresi “İcadiye Caddesi, No: 103, 105 ve 107” olarak belirtilmiştir. Söz konusu rapor 558 ada, 13 parselin işlem dosyasında bulunmaktadır. Ancak bu parselin günümüzdeki kapı numarası 83'tür. İcadiye Caddesi üzerindeki “103 nolu yapı, 557 ada, 7 parsel”, “105A nolu yapı, 557 ada, 8 parsel” ve “107 nolu yapı, 557 ada, 17 parsel” olarak görüldüğü tespit edilmiştir.

Böylece Kurul tarafından yangın raporu doğrultusunda işlem yapılan ve tescilli olup işlem yapılmayan yapıların toplamda 93 tane olduğu tespit edilmiştir. Bu yapıların; il, ilçe, mahalle, cadde/sokak, pafta, ada, parsel, tescil kararı tarihi ve sayısı, koruma grubu, tapudaki niteliği, mülkiyeti, özgün ve projedeki işlevleri, yangın geçirdiği tarihi, yangın raporunda belirtilen yangın nedeni, varsa onaylı projeleri ve rekonstrüksiyon projelerinin onay tarihleri ve bu projelerin değerlendirilmesi sonucu elde edilen başarı puanlarına ilişkin veriler saptanmıştır. Bu veriler Excel tablosundaki listeye mahalle ismine göre alfabetik olarak sıralanarak Ek M'de verilen “**Katalog Özet Tablosu**” oluşturulmuştur.

Söz konusu 93 tane parsel ile ilgili veriler İstanbul 6 Numaralı KVKBK arşivinden yararlanılarak elde edilmiştir. Ancak Kurul arşivinde tapuları bulunmayan parsellerin mülkiyet ve nitelik sorgusu Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün internet sitesinden yapılmıştır. Ancak parsel numarası değişen yapıların tapularına ulaşılamadığından ilgili kısımlar boş bırakılmıştır.

Bu saptamaya göre 74 tane yapının tescil kaydının bulunduğu, 18 tane yapının tescilsiz olduğu ve konut dışında 1 tane tescilli ağaca ait rapor tespit edilmiştir.

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kurulduktan sonra yangın geçiren yapılar için hazırlanan yangın raporları, ilgili Belediyeleri tarafından tescilli olmaları veya tapularında ahşap kaydı bulunması nedeniyle ilgili Koruma Kuruluna gönderilerek söz konusu yapılara ilişkin imar durumu düzenleneceği ve bu sebeple tescil kaydının olup olmadığı hususunun belirtilmesi istenmiş, tescil kaydı yoksa korunması gerekli kültür varlığı olup olmadığı hususunda gereğinin yapılmasını talep etmişlerdir. Bu talepler doğrultusunda kimi yapıların zaten tescilli olduğu yazı ile belirtilmiş, kimilerinin tescil kaydının bulunmadığı ve belediyesi tarafından işlem yapılabileceği doğrultusunda, kimilerinin ise tescil kaydının düşürülmesi doğrultusunda kararlar alınmıştır.

Yangın raporları doğrultusunda tespit edilen yapılardan tescil kaydı olmayan 18 tanesi “Katalog Özet Tablosu”na işlenmiştir. Envanter numaraları sırası ile; 11, 22, 27, 35, 37, 38, 39, 40, 48, 56, 57, 69, 70, 71, 72, 76, 79 ve 82 olarak belirlenmiştir.

Bu yapılardan 12 tanesinin yangın öncesinde de tescil kaydı bulunmayıp, yangın geçirdikten sonra ilgili belediyesince ahşap kaydının bulunması nedeniyle eski eser olup olmadıklarına ilişkin bilgi ve belge talep etmesi üzerine tescil edilmesinin uygun olmadığına karar verilen yapılardır.

Buna örnek olarak 606 ada, 28 parsel (Envanter no: 37) ilişkin İstanbul ili, Üsküdar ilçesi Belediye Başkanlığının 30 Nisan 1997 tarihli Ek G1’de verilen yazısında; 28 parselde imar durumu talebinde bulunulduğu, parselin imar planında 12.50 m irtifada ve bitişik nizam konut alanında kaldığı belirtilerek, eski eser yönünden incelenerek uygulamaya esas olacak görüşlerin bildirilmesi istenmiş görüşlerin bildirilmesi istenmiştir. Yazı eki olarak yangın raporu da konmuştur. 04.02.1998 tarih ve 9741 sayılı (İstanbul III Numaralı KTVKKB) Ek G2’de verilen kararda 606 ada tapu belgesinde ahşap kaydı olması nedeniyle Kurula gelen, bugün boş arsa durumunda olan, Belediyesinin yazısında ve ilgisinin başvurusunda parseldeki yapı hakkında da herhangi bir bilgi belge olmadığı belirtilen 28 parselin

korunması gerekli kültür varlığı olmadığına karar verilmiştir. Bir diğer örnek ise 347 ada 10 parsel (Envanter no: 76) ilişkin 22.04.1999 tarih ve 10870 sayılı (İstanbul III Numaralı KTVKKBK) Ek H'de verilen karardır. Söz konusu kararda 347 ada, 10 parselde tapusunda ahşap kaydı olması nedeniyle Kurula gelen ancak parselde yapı bulunmayan ve çevre dokusu tamamen yeni yapılardan olduğundan Belediyesince imar şartlarına göre uygulama yapılabileceğine karar verilmiştir.

Bu yapılardan iki tanesinin tescil kaydı düşürülmüştür. Bunlardan biri olan 884 ada, 36 parsel (Envanter no: 35) 10.06.1983 tarih ve 15081 sayılı (GEEAYK) karar ile tescil edilmiş, koruma grubu belirlenmemiştir. Söz konusu parseldeki yapı 07.11.1984 tarihinde yangın geçirmiş ve yangın sebebi "dikkatsizlik ve tedbirsizlik" olarak belirtilmiştir. 04.10.1985 tarih ve 1464 sayılı (TKTVYK) Ek I'da verilen karar ile 36 parselin taşınmaz kültür varlığı özelliğini kaybetmiş olması nedeniyle tescil kaydının kaldırılmasının uygun olduğuna karar verilmiştir. 1335 ada, 101 parsel (Envanter no: 79) ise 17.11.1994 tarih ve 7116 sayılı (İstanbul III Numaralı KTVKKBK) karar ile tescil edilmiş ve koruma grubu 4. Grup olarak belirtilmiştir. Bu parsel ise 16.02.1999 tarihinde yangın geçirmiş ve yangın nedeni "şüpheli" olarak belirtilmiştir. Aynı Kurulun 30.01.2007 tarih ve 2241 sayılı Ek J'de verilen kararı ile ilgili tarihlere 4. Grup yapılar ile ilgili ilke kararlarının günümüz 05.11.1999 gün ve 660 sayılı ilke (KTVKYK) kararı bağlamında değerlendirildiğinde söz konusu 4. Grup yapıların tesciline ve korunmasına gerek olmadığı anlamına gelmesi nedeniyle, ayrıca parselde bulunan yapının 1999 yılında yanarak yok olması da dikkate alınarak, hali hazır durumda parselde korunması gerekli tescilli bir yapının bulunmadığına karar verilmiştir. Ayrıca bu parselle ilişkin onaylı rölöve bulunmaktadır.

Bu yapılardan 3 tanesi (Envanter no: 40, 56 ve 57) için ise bilgi belge istenmiştir.

4.4. 1951 Yılı Sonrası Üsküdar'da Yangın Geçirmiş Tarihi Yapılar

Toplamda 74 tane tescilli yapıdan 15 yapı için uygulamaya yönelik herhangi bir işlem yapılmadığı 12 tane yapının rölöve veya restitüsyon projelerinden en az birinin onaylandığı, 9 tane yapının restorasyon projesinin onaylandığı, geriye kalan 38 tane yapının ise rekonstrüksiyon projelerinin onaylandığı tespit edilmiştir.

4.4.1. Yerine Herhangi Bir Proje Yapılmayan Parseller

Yangın geçiren tarihi yapılardan 15 tanesi için uygulamaya dönük herhangi bir işlem yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu yapıların envanter numaraları sırası ile; 10, 17, 19, 20, 23, 33, 43, 55, 64, 65, 70, 73, 86, 90 ve 91 olarak belirlenmiştir. Söz konusu yapıların; il, ilçe, mahalle, cadde/sokak, pafta, ada, parsel, tescil kararı tarihi ve sayısı, koruma grubu, tapudaki niteliği, mülkiyeti, özgün işlevi, yangın geçirdiği tarihi, yangın raporunda belirtilen yangın nedenine ilişkin veriler saptanmıştır.

Bu yapılardan bir tanesinin yangından sonra boş kalan parseline (Envanter no: 91) ise 04.10.1990 tarih ve 2303 sayılı (İstanbul III Numaralı KTVKK) Ek K'de verilen karar ile komşu 22 parseldeki tescilli çeşmenin taşınması kararı alınmıştır.

4.4.2. Rölöve ve Restitüsyon Projelerinden En Az Biri Onaylanmış Parseller

Yangın geçiren tarihi yapılardan 12 tanesi için rölöve ve restitüsyon projelerinden en az birinin onaylandığı tespit edilmiştir. Bu yapıların envanter numaraları sırası ile;12, 14, 25, 29, 30, 47, 62, 75, 81, 85, 89 ve 93 olarak belirlenmiştir. Söz konusu yapıların; il, ilçe, mahalle, cadde/sokak, pafta, ada, parsel, tescil kararı tarihi ve sayısı, koruma grubu, tapudaki niteliği, mülkiyeti, özgün işlevi, yangın geçirdiği tarihi, yangın raporunda belirtilen yangın nedeni, onaylı projelerine ilişkin veriler saptanmıştır. Bu yapılardan 5 tanesinin (Envanter no: 12, 25, 79, 81 ve 89) yalnızca rölövesi onaylanmış, 2 tanesinin (Envanter no: 30 ve 62) yalnızca restitüsyon projesi onaylanmış, kalan 6 tanesinin (Envanter no: 14, 29, 47, 75, 85 ve 93) ise rölöve ve restitüsyon projelerinin her ikisi de onaylanmış olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 30 nolu yapının onaylanan restitüsyon projesinin uygun olduğuna ilişkin Ek L'de verilen karar Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları İstanbul Bölge Kurulunun 25.09.1987 tarih ve 4025 sayılı kararındır. Söz konusu kararda restitüsyon projesinin uygun olduğuna, projesine uyulmadığı takdirde iskan izninin verilemeyeceğine karar verilmiştir. Söz konusu karardan restitüsyon projesinin uygulama projesi olarak da kullanıldığı kanısına varılmıştır.

4.4.3. Restorasyon Projesi Onaylanmış Parseller

Yangın geçiren tarihi yapılardan 9 tanesi için restorasyon projesi onaylandığı tespit edilmiştir. Bu yapıların envanter numaraları sırası ile; 1, 15, 34, 58, 63, 68, 73, 80 ve 84 olarak belirlenmiştir. Söz konusu yapıların; il, ilçe, mahalle, cadde/sokak, pafta, ada, parsel, tescil kararı tarihi ve sayısı, koruma grubu, tapudaki niteliği, mülkiyeti, özgün işlevi, yangın geçirdiği tarihi, yangın raporunda belirtilen yangın nedeni, onaylı projelerine ilişkin veriler saptanmıştır. Bu yapılardan yalnızca bir tanesinin (Envanter no: 63) rölöve ve restorasyon projesi onaylanmış, diğerlerinin ise rölöve restitüsyon ve restorasyon projeleri onaylanmıştır. 58 ve 84 nolu yapıların restorasyon projeleri ise yangından önce onaylanmış olduğu, yangından sonra yeni bir restorasyon projesi sunulmamış olduğu tespit edilmiştir.

4.4.4. Rekonstrüksiyon Projesi Onaylanmış Parseller

Yangın geçiren tarihi yapılardan 38 tanesi için rekonstrüksiyon projesi onaylandığı tespit edilmiştir. Kurul kararları doğrultusunda onaylanan projelerde rekonstrüksiyon uygulamasına yönelik projeler olsa dahi bazı kararların “*restorasyon projesi uygun olduğuna*” denilerek onaylandığı tespit edilmiştir. Bu nedenle onaylı tüm projeler kontrol edilerek restorasyon projesi olarak adlandırılan projelerin içlerinden rekonstrüksiyon projeleri seçilmiştir. Bunların 17 tanesi 1999 yılından önce onaylanmış, 21 tanesi 1999 yılından sonra onaylanmıştır. 1999 yılından önce onaylanan yapıların envanter numaraları sırası ile; 3, 4, 5, 6, 8, 9, 13, 16, 21, 31, 41, 44, 49, 50, 59, 60 ve 92 olarak belirlenmiş ve “Katalog Özet Tablosu”nda satırları pembe olarak boyanmıştır. 1999 yılından sonra onaylanan yapıların envanter numaraları sırası ile; 2, 7, 18, 26, 28, 32, 36, 42, 45, 46, 51, 52, 53, 54, 61, 66, 67, 78, 83, 87 ve 88 olarak belirlenmiş ve “Katalog Özet Tablosu”nda satırları pembe olarak boyanmıştır. Ayrıca rekonstrüksiyon projesi onaylanan tüm yapılara ilişkin envanter fişleri düzenlenmiştir. Bu yapıların; il, ilçe, mahalle, cadde/sokak, pafta, ada, parsel, tescil kararı tarihi ve sayısı, koruma grubu, tapudaki niteliği, mülkiyeti, özgün ve projedeki işlevleri, yangın geçirdiği tarihi, yangın raporunda belirtilen yangın nedeni, onaylı projeleri ve rekonstrüksiyon projelerinin onay tarihleri ve bu projelerin değerlendirilmesi sonucu elde edilen başarı puanlarına ilişkin veriler saptanmıştır.

4.5. Rekonstrüksiyon Projeleri Onaylanmış Parsellerin Değerlendirmesi

Yangın sonrası rekonstrüksiyon projeleri onaylanan yapılar için envanterler oluşturulmuştur. Söz konusu envanterlerde yapının kadastral bilgileri, tescil tarihi ve sayısı, koruma grubu varsa adı, niteliği, mülkiyeti, özgün ve projedeki işlevleri, yangın tarihi ve nedeni belirtilmiş, vaziyet planı eklenmiştir. Ayrıca işlem dosyasında var ise sırasıyla yangın öncesi, yangından hemen sonrası ve günümüzdeki fotoğrafları eklenmiştir. Onaylanan projelerinin (rölöve, restitüsyon ve rekonstrüksiyon) ölçeksiz zemin kat planları eklenerek plan şeması hakkında bilgi edinilmesinin sağlanması hedeflenmiştir. Ardından analiz kısmına geçilmiştir. Bu kısımda onaylanan restitüsyon ve rekonstrüksiyon projeleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bunlardan 5 tanesinin (Envanter no: 3, 16, 21, 59 ve 92) restitüsyonlarının sunulmadan rölöve ve rekonstrüksiyon projelerinin onaylandığı tespit edilmiştir. Böyle parsellerin karşılaştırılması yapılırken rölövede özgün olduğu düşünülen kısımlara göre değerlendirme yapılmıştır. Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları'na ilişkin 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda;

- Üst Yapı Açısından
- Kat Adeti ve Gabari Açısından
- Cephe Elemanları Açısından
- Konum Açısından
- Plan Şeması ve Kontur Açısından
- T taşıyıcı Sistem Açısından

yapılar değerlendirilerek rekonstrüksiyon projelerinin özgün yapıyı ne kadar yansıttığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kısımda plan şeması (en fazla 4 kat), yangın duvarı ve kontur, taşıyıcı sistemi, üst yapısı (çatı, çatı kaplaması ve saçak), kat adedi ve gabarisi, cephe elemanları (kapı, pencere, süsleme vb.), konumu, tüm bu bilgilere ilişkin kısmi başarı puanları, hepsinin toplamı olan toplam başarı yüzdesi, varsa ekler, kaynak, çalışma tarihi ve hazırlayan bilgilerine yer verilmiştir. Bu tespitler yapılırken yöntem olarak söz konusu 6 başlık için toplamda 100 puan üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Tüm başlıklara eşit puan verilmesi hedeflenmiştir. Ancak “Plan Şeması” başlığına “Kontur” ve “Kat Adedi” başlığına da “Gabari” eklendiğinden bu başlıklar

20'şer puan, diğer başlıklara da 15'er puan olarak hesaplanmıştır. Başarı puanlarının hesaplanmasında ise Excel'de yazılan bir programı kullanılmıştır. Son olarak her başlık için saptanan başarı puanları toplanarak "toplam başarı puanı" belirlenmiştir. Söz konusu başarı puanlarından 70 puanın altında kalan rekonstrüksiyon projeleri başarısız olarak değerlendirilmiştir. Orta değer üzerinde olması için bu puan sınır olarak kabul edilmiştir.

Yapıların rekonstrüksiyon projeleri değerlendirilirken bu ilke kararının alındığı 1999 yılından önce rekonstrüksiyon projesi onaylanan 17 yapı ile 1999 yılından sonra rekonstrüksiyon projesi onaylanan 21 yapının iki grup halinde projeleri incelenmiştir.

1999 yılından önce onaylanan yapıların ilgili ilke kararı öncesinde onaylandığı için kendi dönemlerindeki ilke kararları doğrultusunda değerlendirilmesi planlanmıştır. 1999 yılı öncesi onaylanan rekonstrüksiyon projelerinde uygulamaya esas olan kriterlerin belirleyen etmen yapıların koruma gruplarıdır. 2. Bölümde bahsedilen ilke kararlarında da anlatıldığı gibi 1999 yılından önce 1984 tarihli ilke kararında; 1. Grup yapıların içi ve dışı ile olduğu gibi korunması gerekli yapılar olarak, 2. Grup yapılar yalnızca dış görünüşleri ve gabarileri ile korunması gerekli yapılar olarak nitelendirilmiş ve 3. Grup yapılar ise yıkılarak imar nizamına göre uygulama yapılabilecek yapılar" olarak adlandırılmış, 1988 tarihli ilke kararında; 1. Grup yapılar aynen korunması gerekli olan ancak zorunlu tesisatın eklenmesine veya mevcut olanın değiştirilebilmesine izin verilen yapılar, 2. Grup yapılar gabari ve cephesinde değişiklik yapılmaması kaydı ile müdahale edilebilecek yapılar, 3. Grup yapılar cephe özelliklerine sadık kalınmak koşuluyla gabarisine dahi müdahale edilebilecek yapılar, 4. Grup yapılar ise fotoğrafları ve rölöveleri iletildiği takdirde Kurul kararı ile yıkıldıktan sonra yine Kurul kararı ile imar uygulamaları yapılabilecek yapılar olarak adlandırılmış, 1995 tarihli ilke kararında; 1. grup yapılar tarihi, anı ve estetik nitelikleriyle korunması zorunlu özgün işlevi konut olan ve özgün işlevi konut olmayan olarak ikiye ayrılan yapılar, 2. Grup yapılar kent ve çevre kimliğine katkıda bulunan, giderek yok olan geleneksel ve yöresel yaşam biçimini yansıtan yapılar olarak adlandırılmıştır.

Tüm bu ilke kararları doğrultusunda 1. Grup yapıların oldukları gibi korunması gerektiği, 2. Grup yapıların cepheleri ve gabarileri korunması gerekli yapılar, 3. Grup yapıların önceleri yıkılarak imar nizamına göre uygulama yapılması yönünden değerlendirilirken daha sonraki yıllarda cephe özelliklerine sadık kalması koşulu ile

müdahale edilebilecek yapılar ve 4. Grup yapıların ise Kurul kararı ile imar uygulamaları yapılabilecek yapılar olduğu görülmüştür.

1999 yılı öncesi ilke kararlarında 1. Grup yapılar dışında konum, taşıyıcı ve plan şeması açısından özgünlüğe uygunluk için herhangi bir sınırlama getirilmediği görülmüştür. Bu nedenle rekonstrüksiyon projesi 1999 yılından önce onaylanan yapıların kendi dönemlerindeki ilke kararları doğrultusunda değerlendirilmesi açısından koruma gruplarına bakılmış ve bu doğrultuda öncelikle “Üst Yapı Açısından”, “Kat Adeti ve Gabari Açısından” ve “Cephe Elemanları Açısından” incelenerek bir değerlendirme yapılmıştır. Ardından uygulama hassasiyeti ve çalışma bütünlüğü açısından yukarıda bahsedilen diğer kriterler açısından da inceleme yapılarak 1999 yılı öncesi ve sonrası onaylanan rekonstrüksiyon projeleri kıyaslanmış ve bu doğrultuda bir değerlendirme yapılmıştır.

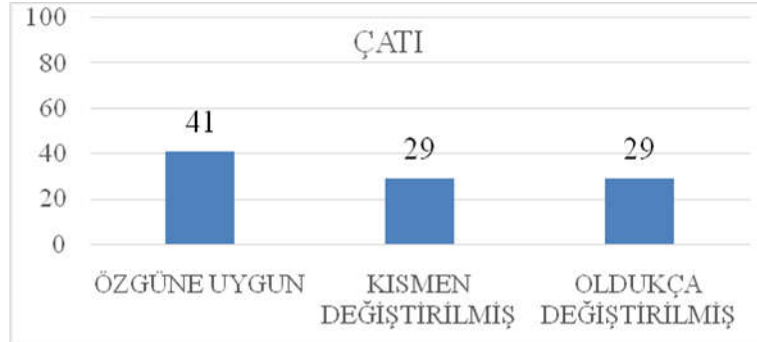
4.5.1. 1999 Yılından Önce Onaylanan Projeler

1999 yılından önce rekonstrüksiyon projeleri onaylanan 17 yapının envanter numaraları 3, 4, 5, 6, 8, 9, 13, 16, 21, 31, 41, 44, 49, 50, 59, 60, 92 olarak sıralanmıştır. Bu yapılardan 4 numaralı yapının koruma grubunun belirlenmediği, 16 numaralı yapının koruma grubunun 1. Grup, ve diğer yapıların da koruma grubunun 2. Grup olduğu tespit edilmiştir. Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları'na ilişkin 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararından önceki koruma gruplarına ilişkin ilke kararlarına bakıldığında 1. Grup yapıların içi ve dışı ile olduğu gibi korunması gerekli olan yapılar olarak belirlenmiş, 2. Grup yapıların ise yalnızca dış görünüşleri ve gabarileri ile korunması gerekli yapılar olarak belirlenmiştir. Bu nedenle bu yapıların tamamı öncelikle cepheleri, kat adetleri ve gabarileri açısından değerlendirilmiş, ardından kıyaslamak yapmak için 1999 yılı sonrası onaylanan rekonstrüksiyon projelerinde olduğu gibi “Konum Açısından”, “Plan Şeması ve Kontur Açısından”, “Taşıyıcı Sistem Açısından” ve “Üst Yapı Açısından” yönünden de değerlendirilmeleri yapılmıştır. 1999 yılı öncesi onaylanan rekonstrüksiyon projelerinin değerlendirilirken rölöve, restitüsyon ve rekonstrüksiyon projeleri incelenmiş, özgünlüğün değerlendirilebilmesi için restitüsyon ve rekonstrüksiyon projeleri karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Onaylı restitüsyon projesi

bulunmayan 5 yapı için ise rölövede özgün olduğu düşünülen kısımlar rekonstrüksiyon projesi ile kıyaslanmıştır.

4.5.1.1. Üst Yapı Açısından Özgüne Uygunluğun Değerlendirilmesi

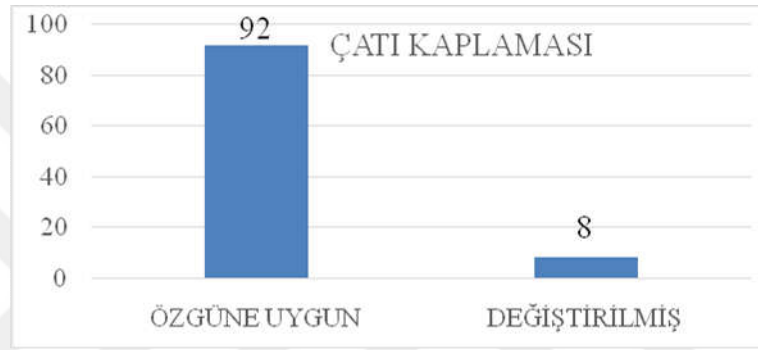
1999 yılı öncesi rekonstrüksiyon projeleri onaylanan yapıların üst yapıları “çatı”, “çatı kaplaması” ve “saçak” saçak olmak üzere üç başlık altında değerlendirilmiştir. İlk sütunda yapının sırasıyla özgün çatı çeşidinin ve çatı kaplaması ne olduğu ve saçağının olup olmadığı belirtilirken ikinci sütunda rekonstrüksiyon projesindeki durumları belirtilmiştir. Üst yapı açısından özgünlüğe uygunluk 15 puan üzerinden değerlendirilmiştir. Üç başlık için 15 puan üçe bölünerek hesaplama yapılmıştır. “Çatı” başlığında özgün çatı çeşidinde projelendirilen yapılar “özgüne uygun” olarak değerlendirilip 5 tam puan almıştır. Özgün ile aynı çatı çeşidinde fakat değiştirilmiş olarak çözümlenler “kısmen değiştirilmiş” olarak değerlendirilmiş; özgününden farklı çeşitte projelendirilen yapılar ise “oldukça değiştirilmiş” olarak değerlendirilmiş ve puan alamamıştır. Yapıların yalnızca %41’inin özgün çatı çeşidi ile projelendirildiği görülmüştür (Şekil: 4.1). Yapılan değerlendirmeler sonucu çatı çözümünde kullanılan çatı çeşitleri “kırma” veya “beşik” olmak üzere iki çeşit olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 4.1: Çatı çeşidinin değerlendirilmesi.

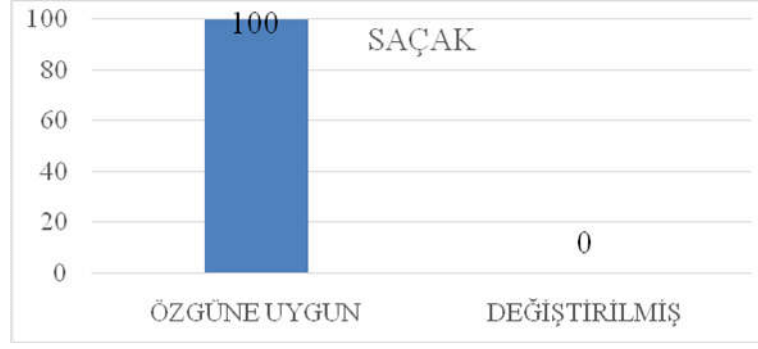
“Çatı kaplaması” başlığında özgün çatı kaplama malzemesi kullanılarak projelendirilen yapılar “özgüne uygun” olarak değerlendirilip 5 tam puan almıştır. Özgün çatı kaplamasından farklı malzeme kullanılarak projelendirilenler ise “değiştirilmiş” olarak değerlendirilmiş ve puan alamamıştır. Ayrıca bazı restitüsyon ve rekonstrüksiyon projelerinde çatı kaplama malzemesi belirtilmemiştir. Bu gibi projelerde eğer kiremit taraması var ise çatı kaplama malzemesi “kiremit” olarak

değerlendirilmiş, herhangi bir taraması yok ise “veri yok” notu düşürülmüştür. “Veri yok” notu düşürülen yapılarda bu satır puanlamaya dahil edilmemiş, 15 puan diğer iki satır arasında ikiye bölünerek puanlandırması yapılmıştır. Ayrıca çalışmanın amacı rekonstrüksiyon projelerinin değerlendirilmesi olduğu için rekonstrüksiyon projelerinde çatı kaplama malzemesi belirtilmemiş ise kiremit taraması yapılsa dahi puan alamamıştır. Fakat restitüsyon projesinde kiremit taraması yapılmış ve rekonstrüksiyon projesinde çatı kaplama malzemesi belirtilerek projelendirilenler tam puan almıştır. Yapıların %92’sinin özgün çatı kaplama malzemesi ile projelendirildiği görülmüştür (Şekil: 4.2).

Şekil 4.2: Çatı kaplamasının değerlendirilmesi.

“Saçak” başlığında yapıların saçaklarının özgününde ve rekonstrüksiyon projelerinde olup olmadığı sorgulanmıştır. Özgününde var olup rekonstrüksiyon projesinde de saçak kullanılarak projelendirilen ve özgününde saçak olmayıp rekonstrüksiyon projelerinde de olmayan yapılar “özgüne uygun” olarak değerlendirilip 5 tam puan almıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda tüm yapıların saçaklarının olduğu ve yapı saçaklarının tamamının özgüne uygun olarak projelendirildiği görülmüştür (Şekil: 4.3).

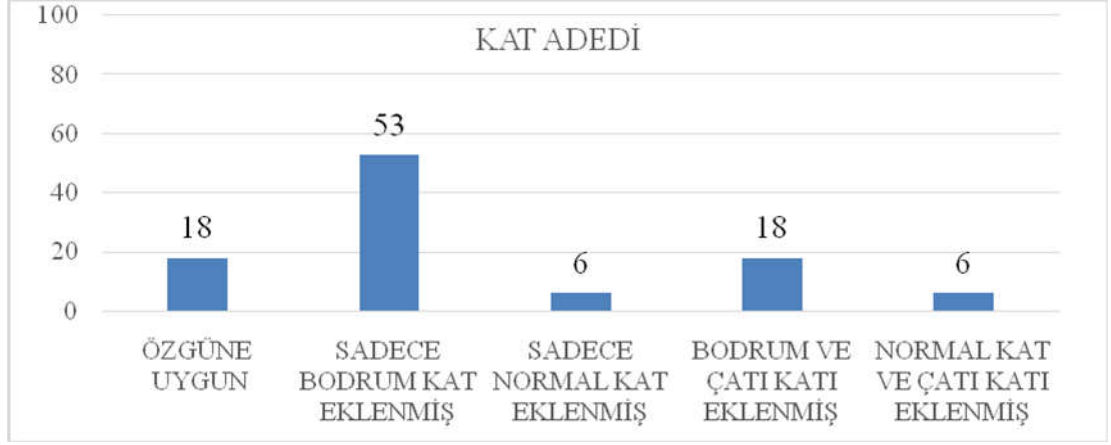
Şekil 4.3: Çatı saçağının değerlendirilmesi.

Toplamda 17 yapı için “üst yapı açısından” yapılan değerlendirmelerin genel ortalaması alındığında; 15 puan üzerinde yaklaşık 12 puan olduğu tespit edilmiştir. Bu ortalama 100 puan üzerinden değerlendirildiğinde yaklaşık 78 puan olarak hesaplanmıştır. 100 puan üzerinden bakıldığında 70 puan üzeri başarılı olarak kabul edilmesi kararı alındığından ortalama değer bu sınırın üstünde olup başarılı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca 17 yapının yaklaşık %41’i (yedi tanesi) 15 tam puan almıştır.

4.5.1.2. Kat Adedi ve Gabari Açısından Özgüne Uygunluğun Değerlendirilmesi

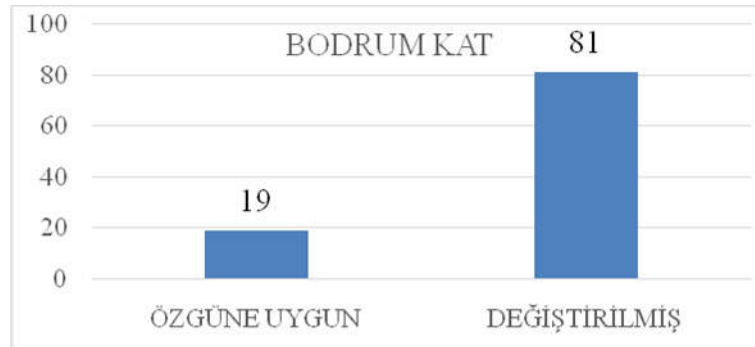
1999 yılı öncesi rekonstrüksiyon projeleri onaylanan yapıların bodrum kattan çatı katına kadar tüm katların özgün hali ile rekonstrüksiyon projesindeki halleri karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Özgününde ve rekonstrüksiyon projesinde olmayan katlar özgününde yok notu düşürülmüştür. Eklenen katlara ise “projede yok” sütununda “x” işareti konularak belirtilmiştir. Gabarileri ise “azalmış” ya da “artmış” olduğu veya “aynı” kaldığı belirtilmiştir. Kat adedi açısından özgünlüğe uygunluk 20 puan üzerinden değerlendirilmiştir. Kat sayıları ve gabari için 20 puan eşit parçalara bölünerek hesaplama yapılmıştır.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda katlardan bodrum, normal kat ve çatı katlarında değişikliğe gidildiği tespit edilmiştir. Yapıların yalnızca %18’inin özgüne uygun olarak projelendirildiği görülmüştür. Yapıların %53’üne sadece bodrum katın eklendiği, %6’sına sadece normal katın eklendiği, %18’ine hem bodrum hem de çatı katının eklendiği ve %6’sına ise hem normal kat hem de çatı katının eklendiği görülmüştür (Şekil: 4.4).

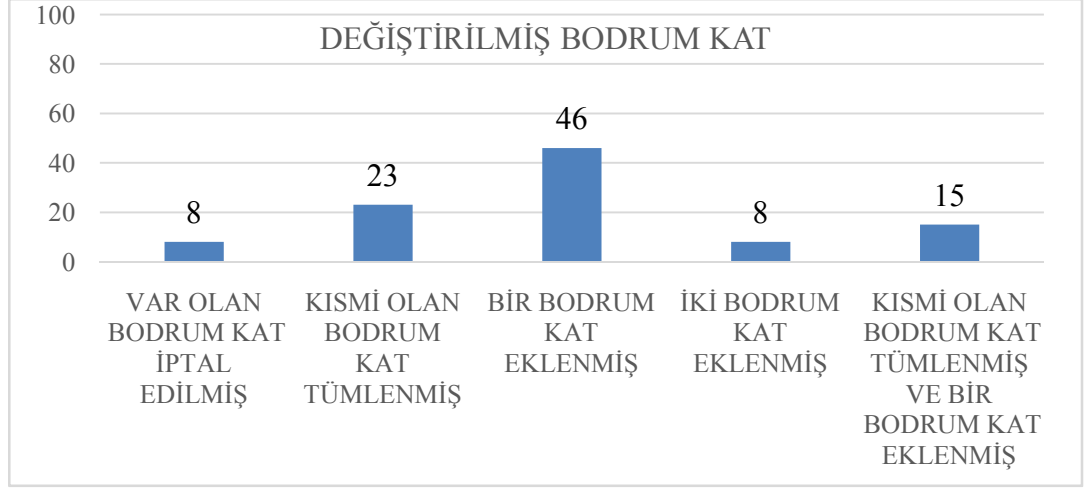

Şekil 4.4: Kat adedinin değerlendirilmesi.

Bodrum katta; özgününde var olan bodrum katın projelendirilmemesi, kısmi olan bodrum katın tümlenmesi veya olmayan bodrum katın eklenmesi yönünde onaylanan projeler “değiştirilmiş” olarak değerlendirilmiş ve puan alamamıştır. Yapıların bodrum katlarının yalnızca %19’u özgüne uygun olarak projelendirilmiştir (Şekil: 4.5). Özgününden farklı olarak projelendirilen yapıların ise %8’inin var olan bodrum katının iptal edildiği, %23’ünün kısmi olan bodrum katının tümlenerek tam kat yapıldığı, %46’sına bir bodrum katının eklendiği, %8’ine iki bodrum katının eklendiği ve %15’inin ise hem kısmi olan bodrum katın tümlendiği hem de bu kata bir bodrum katın daha eklendiği görülmüştür (Şekil: 4.6).

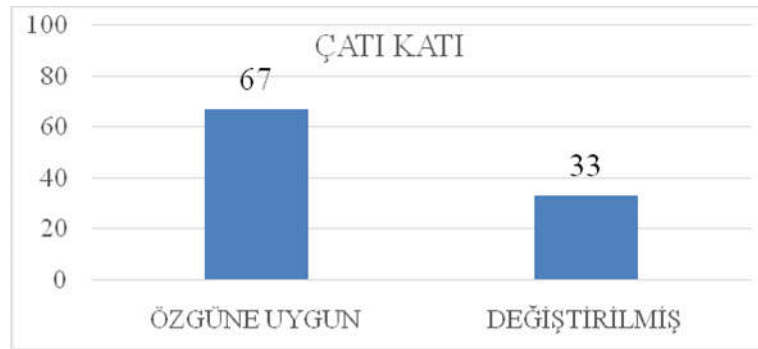

Şekil 4.5: Bodrum katın değerlendirilmesi.

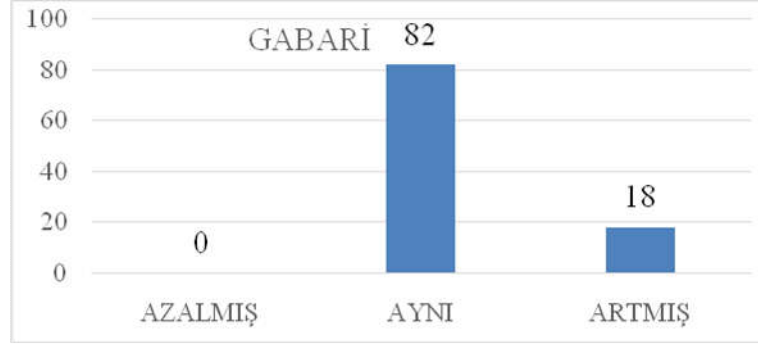
Şekil 4.6: Değiştirilmiş bodrum katın değerlendirilmesi.

Çatı katında ise; özgününde olup rekonstrüksiyon projesinde de olan çatı katları ile “özgüne uygun” olarak değerlendirilmiş ve tam puan almıştır. Özgününde olmayan çatı katının eklenmesi yönünde onaylanan projeler “değiştirilmiş” olarak değerlendirilmiş ve puan alamamıştır. 17 yapı içerisinde 12 yapının çatı katı bulunmaktadır. Yapıların çatı katlarının %67’sinin özgüne uygun olarak projelendirildiği görülmektedir (Şekil: 4.7). Ayrıca yapılan değerlendirmeler sonucunda çatı katı eklenen yapıların %75’ine bodrum kat eklenirken, %25’ine normal kat da eklendiği görülmüştür. Yalnızca çatı katı eklenerek projelendirilen yapı bulunmamaktadır.

Şekil 4.7: Çatı katının değerlendirilmesi.

Yapıların gabarilerinde yapılan incelemelerde ise %82’sinin gabarinin aynı kaldığı, %18’inin arttığı görülmüştür (Şekil: 4.8). Yapıların gabarinin artmasının bodrum, normal veya çatı katlarının eklenmesi nedeniyle olduğu görülmüştür.

Şekil 4.8: Gabarinin değerlendirilmesi.

Toplamda 17 yapı için “kat adedi ve gabari açısından” yapılan değerlendirmelerin genel ortalaması alındığında; 20 puan üzerinde yaklaşık 15 puan olduğu tespit edilmiştir. Bu ortalama 100 puan üzerinden değerlendirildiğinde yaklaşık 76 puan olarak hesaplanmıştır. 100 puan üzerinden bakıldığında 70 puan üzeri başarılı olarak kabul edilmesi kararı alındığından ortalama değer bu sınırın üstünde olup başarılı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca 17 yapının %18’i (üç tanesi) 20 tam puan almıştır.

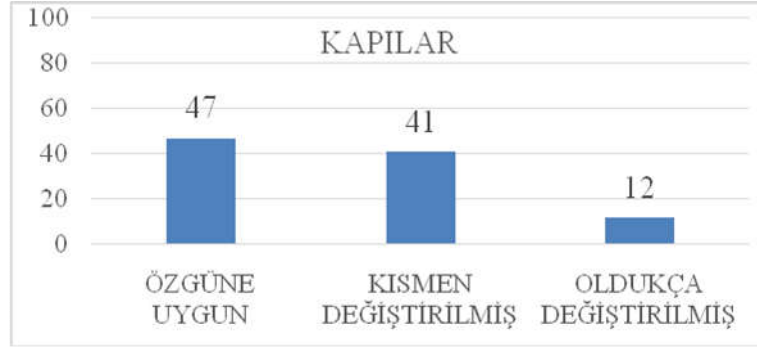
4.5.1.3. Cephe Elemanları Açısından Özgüne Uygunluğun Değerlendirilmesi

1999 yılı öncesi onaylanan rekonstrüksiyon projelerinde yapılar “cephe elemanları” açısından; kapılar, pencereler, süslemeler, silmeler, kaplamalar, cumbalar, balkonlar, korkuluklar, furuşlar ve saçaklar olmak üzere 10 başlık altında ayrı ayrı incelenmiştir. Rekonstrüksiyon projelerinde belirtilen cephe elemanlarından özgününde olmayanlar “özgününde yok” notu düşürülmüş; özgün yerinde, özgün boyut ve formlarında olanlar “özgüne uygun” olarak değerlendirilmiş; formu veya boyutu az miktarda değiştirilenler “kısmen değiştirilmiş”, özgün yeri değiştirilen, boyut ve formlarında değişikliğe gidilen ya da kaldırılan elemanlar “oldukça değiştirilmiş” olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca özgününde olmayıp rekonstrüksiyon projesinde eklenen elemanlar “özgününde yok” notu düşürülerek “oldukça değiştirilmiş” olarak değerlendirilmiştir.

Cephe elemanları tek tek değerlendirildiğinde ise;

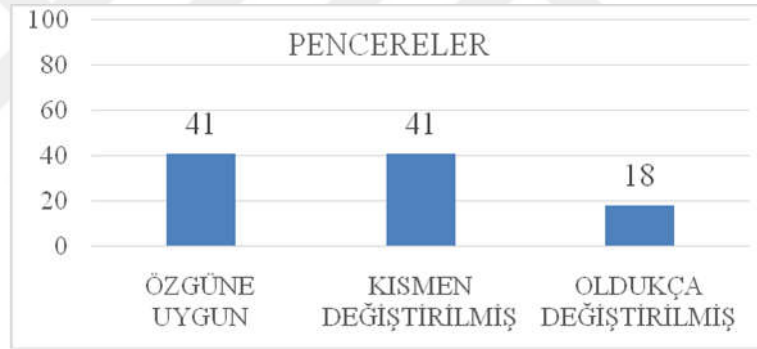

Yapılardan %47'sinin kapılarının özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.9);

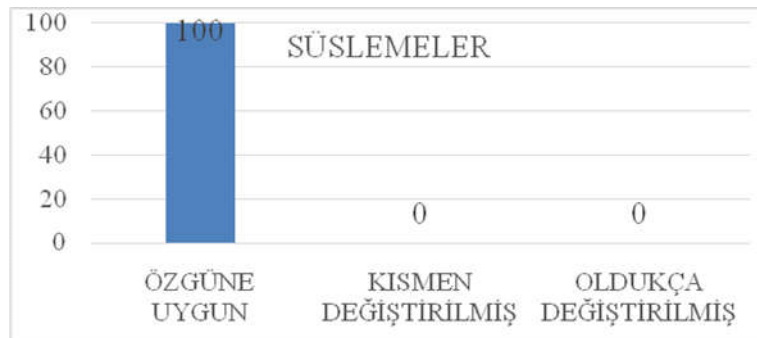
Şekil 4.9: Kapıların değerlendirilmesi.

Yapılardan %41'inin pencerelerinin özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.10);

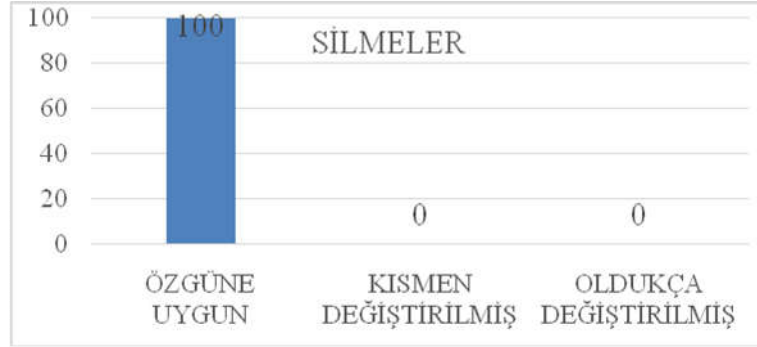
Şekil 4.10: Pencerelerin değerlendirilmesi.

Yapılardan %100'ünün süslemelerinin özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.11);

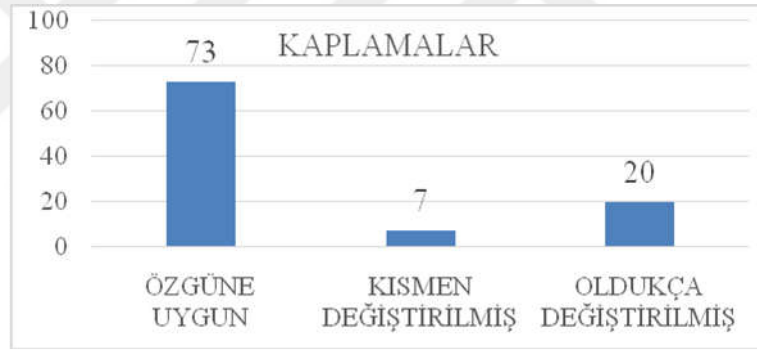
Şekil 4.11: Süslemelerin değerlendirilmesi.

Yapılardan %100'ünün silmelerinin özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.12);

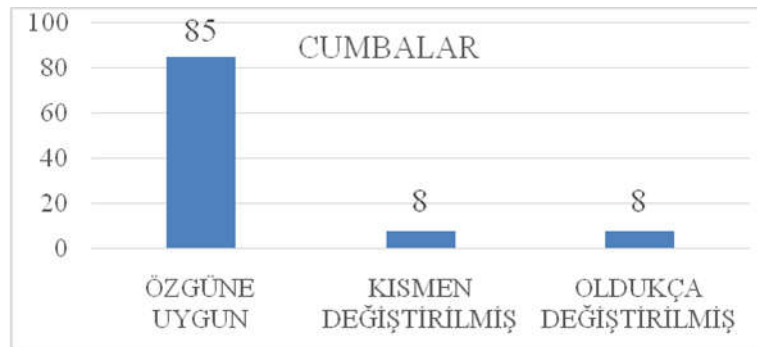
Şekil 4.12: Silmelerin değerlendirilmesi.

Yapılardan %73'ünün kaplamalarının özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.13);

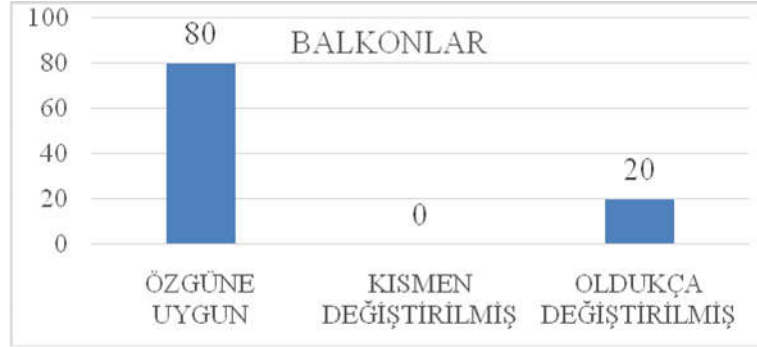
Şekil 4.13: Kaplamaların değerlendirilmesi.

Yapılardan %85'inin cumbaların özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.14);

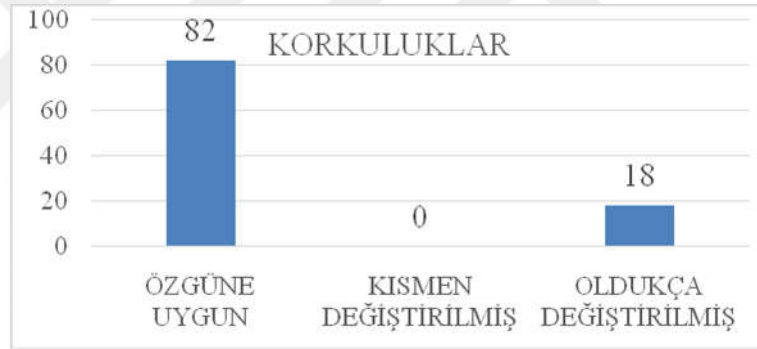
Şekil 4.14: Cumbaların değerlendirilmesi.

Yapılardan %80'inin balkonlarının özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.15);

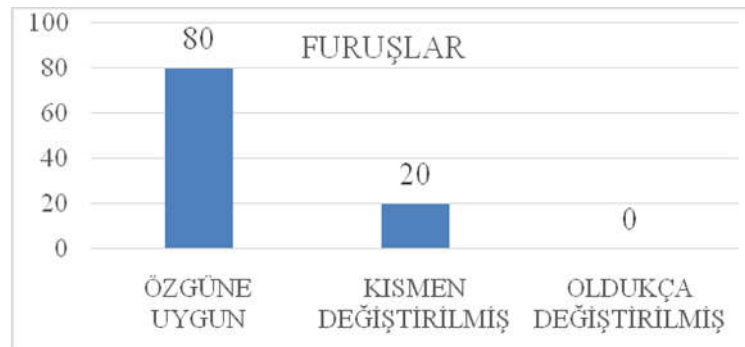
Şekil 4.15: Balkonların değerlendirilmesi.

Yapılardan %82'sinin korkuluklarının özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.16);

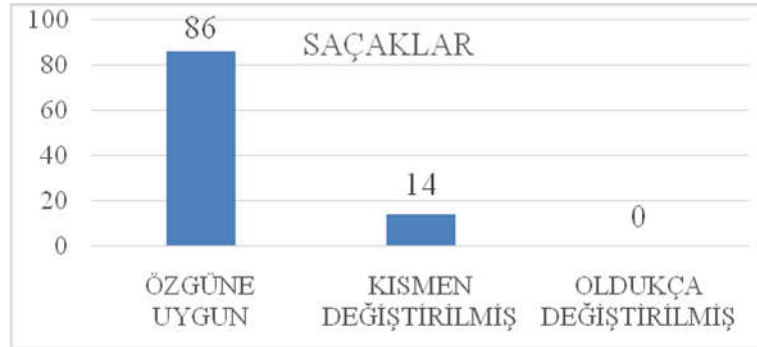
Şekil 4.16: Korkulukların değerlendirilmesi.

Yapılardan %80'inin furuşlarının özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.17);

Şekil 4.17: Furuşların değerlendirilmesi.

Yapılardan %86'sinin saçaklarının özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.18);

Şekil 4.18: Saçakların değerlendirilmesi.

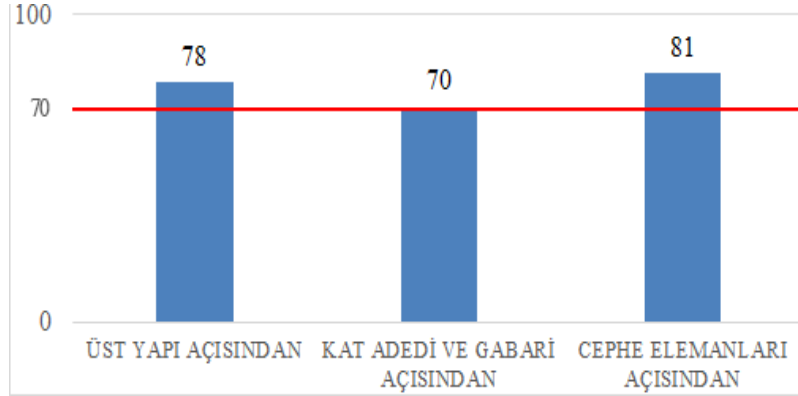
görülmüştür. Yapılan değerlendirmeler sonucunda süsleme ve silmelerin tamamının özgüne uygun olarak projelendirildiği görülmüştür. Cephe elemanlarının özgünlük yüzdelere bakıldığında silme, süsleme, saçak, cumba, korkuluk, balkon, furuş, kaplama, kapı ve pencere olarak sıralandığı görülmektedir. Cephe elemanları içinde en çok kaplama ve balkonların özgününden farklı olarak projelendirildiği tespit edilmiştir.

Toplamda 17 yapı için “cephe elemanları açısından” yapılan değerlendirmelerin genel ortalaması alındığında; 15 puan üzerinde yaklaşık 12 puan olduğu tespit edilmiştir. Bu ortalama 100 puan üzerinden değerlendirildiğinde yaklaşık 81 puan olarak hesaplanmıştır. 100 puan üzerinden bakıldığında 70 puan üzeri başarılı olarak kabul edilmesi kararı alındığından ortalama değer bu sınırın üstünde olup başarılı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca 17 yapının yaklaşık %35'i (altı tanesi) 15 tam puan almıştır.

4.5.1.4. Bölüm Bulguları

1999 yılından önce rekonstrüksiyon projeleri onaylanan 17 yapı; 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke doğrultusunda değerlendirilmeleri yapılmıştır. Ayrıca 16 numaralı yapı 1. Grup korunması gerekli kültür varlığı olduğunda bu doğrultuda değerlendirilmesi uygun olduğu kanaatine varılmıştır. Bu değerlendirmeler sonucunda 100 puan üzerinden “üst yapı açısından” yaklaşık 78 puan, “kat adedi ve gabari

açısından” yaklaşık 76 puan ve “cephe elemanları açısından” yaklaşık 81 puan alındığı görülmüştür (Şekil: 4.19). Bu kriterlerin tamamı başarılı olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 4.19: 1999 yılı öncesi onaylanan rekonstrüksiyon projelerinin değerlendirilmesi.

Bu değerlendirmelerin toplam başarı yüzdesinin ortalaması alındığında 100 üzerinden yaklaşık 60 puan aldığı görülmektedir. 100 puan üzerinden bakıldığında 70 puan üzeri başarılı olarak kabul edilmesi kararı alındığından ortalama değer bu sınırın altında kaldığından başarısız olarak değerlendirilmiştir. Yapılar tek tek incelendiğinde ise 3 yapı yani yaklaşık % 18’i 70 puanın üstünde puan alarak başarılı olarak değerlendirilmiştir.

Rekonstrüksiyon projesi onaylanan söz konusu yapılardan 11 tanesinin niteliği değişmezken; 6 tanesinin yani yaklaşık %35’inin niteliğinin değiştiği tespit edilmiştir. Bu yapılardan 5 tanesinin niteliği “konut” iken ”konut+iş yeri” olarak, bir tanesi ise “konut” iken “otel” olarak değişmiştir.

Ayrıca 04.08.1994 tarih ve 6949 sayılı (İstanbul 3 Numaralı KTVKK) karar ile Boğaziçi kıyı şeridinde bulunan ve rekonstrüksiyon projeleri öngörülme-yen parsellerde rekonstrüksiyon projenin onaylandığı tespit edilmiştir. Söz konusu yapıların envanter numaraları sırası ile 16, 44 ve 49’dur.

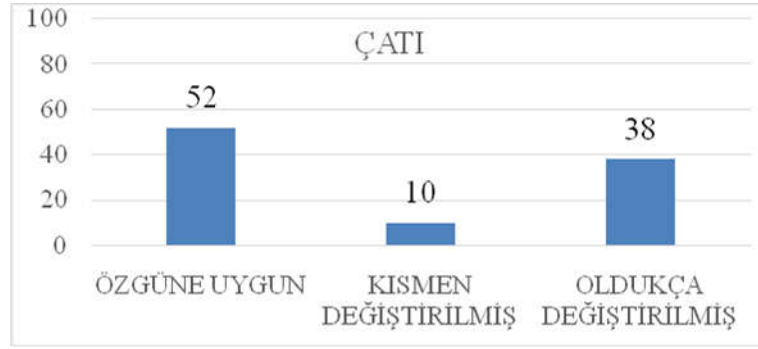
4.5.2. 1999 Yılından Sonra Onaylanan Projeler

1999 yılından sonra rekonstrüksiyon projeleri onaylanan 21 yapının envanter numaraları; 2,7,18, 26,28, 32,36,42, 45, 46, 51,52,53, 54, 61, 66,67, 78, 83, 87 ve 88 olarak sıralanmıştır.

4.5.2.1. Üst Yapı Açısından Özgüne Uygunluğun Değerlendirilmesi

1999 yılı sonrası rekonstrüksiyon projeleri onaylanan yapıların üst yapıları “çatı”, “çatı kaplaması” ve “saçak” saçak olmak üzere üç başlık altında değerlendirilmiştir. İlk sütunda yapının sırasıyla özgün çatı çeşidinin ve çatı kaplaması ne olduğu ve saçağının olup olmadığı belirtilirken ikinci sütunda rekonstrüksiyon projesindeki durumları belirtilmiştir. Üst yapı açısından özgünlüğe uygunluk 15 puan üzerinden değerlendirilmiştir. Üç başlık için 15 puan üçe bölünerek hesaplama yapılmıştır.

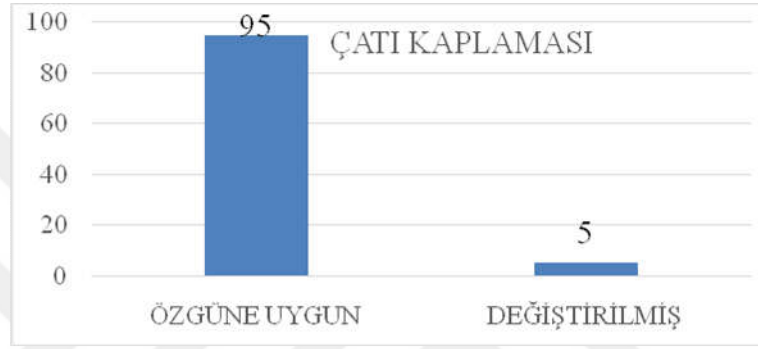
“Çatı” başlığında özgün çatı çeşidinde projelendirilen yapılar “özgüne uygun” olarak değerlendirilip 5 tam puan almıştır. Özgün ile aynı çatı çeşidinde fakat değiştirilmiş olarak çözümler “kısmen değiştirilmiş” olarak değerlendirilmiş; özgününden farklı çeşitte projelendirilen yapılar ise “oldukça değiştirilmiş” olarak değerlendirilmiş ve puan alamamıştır. Yapıların yalnızca %52’sinin özgün çatı çeşidi ile projelendirildiği görülmüştür (Şekil: 4.20). Yapılan değerlendirmeler sonucu çatı çözümünde kullanılan çatı çeşitleri “kıрма” veya “beşik” olmak üzere iki çeşit olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 4.20: Çatı çeşidinin değerlendirilmesi.

“Çatı kaplaması” başlığında özgün çatı kaplama malzemesi kullanılarak projelendirilen yapılar “özgüne uygun” olarak değerlendirilip 5 tam puan almıştır. Özgün çatı kaplamasından farklı malzeme kullanılarak projelendirilenler ise “değiştirilmiş” olarak değerlendirilmiş ve puan alamamıştır. Ayrıca bazı restitüsyon ve rekonstrüksiyon projelerinde çatı kaplama malzemesi belirtilmemiştir. Bu gibi projelerde eğer kiremit taraması var ise çatı kaplama malzemesi “kiremit” olarak değerlendirilmiş, herhangi bir taraması yok ise “veri yok” notu düşürülmüştür. “Veri

yok” notu düşürülen yapılarda bu satır puanlamaya dahil edilmemiş, 15 puan diğer iki satır arasında ikiye bölünerek puanlandırması yapılmıştır. Ayrıca çalışmanın amacı rekonstrüksiyon projelerinin değerlendirilmesi olduğu için rekonstrüksiyon projelerinde çatı kaplama malzemesi belirtilmemiş ise kiremit taraması yapılsa dahi puan alamamıştır. Fakat restitüsyon projesinde kiremit taraması yapılmış ve rekonstrüksiyon projesinde çatı kaplama malzemesi belirtilerek projelendirilenler tam puan almıştır. Yapıların %95’inin özgün çatı kaplama malzemesi ile projelendirildiği görülmüştür (Şekil: 4.21).

Şekil 4.21: Çatı kaplamasının değerlendirilmesi.

“Saçak” başlığında yapıların saçaklarının özgününde ve rekonstrüksiyon projelerinde olup olmadığı sorgulanmıştır. Özgününde var olup rekonstrüksiyon projesinde de saçak kullanılarak projelendirilen ve özgününde saçak olmayıp rekonstrüksiyon projelerinde de olmayan yapılar “özgüne uygun” olarak değerlendirilip 5 tam puan almıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda tüm yapıların saçaklarının olduğu ve yapı saçaklarının tamamının özgüne uygun olarak projelendirildiği görülmüştür (Şekil: 4.22).

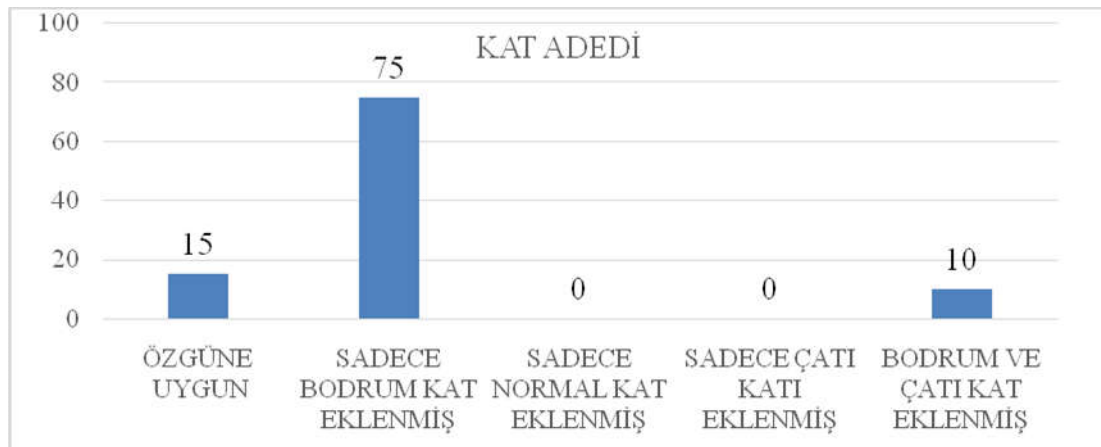
Şekil 4.22: Çatı saçığının değerlendirilmesi.

Toplamda 21 yapı için “üst yapı açısından” yapılan değerlendirmelerin genel ortalaması alındığında; 15 puan üzerinde yaklaşık 12 puan olduğu tespit edilmiştir. Bu ortalama 100 puan üzerinden değerlendirildiğinde yaklaşık 79 puan olarak hesaplanmıştır. 100 puan üzerinden bakıldığında 70 puan üzeri başarılı olarak kabul edilmesi kararı alındığından ortalama değer bu sınırın üstünde olup başarılı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca 21 yapının yaklaşık %48’i (10 tanesi) 15 tam puan almıştır.

4.5.2.2. Kat Adedi ve Gabari Açısından Özgüne Uygunluğun Değerlendirilmesi

1999 yılı sonrası rekonstrüksiyon projeleri onaylanan yapıların bodrum kattan çatı katına kadar tüm katların özgün hali ile rekonstrüksiyon projesindeki halleri karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Özgününde ve rekonstrüksiyon projesinde olmayan katlar özgününde yok notu düşürülmüştür. Eklenen katlara ise “projede yok” sütununda “x” işareti konularak belirtilmiştir. Gabarileri ise “azalmış” ya da “artmış” olduğu veya “aynı” kaldığı belirtilmiştir. Kat adedi açısından özgünlüğe uygunluk 20 puan üzerinden değerlendirilmiştir. Kat sayıları ve gabari için 20 puan eşit parçalara bölünerek hesaplama yapılmıştır.

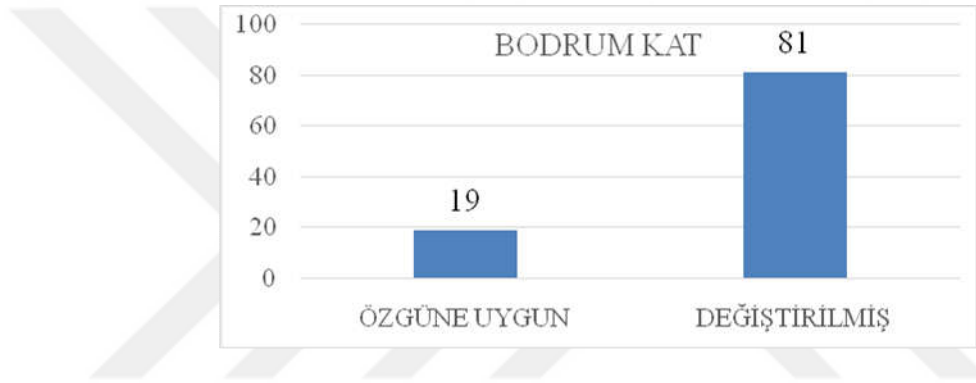
Yapılan değerlendirmeler sonucunda katlardan bodrum ve çatı katlarında değişikliğe gidildiği tespit edilmiştir. Yapıların yalnızca %15’inin özgüne uygun olarak projelendirildiği görülmüştür. Yapıların %75’ine sadece bodrum katın eklendiği, %10’una ise hem bodrum katın hem de çatı katının eklendiği görülmüştür (Şekil: 4.23).

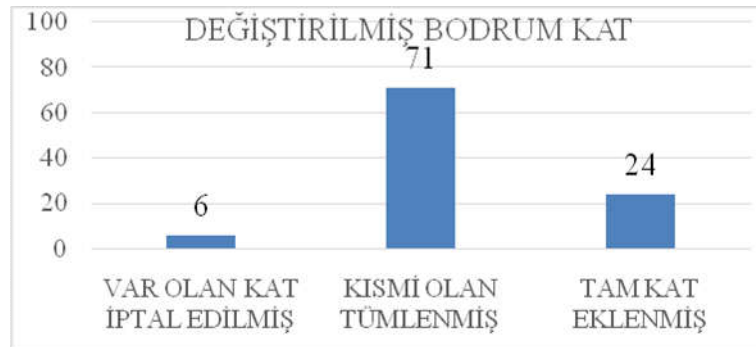
Şekil 4.23: Kat adedinin değerlendirilmesi.

Bodrum katta; özgününde var olan bodrum katın projelendirilmemesi, kısmi olan bodrum katın tümlenmesi veya olmayan bodrum katın eklenmesi yönünde onaylanan projeler “değiştirilmiş” olarak değerlendirilmiş ve puan alamamıştır. Yapıların bodrum katlarının yalnızca %19’ü özgüne uygun olarak projelendirilmiştir (Şekil: 4.24). Özgününden farklı olarak projelendirilen yapıların ise %71’inin kısmi olan bodrum katının tümlenerek tam kat yapıldığı görülmüştür (Şekil: 4.25). Bodrum kat eklenen ya da kısmi olan bodrum katı tümlenen yapıların %94’ünün bodrum kat taşıyıcı sistemleri betonarmedir. 21 yapıdan yalnızca bir tanesinde (Envanter no:61) kısmi olan bodrum kat tümlenirken özgün malzeme kullanılması yönünde projelendirilmiştir.

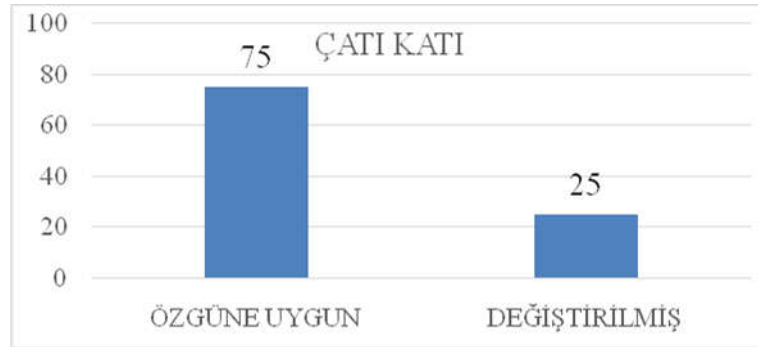
Şekil 4.24: Bodrum katın değerlendirilmesi.

Şekil 4.25: Değiştirilmiş bodrum katın değerlendirilmesi.

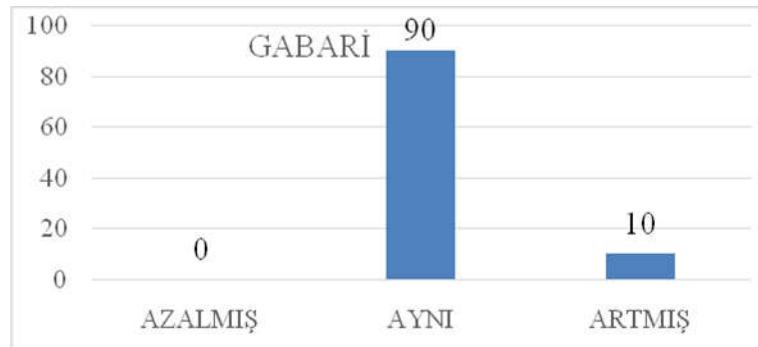
Çatı katında ise; özgününde olup rekonstrüksiyon projesinde de olan çatı katları “özgüne uygun” olarak değerlendirilmiş ve tam puan almıştır. Özgününde olmayan çatı katının eklenmesi yönünde onaylanan projeler “değiştirilmiş” olarak değerlendirilmiş ve puan alamamıştır. 21 yapı içerisinde sadece 6 yapının çatı katı bulunmaktadır. Yapıların çatı katlarının %75’inin özgüne uygun olarak projelendirildiği görülmektedir (Şekil: 4.26). Ayrıca yapılan değerlendirmeler

sonucunda çatı katı eklenen yapıların tamamında (Envanter no: 42 ve 18) kısmi olan bodrum katın da tümlenerek projelendirildiği görülmüştür.

Şekil 4.26: Çatı katının değerlendirilmesi.

Yapıların gabarilerinde yapılan incelemelerde ise %90'ının gabarinin aynı kaldığı, %10'unun arttığı görülmüştür (Şekil: 4.27). Yapıların gabarinin artmasının çatı katının veya bodrum katın eklenmesi ile bir bağlantısının olmadığı görülmüştür. Gabarisi artan yapıların (Envanter no: 2 ve 52) çatılarının özgüne uygun olarak projelendirildiği, ancak bir tanesinin kısmi olan bodrum katının tümlendiği görülmüştür. Fakat söz konusu yapının gabarisinin artmasının nedeni kısmi olan bodrum katın eklenerek yapının yükseltilmesi değil bahçe kotunun düşürülmesidir.

Şekil 4.27: Gabarinin değerlendirilmesi.

Toplamda 21 yapı için “kat adedi ve gabari açısından” yapılan değerlendirmelerin genel ortalaması alındığında; 20 puan üzerinde yaklaşık 16 puan olduğu tespit edilmiştir. Bu ortalama 100 puan üzerinden değerlendirildiğinde yaklaşık 78 puan olarak hesaplanmıştır. 100 puan üzerinden bakıldığında 70 puan üzeri başarılı olarak kabul edilmesi kararı alındığından ortalama değer bu sınırın üstünde olup

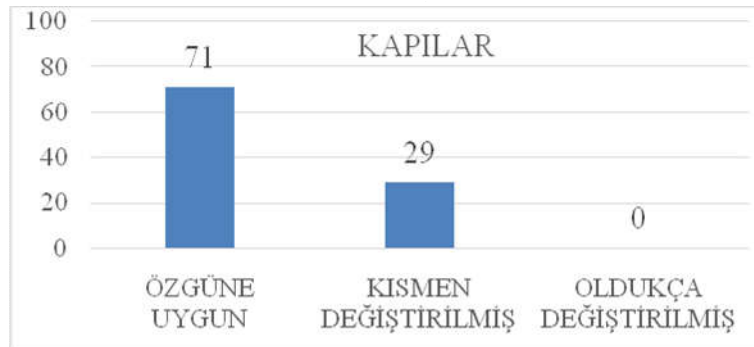
başarılı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca 21 yapının yaklaşık %14'ü(üç tanesi) 20 tam puan almıştır.

4.5.2.3. Cephe Elemanları Açısından Özgüne Uygunluğun Değerlendirilmesi

1999 yılı sonrası onaylanan rekonstrüksiyon projelerinde yapılar “cephe elemanları” açısından; kapılar, pencereler, süslemeler, silmeler, kaplamalar, cumbalar, balkonlar, korkuluklar, furuşlar ve saçaklar olmak üzere 10 başlık altında ayrı ayrı incelenmiştir. Rekonstrüksiyon projelerinde belirtilen cephe elemanlarından özgününde olmayanlar “özgününde yok” notu düşürülmüş; özgün yerinde, özgün boyut ve formlarında olanlar “özgüne uygun” olarak değerlendirilmiş; formu veya boyutu az miktarda değiştirilenler “kısmen değiştirilmiş”, özgün yeri değiştirilen, boyut ve formlarında değişikliğe gidilen ya da kaldırılan elemanlar “oldukça değiştirilmiş” olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca özgününde olmayıp rekonstrüksiyon projesinde eklenen elemanlar “özgününde yok” notu düşürülerek “oldukça değiştirilmiş” olarak değerlendirilmiştir.

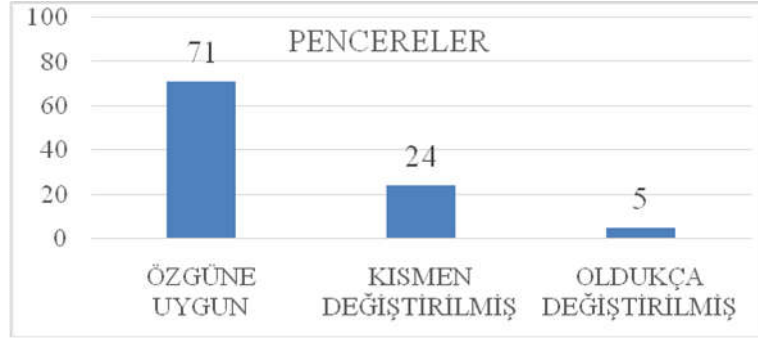
Cephe elemanları tek tek değerlendirildiğinde ise;

Yapılardan %71'inin kapılarının özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.28);

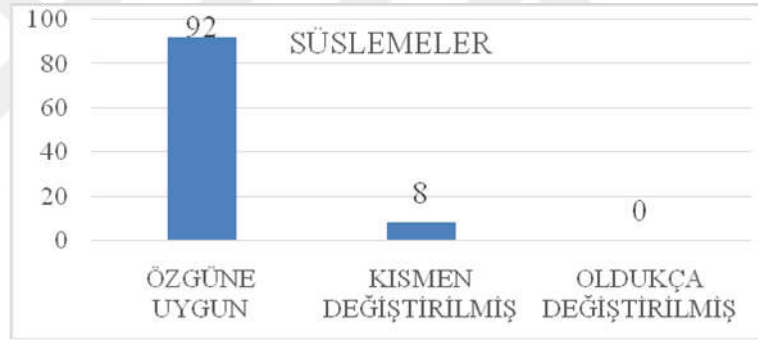
Şekil 4.28: Kapıların değerlendirilmesi.

Yapılardan %71'inin pencerelerinin özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.29);

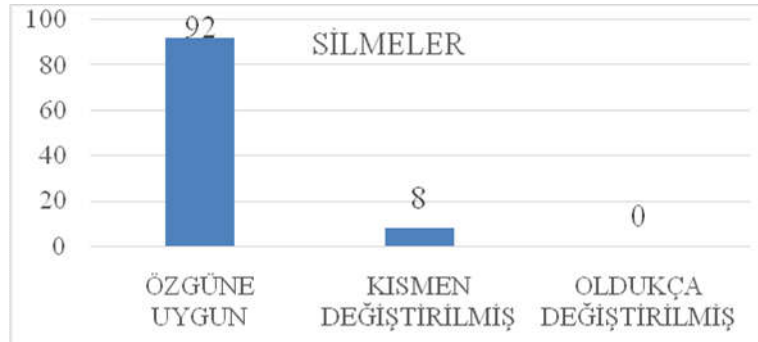
Şekil 4.29: Pencerelerin değerlendirilmesi.

Yapılardan %92'sinin süslemelerinin özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.30);

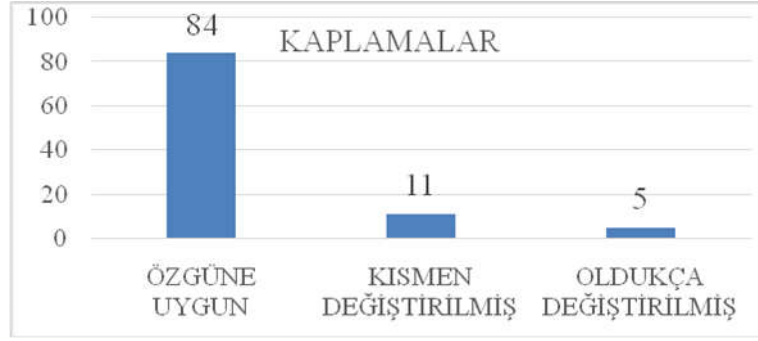
Şekil 4.30: Süslemelerin değerlendirilmesi.

Yapılardan %92'sinin silmelerinin özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.31);

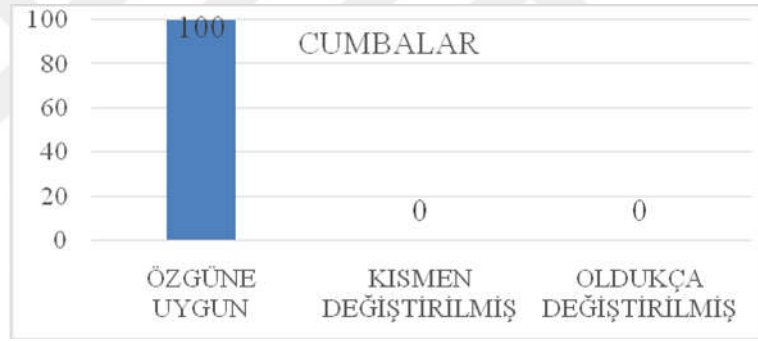
Şekil 4.31: Silmelerin değerlendirilmesi.

Yapılardan %84'ünün kaplamalarının özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.32);

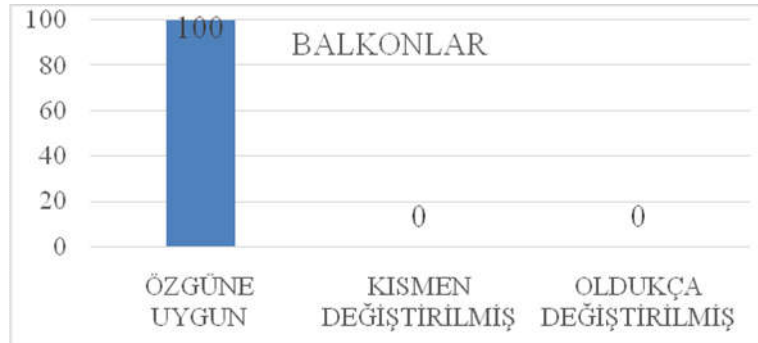
Şekil 32: Kaplamaların değerlendirilmesi.

Yapılardan %100'ünün cumbaların özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.33);

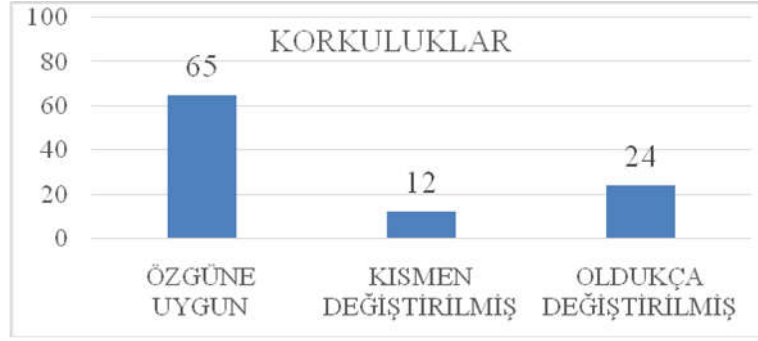
Şekil 4.33: Cumbaların değerlendirilmesi.

Yapılardan %100'ünün balkonlarının özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.34);

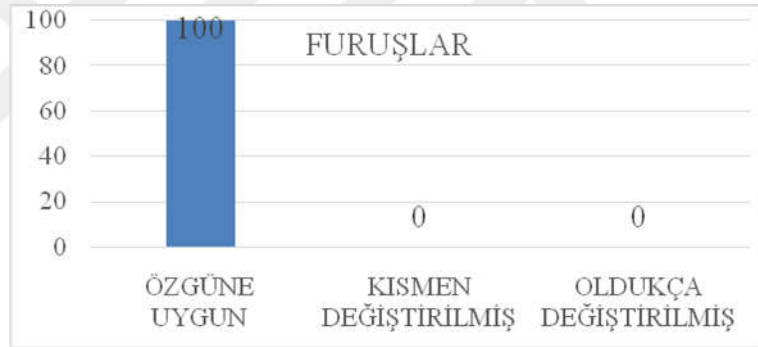
Şekil 4.34: Balkonların değerlendirilmesi.

Yapılardan %65'inin korkuluklarının özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.35);

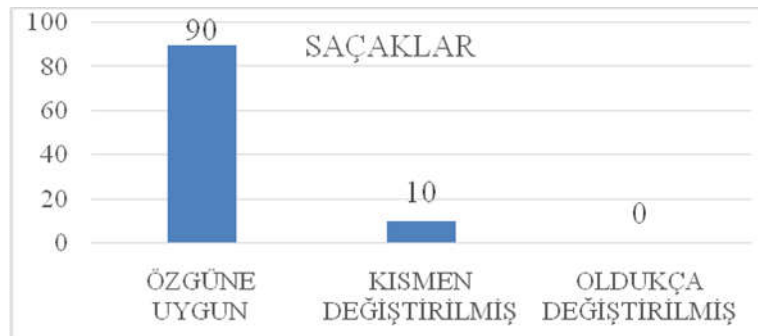
Şekil 4.35: Korkulukların değerlendirilmesi.

Yapılardan %100'ünün furuşlarının özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.36);

Şekil 4.36: Furuşların değerlendirilmesi.

Yapılardan %90'ının saçaklarının özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.37);

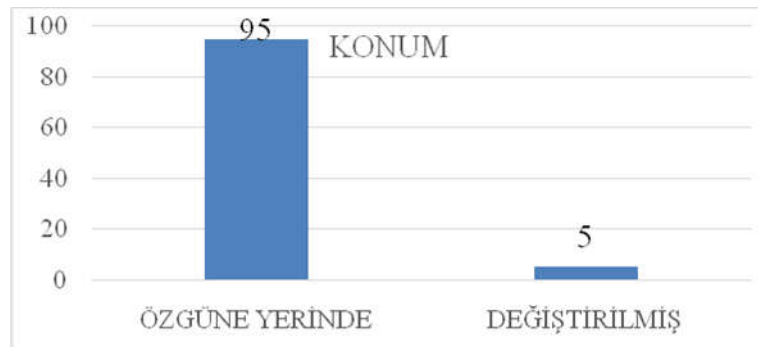
Şekil 4.37: Saçakların değerlendirilmesi.

görülmüştür. Yapılan değerlendirmeler sonucunda balkon, cumba ve furuşların tamamının özgüne uygun olarak projelendirildiği görülmüştür. Cephe elemanlarının özgünlük yüzdelerine bakıldığında balkon, cumba, furuş, silme, süsleme, saçak, kaplama, korkuluk, pencere ve kapı olarak sıralandığı görülmektedir. Cephe elemanları içinde en çok korkulukların özgününden farklı olarak projelendirildiği tespit edilmiştir.

Toplamda 21 yapı için “cephe elemanları açısından” yapılan değerlendirmelerin genel ortalaması alındığında; 15 puan üzerinde yaklaşık 14 puan olduğu tespit edilmiştir. Bu ortalama 100 puan üzerinden değerlendirildiğinde yaklaşık 91 puan olarak hesaplanmıştır. 100 puan üzerinden bakıldığında 70 puan üzeri başarılı olarak kabul edilmesi kararı alındığından ortalama değer bu sınırın üstünde olup başarılı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca 21 yapının yaklaşık %43’ü (dokuz tanesi) 15 tam puan almıştır.

4.5.2.4. Konum Açısından Özgüne Uygunluğun Değerlendirilmesi

Konum açısından özgünlüğe uygunluk 15 puan üzerinden değerlendirilmiştir. Özgün yerinde projelendirilen yapılar tam puan alırken diğerleri puan alamamıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda 21 yapıdan bir tanesi (Envanter no: 36) için özgün konumunun değiştirilerek parsel içerisinde başka bir yere inşa edilmesi yönünde projenin onaylandığı tespit edilmiştir. Yüzde olarak değerlendirildiğinde yapıların yüzde 95’inin özgün yerinde projelendirildiği görülmüştür (Şekil: 4.38).

Şekil 4.38: Konumun değerlendirilmesi.

Toplamda 21 yapı için “konum açısından” yapılan değerlendirmelerin genel ortalaması alındığında; 15 puan üzerinde yaklaşık 14 puan olduğu tespit edilmiştir. Bu

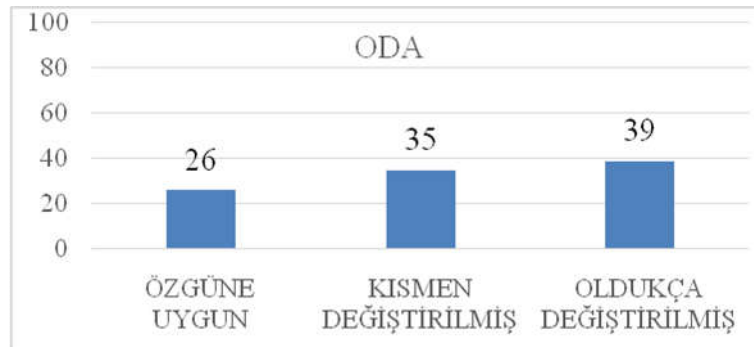
ortalama 100 puan üzerinden değerlendirildiğinde yaklaşık 95 puan olarak hesaplanmıştır. 100 puan üzerinden bakıldığında 70 puan üzeri başarılı olarak kabul edilmesi kararı alındığından ortalama değer bu sınırın üstünde olup başarılı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca 21 yapının yaklaşık %95'i (20 tanesi) 15 tam puan almıştır.

4.5.2.5. Plan Şeması ve Kontur Açısından Özgüne Uygunluğun Değerlendirilmesi

1999 yılı sonrası onaylanan rekonstrüksiyon projelerinde yapılar “plan şeması ve kontur” açısından incelenirken kat planları ayrı ayrı değerlendirilmiş, yangın duvarının özgününde ve rekonstrüksiyon projesinde olup olmadığı sorgulanmış ve konturun özgün ölçülerinde olup olmadığı incelenmiştir. Kat planlarında bodrum kat, zemin kat, normal kat ve çatı katı ayrı ayrı sırasıyla oda, ıslak hacim (mutfak, hela ve banyo), merdiven ve sofa mahalleri açısından değerlendirilmiştir. Özgününde olmayanlar mahaller için “özgününde yok” notu düşürülmüş; özgün yerinde, özgün boyutlarında ve sayılarında olanlar “özgüne uygun” olarak, formu veya boyutu az miktarda değiştirilenler (odalardaki ufak büyümeler, merdivenlerin çıkış hattının veya yönünün değiştirilmesi) “kısmen değiştirilmiş”, özgün yeri değiştirilen, boyutlarında ve sayılarında değişikliğe gidilen (odaların iki bölünerek sayıların arttırılması) ya da kaldırılan elemanlar “oldukça değiştirilmiş” olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca özgününde olmayıp rekonstrüksiyon projesinde eklenen elemanlar “özgününde yok” notu düşürülerek “oldukça değiştirilmiş” olarak değerlendirilmiştir.

Mahaller tek tek değerlendirildiğinde ise;

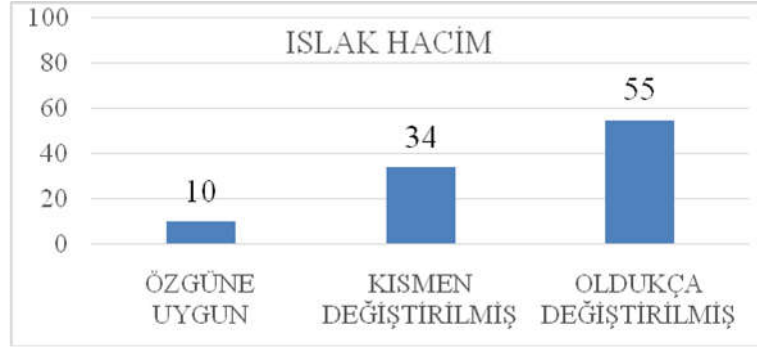
Yapılardan %26'sının odalarının özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.39);

Şekil 4.39: Odaların değerlendirilmesi.

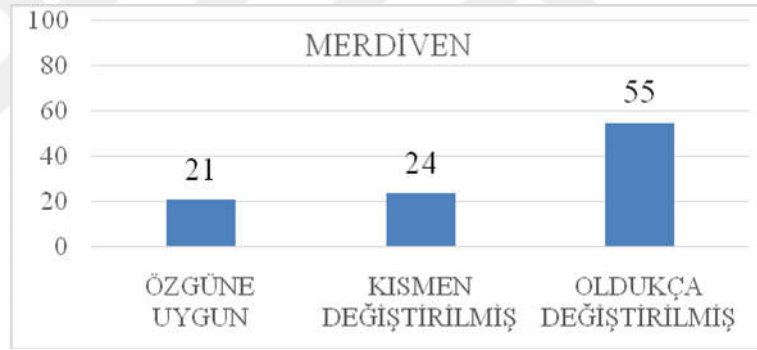

Yapılardan %10'unun ıslak hacimlerinin özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.40);

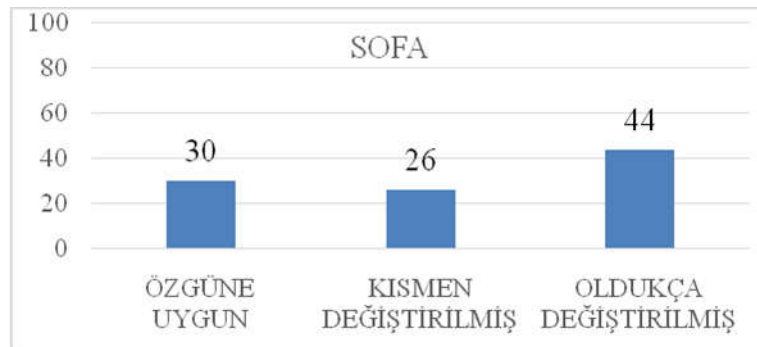
Şekil 4.40: Islak hacimlerin değerlendirilmesi.

Yapılardan %21'inin merdivenlerinin özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.41);

Şekil 4.41: Merdivenlerin değerlendirilmesi.

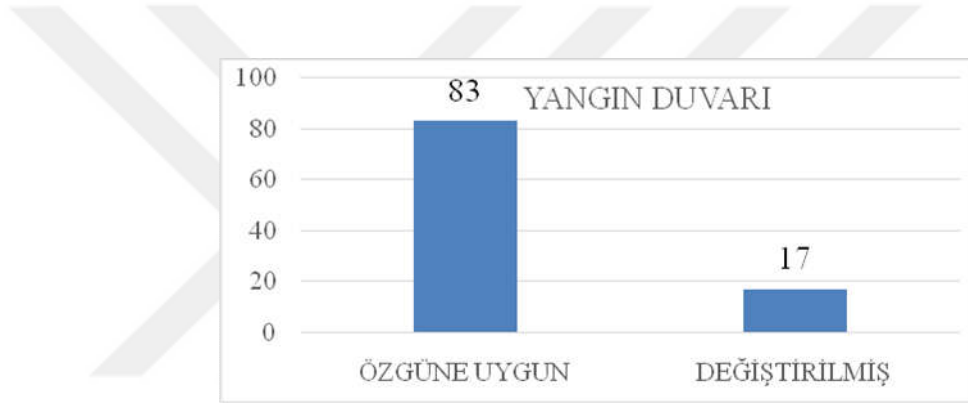
Yapılardan %30'unun sofalarının özgüne uygun olarak projelendirildiği (Şekil: 4.42);

Şekil 4.42: Sofaların değerlendirilmesi.

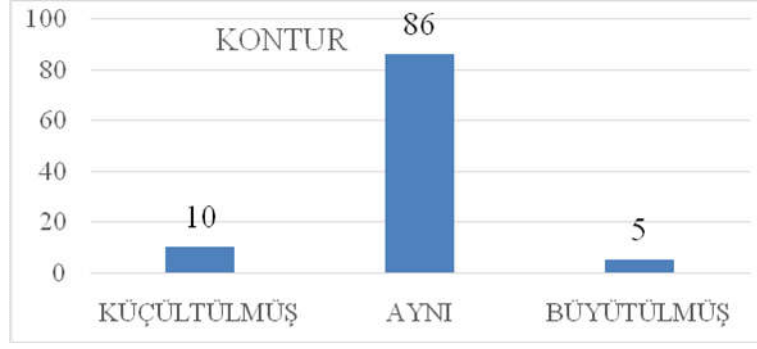
görülmüştür. Yapılan değerlendirmeler plan şemalarında mahallerin özgünlük yüzdelerine bakıldığında sofa, oda, merdiven ve ıslak hacim olarak sıralandığı görülmektedir.

Yangın duvarlarına bakıldığında ise; 21 yapıdan beş tanesinin (Envanter no: 18, 32, 52, 67 ve 78) özgününde yangın duvarının bulunduğu görülmüştür. Bu yapıların tamamının rekonstrüksiyon projelerinde yangın duvarları özgüne uygun olarak projelendirilmiştir. Ayrıca bu yapıların tamamının tapu kayıtlarında ahşap kaydı vardır. Ancak bir yapıda (Envanter no: 53) özgününde yangın duvarı yok iken rekonstrüksiyon projesinde yangın duvarı eklenmiştir. Söz konusu yapının niteliği tapu kaydında “kagir ev” olarak geçmektedir. Yapıların yangın duvarlarının %83’ünün özgüne uygun olarak projelendirildiği görülmüştür (Şekil: 4.43).

Şekil 4.43: Yangın duvarlarının değerlendirilmesi.

Yapı konturlarına bakıldığında ise 21 yapıdan iki tanesinin (Envanter no: 2 ve 78) konturunun küçültülerek, bir tanesinin (Envanter no: 26) ise büyütülerek projelendirildiği görülmüştür. Yapıların %86’sının özgün oturma alanlarında inşa edildiği görülmüştür. 2 numaralı yapı özgününde üç cephesi olan bir yapı iken rekonstrüksiyon projesinde iki cephesi olan bir yapı olarak onaylanmıştır. Bunun nedeni yapının bitişik nizamda yapı düzeninde olmasıdır. Komşu parselde bakan pencerelerinin ve giriş kapısının kaldırılması nedeniyle yapıya ön cepheden giriş verilmiş ve bu giriş için sahanlık oluşturmak amacıyla yapı konturu küçültülmüştür. 78 numaralı yapının rekonstrüksiyon projesi ise komşu parselde tecavüzlü olan kısmı küçültülerek onaylanmıştır. 26 numaralı yapıda ise yapının özgün kontur ölçüleri korunmuş ancak ıslak hacimler için yapıya bitişik bir bölüm eklenerek konturu büyütülmüştür. Yapı konturlarının %63’sünün özgüne uygun olarak projelendirildiği görülmüştür (Şekil: 4.44).

Şekil 4.44: Konturların değerlendirilmesi.

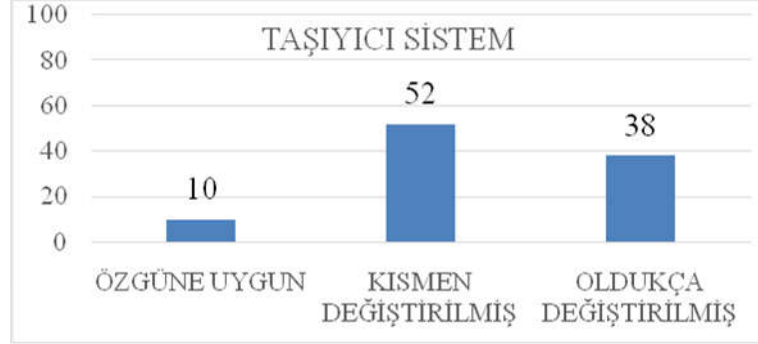
Toplamda 21 yapı için “plan şeması ve kontur açısından” yapılan değerlendirmelerin genel ortalaması alındığında; 20 puan üzerinde yaklaşık 9 puan olduğu tespit edilmiştir. Bu ortalama 100 puan üzerinden değerlendirildiğinde yaklaşık 44 puan olarak hesaplanmıştır. 100 puan üzerinden bakıldığında 70 puan üzeri başarılı olarak kabul edilmesi kararı alındığından ortalama değer bu sınırın altında kalmıştır. Ayrıca 21 yapının yalnızca yaklaşık %5’i (bir tanesi) 20 tam puan almıştır.

4.5.2.6. Taşıyıcı Sistem Açısından Özgüne Uygunluğun Değerlendirilmesi

1999 yılı sonrası rekonstrüksiyon projeleri onaylanan yapıların taşıyıcı sistemleri “ahşap karkas”, “yığma”, “yığma ve ahşap”, “betonarme ve ahşap” ve “betonarme ve yığma” olarak gruplandırılmıştır. Betonarme, ahşap ve yığma birlikte kullanılan yapılarda ise “betonarme ve ahşap” ve “betonarme ve yığma” seçeneklerinin ikisi de seçilerek ifade edilmiştir. İlk sütunda yapının özgün taşıyıcı sistemi belirtilirken ikinci sütunda rekonstrüksiyon projesindeki taşıyıcı sistemi belirtilmiştir.

Taşıyıcı sistem açısından özgünlüğe uygunluk 15 puan üzerinden değerlendirilmiştir. Özgün malzeme kullanılarak projelendirilenler “özüne uygun” olarak değerlendirilip 15 tam puan almıştır. Özgün malzemenin yanında betonarme kullanılan yapılar “kısmen değiştirilmiş” olarak değerlendirilip 5 puan almıştır. Yapılardan “betonarme ve ahşap”, “betonarme ve yığma” veya “betonarme, ahşap ve yığma” olarak projelendirilenler 5 puan almıştır. Bu yapılarda betonarme malzeme yalnızca bodrum katlarda kullanıldığı tespit edilmiştir. Özgün malzeme kullanılmayanlar ise “oldukça değiştirilmiş” olarak değerlendirilip puan alamamıştır. Yapıların yalnızca %10’unun özgün malzeme ile projelendirildiği görülmüştür (Şekil:

4.45). Özgün malzeme kullanılmayan yapıların tamamı betonarme malzeme kullanılarak projelendirilmiştir.

Şekil 4.45: Taşıyıcı sistemin değerlendirilmesi.

Özgün taşıyıcı sistemine göre rekonstrüksiyon projeleri onaylanan iki yapı (Envanter no: 53 ve 61) vardır. Bunların proje onay tarihleri 2010 ve 2013'tür. Bu tarihlerden önce özgün malzeme ile rekonstrüksiyon projesi onaylanan yapı bulunmamaktadır.

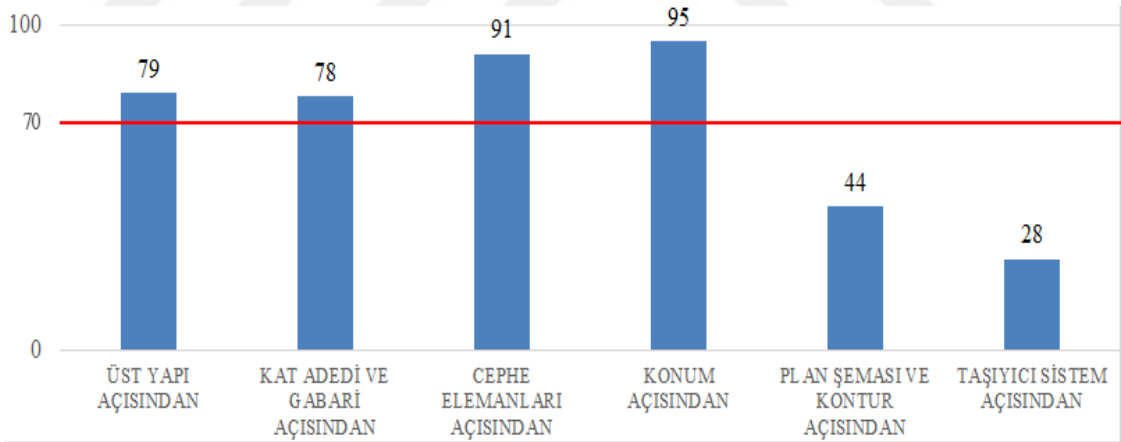
Özgün taşıyıcı sistemi "kısmen değiştirilmiş" olarak değerlendirilen altı yapı vardır. Söz konusu yapıların projelerinin tamamı bodrum katı betonarme olarak onaylanmıştır. Bu projelerin onay yılları sırasıyla 2009, 2010 ve 2011, 2013, 2014 ve 2015'tir. 2009 yılından önce bodrum katı betonarme olacak şekilde onaylanmış rekonstrüksiyon projesi bulunmamaktadır.

Özgün taşıyıcı sistemi "oldukça değiştirilmiş" olarak değerlendirilen yedi yapı vardır. Söz konusu yapıların projelerinin tamamı betonarme olarak onaylanmıştır. Bu projelerin onay yılları sırasıyla 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005 ve 2011'dir. Ancak 2011 yılında onaylanan proje 2003 yılında betonarme olarak onaylanan rekonstrüksiyon projesinin tadilatı, 2005 yılında onaylanan proje (Envanter no: 42) 1987 yılında betonarme olarak onaylanan rekonstrüksiyon projesinin tadilatı ve 2003 yılında onaylanan proje 2002 yılında betonarme olarak onaylanan rekonstrüksiyon projesinin tadilatı olarak onaylanmıştır. Yani çalışma kapsamında onaylanan rekonstrüksiyon projelerine bakıldığında özgün taşıyıcı sisteme uygun olarak yapıların projelendirilmesine yönelik 660 sayılı ilke kararı 1999 yılında alınmış olsa da 2004 yılına kadar tamamen betonarme taşıyıcı sistemli rekonstrüksiyon projelerinin onaylandığı görülmektedir.

Toplamda 21 yapı için “taşıyıcı sistem açısından” yapılan değerlendirmelerin genel ortalaması alındığında; 15 puan üzerinde yaklaşık 4 puan olduğu tespit edilmiştir. Bu ortalama 100 puan üzerinden değerlendirildiğinde yaklaşık 28 puan olarak hesaplanmıştır. 100 puan üzerinden bakıldığında 70 puan üzeri başarılı olarak kabul edilmesi kararı alındığından ortalama değer bu sınırın altında kalmıştır. Ayrıca 21 yapının yalnızca yaklaşık %10’u (iki tanesi) 15 tam puan almıştır.

4.5.2.7. Bölüm Bulguları

1999 yılından sonra rekonstrüksiyon projeleri onaylanan 21 yapı; 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke doğrultusunda yapılan değerlendirmeler sonucunda 100 puan üzerinden “üst yapı açısından” yaklaşık 79 puan, “kat adedi ve gabari açısından” yaklaşık 78 puan, “cephe elemanları açısından” yaklaşık 91 puan, “konum açısından” yaklaşık 95 puan, “plan şeması ve kontur açısından” yaklaşık 44 puan ve “taşıyıcı sistem açısından” yaklaşık 28 puan aldığı görülmüştür (Şekil: 4.46). Bu kriterlerden plan şeması ve kontur ve taşıyıcı sistem kriterleri başarısız olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 4.46: 1999 yılı sonrası onaylanan rekonstrüksiyon projelerinin değerlendirilmesi.

Bu değerlendirmelerin toplam başarı yüzdesinin ortalaması alındığında 100 üzerinden yaklaşık 68 puan aldığı görülmektedir. 100 puan üzerinden bakıldığında 70 puan üzeri başarılı olarak kabul edilmesi kararı alındığından ortalama değer bu sınırın altında kaldığından başarısız olarak değerlendirilmiştir. Yapılar tek tek incelendiğinde ise 8 tanesi yani yaklaşık % 38’i 70 puanın üstünde puan alarak başarılı olarak değerlendirilmiştir.

Rekonstrüksiyon projesi onaylanan söz konusu yapılardan 18 tanesinin niteliği değişmezken; 3 tanesinin yani yaklaşık %15'inin niteliğinin değiştiği tespit edilmiştir. Bu yapılardan bir tanesinin niteliği "konut" iken "iş yeri" olarak, iki tanesinin ise "konut" iken "sanat galerisi" olarak değişmiştir.

Ayrıca 04.08.1994 tarih ve 6949 sayılı (İstanbul 3 Numaralı KTVKK) karar ile Boğaziçi kıyı şeridinde bulunan ve rekonstrüksiyon projeleri öngörülmeven 42 envanter numaralı yapının rekonstrüksiyon projenin onaylandığı tespit edilmiştir.

4.6. Değerlendirme

Çalışma kapsamında 1999 yılı sonrası rekonstrüksiyon projeleri onaylanan yapılar KTVKYK'nun 05.11.1999 gün ve 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda belirlenen tüm kriterler açısından değerlendirilmiş, ardından 1999 yılı öncesi rekonstrüksiyon projesi onaylanan 17 yapı ile 1999 yılı öncesi ilke kararları doğrultusunda belirlenen kriterler açısından karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

4.6.1. 1999 Yılı Sonrası Onaylanan Rekonstrüksiyon Projelerinin Değerlendirilmesi

1999 yılı sonrası onaylanan rekonstrüksiyon projelerine bakıldığında 21 yapıdan hiç birinin tam puan alamadığı görülmüştür. Yalnızca 8 tanesi, yani yaklaşık % 38'i 70 puanın üstünde puan alarak başarılı olarak değerlendirilmiştir.

Başarı puanları tek tek 100 puan üzerinde değerlendirildiğinde ise yapıların konumlarının ortalama 95 puan olarak kriterler arasında en yüksek ortalama başarı puanı aldığı görülmektedir.

Konumundan sonra ikinci sırada 91 puan ile cephe elemanları gelmektedir. Cephe elemanlarından cumba, furuş ve balkonlar ise tam puan almıştır. Cephe elemanları içinde en çok korkuluklar değiştirilmiştir.

Üçüncü sırada 79 puan ile üst yapı kriterleri gelmektedir. Üst yapı elemanlarında saçaklar özgününde ve projede olup olmadıkları yönünde yapılan değerlendirmede tüm yapıların tam puan aldığı görülmüştür. Çatı kaplamasında ise yapıların 95 puan ile özgün çatı kaplama elemanı ile projelendirildiği görülmüştür. Bu kriterler arasında en çok çatı formunda değişikliğe gidilmiştir.

Dördüncü sırada 78 puan ile kat adedi ve gabari kriterleri gelmektedir. Yapıların yalnızca %15'i tüm katları özgüne uygun olarak projelendirilmiştir. Yapıların %85'sinin bodrum katı değiştirilmiştir. Ayrıca %10'unun hem bodrum katı hem de çatı katı değiştirilmiştir. Yani çatı katı değiştirilen yapıların tamamının bodrum katları da değiştirilmiştir. Gabariye bakıldığında ise yapıların %10'unun gabarisinin arttığı ve gabarisi azalan hiç yapının bulunmadığı görülmüştür.

Beşinci sırada 44 puan ile plan şeması ve kontur kriterleri gelmektedir. Plan şemasındaki mahallerin özgününe uygunluk oranlarının oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan en düşük olanı ıslak hacimdir. Yangın duvarı ve konturun yüzdeleri oldukça yüksektir. Ancak yapıların %10'unun konturunun küçültüldüğü ve %5'inin ise büyütüldüğü tespit edilmiştir.

Tüm kriterler arasında en düşük ortalama başarı puanı alan kriterin 28 puan ile taşıyıcı sistem olduğu tespit edilmiştir. 21 yapı içerisinde yalnızca iki tanesi taşıyıcı sistem açısından özgüne uygun olarak projelendirildiği görülmüştür. Bodrum katları betonarme olarak projelendirilen yapılar ise tüm yapıların yarısından fazla olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca özgün taşıyıcı sistemi “oldukça değiştirilmiş” olarak değerlendirilen rekonstrüksiyon projelerinin tamamı betonarme olarak onaylanmıştır. Yani çalışma kapsamında onaylanan rekonstrüksiyon projelerine bakıldığında özgün taşıyıcı sisteme uygun olarak yapıların projelendirilmesine yönelik 660 sayılı ilke kararı 1999 yılında alınmış olsa da 2004 yılına kadar tamamen betonarme taşıyıcı sistemli rekonstrüksiyon projelerinin onaylandığı görülmektedir. Ayrıca 2015 yılında dahi bodrum katı betonarme onaylanan rekonstrüksiyon projesi bulunmaktadır.

4.6.2. 1999 Yılı Öncesi ve Sonrası Onaylanan Rekonstrüksiyon Projelerinin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi

1999 yılı öncesi onaylanan rekonstrüksiyon projeleri ile 1999 yılı sonrası onaylanan rekonstrüksiyon projeleri “üst yapı”, “kat adedi ve gabari”, “cephe elemanları” ve ortalama başarı puanı açısından karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

“Üst” açısından karşılaştırmalı olarak incelendiğinde; 1999 yılı öncesi onaylanan rekonstrüksiyon projeleri 100 üzerinden ortalama 78 puan alırken 1999 yılı sonrası onaylananlar ise ortalama 79 puan almıştır. Neredeyse aynı olan bu puanların her ikisi de başarılı olarak değerlendirilmiştir. 1999 yılı öncesi onaylanan projelerde %41 oranında özgüne uyulmuşken, kısmen ve oldukça değiştirilmiş yüzdeleri birbirine eşit

çıkılmıştır. 1999 yılı sonrası onaylanan projelerde %52 oranında özgüne uyulmuşken, kısmen değiştirilme yüzdesi %52'dir. Yani 1999 yılı sonrası projelerde aynı çatı çeşidinde farklı çözümlenmeye gitmiş rekonstrüksiyon örneklerinin daha çok olduğu görülmektedir.

“Kat adedi ve gabari” açısından karşılaştırmalı olarak incelendiğinde; 1999 yılı öncesi onaylanan rekonstrüksiyon projeleri 100 üzerinden ortalama 76 puan alırken 1999 yılı sonrası onaylananlar ise ortalama 78 puan almıştır. Bu oranlar birbirine yakın olmakla birlikte her ikisi de başarılı olarak değerlendirilmiştir. 1999 yılı öncesi onaylanan projelerde normal kattın da eklenmesi söz konusu iken 1999 yılı sonrası yapılarda normal kat eklenen yapı bulunmamaktadır. 1999 yılı öncesi onaylanan projelerin %35'i tam puan alırken 1999 yılı sonrası onaylananların %14'ünün tam puan aldığı tespit edildiğinden ortalama başarı puanları yakın olsa da 1999 yılı öncesi onaylanan projelerde kat adedi ve gabarinin özgününe uygunluğa daha çok dikkat edildiği görülmüştür.

“Cephe elemanları” açısından karşılaştırmalı olarak incelendiğinde; 1999 yılı öncesi onaylanan rekonstrüksiyon projeleri 100 üzerinden ortalama 60 puan alırken 1999 yılı sonrası onaylananlar ise ortalama 91 puan almıştır. Bu oranlar bakıldığında 1999 yılı sonrası onaylanan projelerin daha başarılı olduğu görülmektedir. Bu nedenle 1999 yılı öncesi onaylanan projeler cephe elemanları açısından başarısız sayılırken 1999 yılı sonrası onaylanan projeler başarılı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca 1999 yılı öncesi onaylanan projelerin %18'i tam puan alırken 1999 yılı sonrası onaylananların %43'ünün tam puan aldığı tespit edilmiştir.

Toplam başarı puanlarına bakıldığında ise 1999 yılı öncesi onaylanan rekonstrüksiyon projeleri 100 üzerinden ortalama 60 puan alırken 1999 yılı sonrası onaylananlar ise ortalama 69 puan almıştır. Onaylanan projelerin dönemlerinde yürürlükteki ilke kararları doğrultusunda değerlendirildiğinde 1999 yılı öncesi onaylanan projelerin daha düşük ortalama başarı puanı alması beklenirken 1999 yılı sonrası onaylanan projelerine yakın ortalama başarı puanı aldığı görülmüştür.

5. DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Viktor Hugo, yapıların kullanım ve güzellik değerleri olduğundan; kullanımın mal sahibinin, güzelliğin ise herkesin olduğundan bahseder. Korumada amaç ise bu güzelliğin muhafaza edilerek gelecek nesillere aktarılmasıdır.

Avrupa Konseyi tarafından (Ekim 1975) kabul edilen Avrupa Mimari Miras Tüzüğü'ne göre mimari mirasta somutlaşan geçmiş; dengeli, eksiksiz bir yaşam için gerekli olan ortamı sağlar. Bu miras, insanoğlunun önemli bir parçası olarak özgün haliyle ve olanca çeşitliliğiyle gelecek nesillere aktarılmalıdır. Aksi halde insanoğlunun kendi devamlılığının bir parçası yok olacaktır.

Savaş, yangın, doğal felaketler (deprem, sel vb.), vandalizm gibi nedenlerle yok olan mimari mirasın gelecek nesillere aktarılması için ise mimari mirası koruma tekniklerinden olan rekonstrüksiyon tekniği uygulanır.

Dünyada çağdaş koruma anlayışı çerçevesinde ortaya çıkan rekonstrüksiyon tekniği ile ilgili ilke, tüzük ve yasalarda rekonstrüksiyon yapılma kararının oluşmasında, savaşlar gibi olağanüstü durumlar sonrası ortaya çıkan toplum kültürünün devam etmesi kaygısı, eski kent silüetinin oluşturulması isteği gibi nedenler etkili olmuştur.

Ülkemizde ise tarihi yapıların restorasyon ve rekonstrüksiyonları yapılarak korunmaları anlayışı yasal mevzuat içerisinde oldukça geç tarihlerde yer bulabilmiştir. 1. Dünya Savaşı yıkımları sonrası dünyadaki uygulamalarda olduğu gibi yok olan mimari mirasın rekonstrüksiyonu yerine şehir yeniden imar edilmiştir.

Ülkemizde, kültür mirasının korunmasına ilişkin ilk yasal düzenleme, 1951 yılında çıkarılan 5805 sayılı Kanunla yapılmıştır. 1950'lerden sonra hızlı kentleşme sonucu yıkıma uğrayan eski eserleri koruma çabaları gündeme gelmiş, imar faaliyetleri sırasında ortaya çıkabilecek imar ve eski eserler sorunlarını çözmek ve korunmalarını denetlemek üzere 5805 sayılı yasanın yürürlüğe girmesi ile Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) kurulmuştur [Aladağ, 2010]. Yüksek Kurul ile yapılar koruma altına alınmaya başlanmıştır. Koruma altına alınan yapıların ilke kararları doğrultusunda koruma grupları saptanarak, bu gruplarla yapılara müdahale şekilleri belirlenmiştir. Bu müdahalelerden biri de rekonstrüksiyondur.

Dünyadaki yasal düzenlemelerde ve uygulamalarda görüldüğü gibi rekonstrüksiyon olağanüstü durumlarda başvurulacak bir koruma yöntemidir. Ancak

Ülkemizde koruma bilincinin oluşmaması ve rant nedenleriyle korunması gerekli kültür varlığı niteliği taşıyan yapılar ortadan kaldırılarak mevcut imar kanunu ve mevzuatı doğrultusunda yeni yapı yapılmasını önlemek amacıyla, bu parseller koruma altına alınmış ve söz konusu parsellerde bulunan yapıların herhangi bir şekilde (yıkılmaları, yanmaları, koruma kurulundan izin alınmadan yıktırılmaları vb.) yok olmalarına sebep olunması durumunda yok olan yapı dışında başka bir yapı yapılması önlenmiştir [Ahunbay, 2012]. Yok olan yapının yeniden yapılması ise ancak rekonstrüksiyon ile mümkündür. Ayrıca rekonstrüksiyon İstanbul Boğazı “Öngörünüm Bölgesi”nde yeni yapı yasağı olması nedeniyle önceden var oldukları kanıtlanması durumunda yok olan ve korunması gerekli kültür varlığı niteliği taşıyan yapıların yeniden inşasında kullanılan bir yöntemdir.

Bu rekonstrüksiyon uygulamalarının çoğunda dünyadaki rekonstrüksiyon uygulamalarında olduğu gibi olağanüstü bir durum söz konusu değildir.

Çalışma kapsamında yangınlar sonucu yok olan korunması gerekli kültür varlıklarının rekonstrüksiyon projeleri incelenmiştir.

Yangınların imar hareketlerini hangi doğrultuda etkilediğini saptamak için yapılan incelemelerde Osmanlı Devrinde ve Erken Cumhuriyet döneminde yangınların imar hareketlerini doğrudan etkilediği görülmektedir. Günümüzde ise bu etki çok azalmıştır. Çalışma kapsamında incelenen yapıların yangın raporlarına bakıldığında genellikle küçük çaplı yangınlar meydana geldiği, bu yangınların tüm şehri etkileyen yangınlar olmadığı görülmüştür.

Yangın ve rekonstrüksiyon ilişkisinin ise 1970'ten sonra İstanbul'daki yoğun nüfus artışı ve yapılaşma sürecinde ortaya çıktığı görülmektedir. Mülk sahipleri ya da mülkü satın alanlar kentin eski köşkerlerini, yalılarını, tarihi yapılarını yakarak arsalarına apartmanlar modern yapılar yapmaya başlamışlardır. Sakaoğlu, Boğaziçi yalılarının büyük bir kısmının bu süreçte ve genellikle "elektrik kontağı"na bağlı yangınlarla yok edilmiş olduğundan bahseder [Sakaoğlu, 1994]. Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 15.07.1972 tarih ve 6555 sayılı prensip kararı kazaen veya kasten yanan yıkılan eski eserlerin yerine yapılacak inşaat hakkındadır [4KVKBK, 2015]. Söz konusu kararda korunması gerekli kültür varlıklarının ortadan kaldırılması halinde yerinde mevcut dokümanlara göre 2. Grup yapılar gibi hiçbir belge olmadığı takdirde ise eski eser gabarisi içinde inşaat yapılmasına karar verilmiştir. Bu kararla özellikle rant nedeniyle yıkılması ya da yakılması planlanan kültür varlıklarının yok edilmesinin önlenmesi amaçlanmıştır.

Günümüzde rekonstrüksiyon projelerinin oluşturulması ve uygulanmasına yönelik yasal düzenleme Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararı ile belirlenmektedir. Çalışmanın amacı; Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun kurulduğu 1951 yılından sonra yangın geçiren eski eserlerin rekonstrüksiyon projelerinin 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda değerlendirilerek söz konusu projelerinin özgün yapıyı ne kadar yansıttığının belirlenmesidir.

Bu amaç doğrultusunda yangın sonrası rekonstrüksiyon projesi onaylanan yapıların incelenmesi için seçilen Üsküdar'da Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun kurulduğu 1951 yılından sonra yangın geçiren yapılar tespit edilmiştir. Tespit edilen yapılardan 74 tanesinin korunması gerekli kültür varlığı olarak tescillidir. Bu yapılardan 15 tanesi için uygulamaya yönelik herhangi bir işlem yapılmadığı, 12 tane yapının rölöve veya restitüsyon projelerinden en az birinin onaylandığı, 9 tane yapının restorasyon projesinin onaylandığı, geriye kalan 38 tane yapının ise rekonstrüksiyon projelerinin onaylandığı tespit edilmiştir. Yapıların %50'sinden fazlasının rekonstrüksiyon projesinin onaylanmıştır. Yani yangınlar sonrası yok olan çoğu yapı için mimari mirası koruma tekniklerinden olan rekonstrüksiyon tekniği uygulandığı gözlenmiştir.

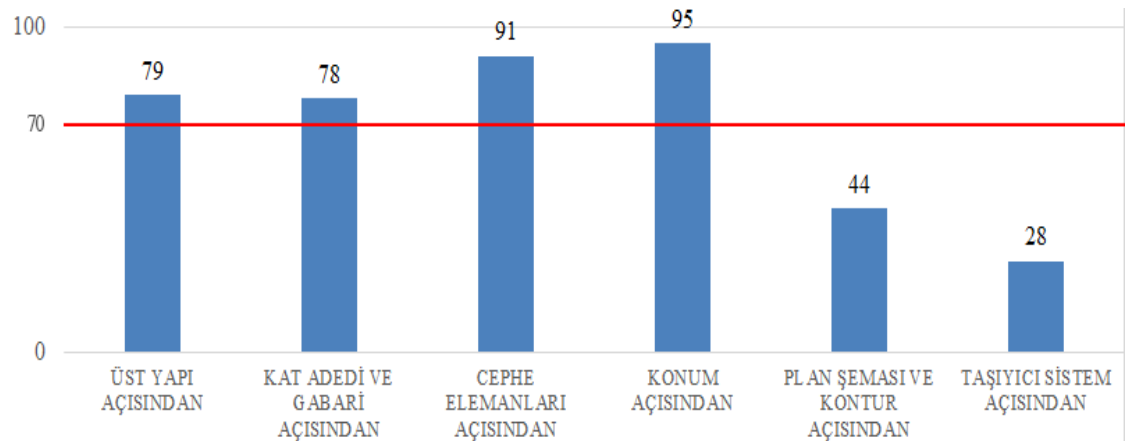
Rekonstrüksiyon projesi onaylanan 38 tane korunması gerekli kültür varlığından 17 tanesinin rekonstrüksiyon projesinin 660 sayılı ilke kararının alındığı 1999 yılından önce onaylandığı tespit edilmiştir. 21 yapının rekonstrüksiyon projesi ise 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda onaylanmıştır.

Söz konusu 38 yapı için onaylanan rekonstrüksiyon projelerinin tamamı 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda bir puanlama sistemi oluşturularak değerlendirilmiştir. Değerlendirilmeler söz konusu ilke kararında belirtilen kriterler doğrultusunda "Üst Yapı", "Kat Adeti ve Gabari", "Cephe Elemanları", "Plan Şeması ve Kontur", "Taşıyıcı Sistem" ve "Konum" olmak üzere altı başlık altına toplanarak yapılmıştır.

Rekonstrüksiyon projesi 1999 yılından önce onaylanan yapıların rekonstrüksiyon projeleri 660 sayılı ilke kararı öncesinde onaylandığı için kendi dönemlerindeki ilke kararları doğrultusunda değerlendirilmesi açısından öncelikle "Üst Yapı Açısından", "Kat Adeti ve Gabari Açısından" ve "Cephe Elemanları Açısından" incelenmiş ve bu doğrultuda bir değerlendirme yapılmıştır. Ardından uygulama hassasiyeti ve çalışma bütünlüğü açısından yukarıda bahsedilen diğer kriterler açısından da inceleme yapılarak toplam başarı puanları belirlenmiştir.

1999 yılı öncesi alınan ilke kararlarında 1. Grup yapılar dışında konum, taşıyıcı sistem ve plan şeması açısından özünüğe uygunluk için herhangi bir sınırlama getirilmediği görülmüştür. Bu o dönem onaylanan rekonstrüksiyon projelerinin özünüğe uygunluğu açısından olumsuz bir etki yaptığı kanısı oluşturabilir. Ancak 1999 yılı öncesi onaylanan rekonstrüksiyon projelerin toplam başarı puanı 100 üzerinden ortalama 60 iken 1999 yılı sonrası onaylananların 100 üzerinden ortalama 69 puan olduğu görülmüştür. Onaylanan projelerin dönemlerinde yürürlükteki ilke kararları doğrultusunda değerlendirildiğinde 1999 yılı öncesi onaylanan projelerin daha düşük ortalama başarı puanı alması beklenirken 1999 yılı sonrası onaylanan projelerine yakın ortalama başarı puanı aldığı görülmüştür. Ayrıca 60 puanın çok düşük bir puan olmadığı göz önünde bulundurulduğunda 1999 yılı öncesi onaylanan rekonstrüksiyon projelerinin dönemlerindeki ilke kararlarında özgünlükle ilgili cephesel ve gabariyel başka sınırlamaları olmazken özellikle konum açısından özgüne uygunluğa dikkat edildiği sonucunu varılmıştır.

1999 yılı sonrası rekonstrüksiyon projesi onaylanan 21 yapıdan hiç birinin tam puan alamadığı görülmüştür. Yalnızca 8 tanesi, yani yaklaşık % 38'i 70 puanın üstünde puan alarak başarılı olarak değerlendirilmiştir. Değerlendirme kriterlerine bakıldığında özgünlüğe uygunluğu açısından en yüksek ortalama başarı puanı alan kriterin konum olduğu tespit edilmiştir. Bu kriteri sırası ile cephe elemanları, üst yapı, kat adedi ve gabariyel, plan şeması ve kontur ve son olarak taşıyıcı sistem gelmektedir (Şekil: 5.1).

Şekil 5.1: 1999 yılı sonrası onaylanan rekonstrüksiyon projelerinin değerlendirilmesi.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararı yapıların özgünlükleri yansıtılması amacıyla her açıdan düşünülerek oluşturulmuş kapsamlı bir karardır. Çalışma kapsamında incelenen ve 1999 yılı sonrası onaylanan rekonstrüksiyon projelerinin çoğunun başarısız olarak değerlendirilmesinin nedeni 660 sayılı ilke kararının tam olarak uygulanmamasıdır. Bu kararda belirtilen kriterleri uygulayacak olanlar; proje müellifleri ve Kültür Varlıklarını Koruma Kurul'ları ve Belediyelerdir. Bu ilke kararında belirtilen kriterlerin tamamına neden uyulmadığı tespit edilememiştir. Ancak incelenen kriterler arasında en başarısız ikinci kriter olan plan şeması ve kontur kriterine bakıldığında; oldukça değiştirilmiş yüzdesi en yüksek olan mahal ıslak hacim olduğu tespit edilmiştir. Geleneksel konut mimarisinde helanın ve kimi yapılarda da mutfağın dışarıda olması bu durumun en önemi gerekçesidir. Günümüz ihtiyaçları doğrultusunda kullanım konforu açısından ıslak hacimlerin yapı içerisinde olması gerekmektedir. 660 sayılı ilke kararı ıslak hacim özgünlüğü hususunda uygulanabilirliği sınırlıdır. Bu nedenle bu kararın revize edilerek yalnızca ıslak hacim konusunda esneklik sağlanabilir.

Çalışma kapsamında incelenen kriterler arasında en düşük puanı alan taşıyıcı sistem açısından yapılan incelemede betonarme faktörünün rol aldığı görülmektedir. Korunması gerekli kültür varlıkları arasında betonarme olan yapılar elbette vardır. Ancak çalışma kapsamında incelenen yapıların taşıyıcı sistemleri ahşap karkas, yığma veya her ikisinin birlikte kullanılan sistemlerden oluşmaktadır. Özellikle eklenen ve/veya tümlenen bodrum katlarda betonarme kullanımı söz konusu projelerde yaygındır. Önceleri tamamen betonarme olarak onaylanan projelerin 2009 yılından sonra yalnızca bodrum katlarına betonarme malzemenin izin verilmiş olması koruma açısından yeterli değildir. Ayrıca bu durum ıslak hacimler gibi günümüz kullanım koşullarından olmazsa olmazları arasında değildir. Yani betonarme yapım tekniğinin kullanımını bir ihtiyaç değil tercihtir. Bu nedenle rekonstrüksiyon uygulamalarında betonarme yapım tekniği eğilimi kabul edilmemelidir.

1999 yılı sonrası onaylanan, başarısız olarak değerlendirilen ve halen uygulanmayan rekonstrüksiyon projeleri özgün yapıyı yansıtmamaları nedeni ile 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda tekrar hazırlanarak revize edilmelidir.

04.08.1994 tarih ve 6949 sayılı (İstanbul 3 Numaralı KTVKK) kararda belirtilen Boğaziçi kıyı şeridinde rekonstrüksiyon projelerinin öngörülen ve öngörülmeyen yapıların listesini içinde incelenmiş ve rekonstrüksiyon projeleri öngörülmeyen 4

yapının (16, 42, 44 ve 49 envanter numaralı yapılar) rekonstrüksiyon projenin onaylandığı tespit edilmiştir.

Parsellerin mevcut durumlarının belgelenmesi için çekilen fotoğraflarda da görüleceği gibi cephesel açıdan kimi yapıların uygulamalarının projelerinden farklı olarak yapıldığı, kimilerinin ise otopark olarak kullanıldığı görülmüştür. Çalışma kapsamında yalnızca rekonstrüksiyon projeleri yapılar özgün durumları ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Rekonstrüksiyon uygulamaları da projelerine uygun olarak yapıp yapılmadığı başka bir çalışma kapsamında irdelenebilir.

Çalışma kapsamında yangınlar sonucu yok olan eski eserler incelenmesi nedeniyle, yangınlar dışında depremler, seller gibi doğal afetler ve savaşlar sonucu yok olan ve rekonstrüksiyonu yapılan eski eserler de başka bir çalışma kapsamında incelenebilir.

Ayrıca 1999 yılı öncesi yapıların %35'inin ve 1999 yılı sonrası yapıların ise %15'inin niteliğinin değiştiği tespit edildiğinden başka bir çalışma kapsamında bu nitelik değişikliklerinin nedenleri araştırılabilir.

Yangın raporlarında kadastral verilerin verilmemesi ve kapı numaralarının değişmesi nedeniyle yapıların tespit edilmesinde bazı zorluklarla karşı karşıya kalınmıştır. Bilindiği üzere yapıların parsel numarası değişse (tevhit veya ifraz vb. gibi durumlarda) bile bulunduğu adadaki en son parsel numarasından sonraki numara, parselin yeni parsel numarası olarak atanır. Yani parsel numaralarında çakışma olmaz. Ancak bu durum kapı numaraları için geçerli değildir. Aynı kapı numarası yapı yok olduğunda komşu yapıya verilebilir. Bu nedenle yangın raporlarında adres bilgisinin yanında kadastral bilgilere yer verilmelidir. Gelişen teknoloji ile de kolaylıkla mümkün olan fotoğraflama tekniği yangın raporlarında kullanılarak görsel belgelerle yangın raporları zenginleştirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Ahunbay Z., (1996), “Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon”, 6. Baskı, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Ahunbay Z., (2012), “Taksim Meydanı ve Topçu Kışlası'nın Yeniden Yapımı: Rekonstrüksiyon Tutkusu / “Hortlatılmak” İstenen Yapılar”, Mimarlık, 364, 29-32.
- Aksel A., (1994), “Şişli İlçesi”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 2. Baskı, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Akpınar İ.Y., Gümüş, K., (2012), “Taksim, Dün-Bugün İdeolojik Bir Okuma”, Mimarlık, 28, 38-46.
- Alioğlu F., (2013) “Rekonstrüksiyon ya da Yeniden Yapma, Hangi Yapı İçin? Taksim Topçu Kışlası İçin Bir Değerlendirme”, Megaron, 8, 1-7.
- Aladağ H., (2010), “Kültür Varlıklarının Korunmasında Koruma Yönetimi Süreci”, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi.
- İ4KVKBK, (2015), İlke kararları, İstanbul 4 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi.
- Aydın E. Ö., (2004), “Tarihi Yapıların Yeniden Yapım Uygulamalarında Özgün Malzeme Kullanımı ve Sorunları”, 2. Ulusal Yapı Malzemesi Kongresi ve Sergisi, Kongre Bildirileri, 554-565, İstanbul, Türkiye, 6-8 Ekim.
- Baskıcı M. (2002), “Osmanlı Anadoluşunda Sigorta Piyasası: 1860-1918”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 4, 1-33.
- Binan C., (1999), “Mimari Koruma alanında Venedik Tüzüğünden günümüze Düşünsel Gelişmenin Uluslararası Evrim Süreci”, 1. Baskı, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayını.
- Birsel C., (2011), “İmparatorluktan Cumhuriyete İstanbulu Modernleştirme Projesi ve Prost Planı”, Betonart Beton ve Mimarlık, 29, 43-48.
- Cezar M., (1963), “Osmanlı Devrinde İstanbul Yapılarında Tahribat Yapan Yangınlar ve Tabii Afetler”, 1. Baskı, Güzel Sanatlar Akademisi Türk Sanatı Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- Coşkun B. ve Binan D., (2013), “Erken Cumhuriyet Döneminde Anıtsal Yapıların Güçlendirilmesi Yaklaşımları”, 4. Tarihi Yapıların Güçlendirilmesi ve Geleceğe Güvenle Devredilmesi Sempozyumunda sunulan bildiri, İstanbul, Türkiye, 27-29 Kasım.
- Çavdar T., (1982), “Mecmua - i Fünun Üzerine”, Amme İdaresi Dergisi, 15(2), 83-98.

Çelik Z., (1996), “19.yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul”, 1. Baskı, Tarih Vakfı Yayınları.

Çobancaoğlu T., Güler T., Okyay G. G., (2015), “Küçük Ayasofya Mahallesi Gelenekse Ahşap Konut Mimarısının Dönüşümü ve Koruma Açısından Değerlendirilmesi”, Tasarım ve Kuram, 19, 37-54.

Durukan İ., (2004), “Türkiye’de Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Sonrası Kültür Mirasının Gelişimi ve Uygulama Sorunları”, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.

Ersen A., (2011), “Sir Bernard Feilden (1919-2008) Koruma Mimarları İçin Anıt Bir Anı”, Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları, 9, 3-11.

Ersen A., (2012a), “Türkiye’de Tarihi Çevre Koruma(ma) Tarihi ve Rekonstrüksiyon Üzerine Düşünceler”, Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları, 12, 3-25.

Ersen A., (2012b), “E. E. Viollet-Le-Duc Stilistik Rekompozisyon “Üslup Birliği” Anlayışı ve Rekonstrüksiyon Düşüncesinin Kökenleri”, Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları, 14, 3-16.

Fitch J. M., (2001), “Historic Preservation: Curatorial Management of The Built World”, 50th Edition, University Press of Virginia.

Göktaş U., (1994), “Tulumbacılar”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 2. Baskı, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.

Gülersoy Ç., (1999), “Cumhuriyetin Devraldığı İstanbul’dan Bugüne”, 1. Baskı, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Anonim Şirketi.

Hasol D., (2010), “Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü”, 11. Baskı, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.

Kejanlı T., Akın, C. T. ve Yılmaz, A., (2007), “Türkiye’de Koruma Yasalarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 6, 179-196.

Kılıç A., (2010), “Ateşi Tutan Eller, Ateş Kahramanları”, 1. Baskı, Teknik Yayıncılık.

Korkmaz Ş., (2010), “Çanakkale’de Yangınlar (1836-1866)”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, 48, 51-67.

Mardan E., (2009), “Tarihi Çevrenin Tarihi Osmanlıdan Günümüze Tarihi Çevre: Tavırlar Düzenlemeler”, Tarihi Çevrede Koruma ve Yaklaşımlar Uygulamalar, 14.1, 6-15.

Mazlum D., (2014), “Koruma Kuramının Mimari Rekonstrüksiyona Bakışı”, Mimarlık, 380, 72-77.

Okar E., (2012), “Koruma Yöntemi Olarak Yeniden Yapım Kavramının İncelenmesi: İstanbul Örnekleri”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.

Özcan K., (2006), “Tanzimat’ın Kent Reformları: Türk İmar Sisteminin Kuruluş Sürecinde Erken Planlama Deneyimleri (1839-1908)”, Osmanlı Bilimi Araştırmaları, 2, 129-180.

Özgür H. ve Azaklı S., (2001), “Osmanlıda Yangınlar ve İtfaiye Hizmetleri”, Gazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1, 153-172.

Pervititch, J., (2000), “Sigorta Haritalarında İstanbul”, 1. Baskı, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Şafak N., (2007), "Üsküdar Yangınları (1885-1915)", Uluslararası Üsküdar Sempozyumu V, 678-691, İstanbul, Türkiye, 1-5 Kasım.

Sakaoğlu N., (1994), “Yangınlar”, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 2. Baskı, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.

Tanyeli U., (1979), “Korumanın İşlevi Üzerine Gözlemler”, Mimarlık, 1, 31-34.

Tapan M., (1994), “İstanbul’un İmar Sorunları”, 1. Baskı, İstanbul Ticaret Odası.

Tapan M., (1998), “İstanbul’un Kentsel Planlamasının Tarihsel Gelişimi ve Planlama Eylemleri”, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, 1. Baskı, Tarih Vakfı Yayınları.

Yavuz Y. (1994), “Tayyare Apartmanları”, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 2. Baskı, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.

Yerasimos S., (2005), “Tanzimat tan Günümüze Türkiye’de Kültürel Miras Söylemi”, İstanbul, 54, 43-55.

Yıldırım B., (2009), “Belediye Başkanı Cemil Topuzlu’nun İstanbul’u Dönüştürme Uygulamaları”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.

Web 1, (2015), <http://www.restoraturk.com/restorasyonla-ilgili-kanunlar-mevzuat/255-icomos-geleneksel-mimari-miras-tuzugu.html>, (Erişim Tarihi: 30/11/2015).

Web 2, (2015), http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR06231530013878866_24.pdf, (Erişim Tarihi: 12/01/2016).

Web3, (2015), <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14268/avrupa-mimari-mirasinin-korunmasi-sozlesmesi.html>, (Erişim Tarihi: 30/11/2015).

Web 4, (2016), http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR020586400135367088_2.doc, (Erişim Tarihi: 12/01/2016).

Web 5, (2015), https://tr.wikipedia.org/wiki/Notre_Dame_Katedrali#/media/File:Notre_Dame_Bat%C4%B1_Cephesi.jpg, (Erişim Tarihi: 12/01/2016).

Web 6, (2016), <https://www.izmir.bel.tr/Izmir%E2%80%99inTarihi/225/196/tr>, (Erişim Tarihi: 10/01/2016).

Web 7, (2015), <http://www.bestdergisi.com.tr/arsiv/yazi/66-tarihi-yapilarda-yangin> (Erişim Tarihi: 12/12/2015).

Web 8, (2015), <http://www.uskudar.bel.tr/tr/main/pages/bugunku-uskudar/27>, (Erişim Tarihi: 26/12/2015).

Web 9, (2015), <http://www.uskudar.bel.tr/tr/main/pages/sosyal-durum/30>, (Erişim Tarihi: 26/12/2015).

ÖZGEÇMİŞ

Tuğba AKTUĞ, 1989 yılında Kırıkkale’de doğdu. 2007 yılında lisans eğitimine Yozgat Üniversitesi Mimarlık Bölümünde başladı. 2013 yılında yüksek lisans eğitimine Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalında başladı. 2013 yılından bu yana İstanbul 6 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğünde mimar olarak çalışmaktadır.

EKLER

EK A: 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı (KTVKYK) karar.

EK B: 04.08.1994 tarih ve 6949 sayılı (İstanbul 3 Numaralı KTVKK) karar.

EK C1:29.03.1953 tarihli yangın raporu ön sayfası.

EK C2:29.03.1953 tarihli yangın raporu arka sayfası.

EK D:14.06.2015 tarihli yangın raporu.

EK E1: 14.03.1983 tarihli yangın raporu.

EK E2: 14.03.1983 tarihli yangının görgü zaptı.

EK F: 24.06.1962 tarihli yangın raporu.

EK G1:İstanbul ili, Üsküdar ilçesi Belediye Başkanlığının 30Nisan 1997 tarihli yazısı.

EK G2:04.02.1998 tarih ve 9741 sayılı (İstanbul III Numaralı KTVKKBK) karar.

EK H: 22.04.1999 tarih ve 10870 sayılı (İstanbul III Numaralı KTVKKBK) karar.

EK I: 04.10.1985 tarih ve 1464 sayılı (TKTVYK) karar.

EK J:30.01.2007 tarih ve 2241 sayılı (TKTVYK) karar.

EK K:22.04.1999 tarih ve 10870 sayılı (TKTVYK) karar.

EK L:25.09.1987 tarih ve 4025 sayılı (Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları İstanbul Bölge Kurulu) karar.

EK M: Katalog.